

Universitats internacionals i plurilingües?

Entre les polítiques i les pràctiques
a les universitats de Catalunya

Editors

Lurdes Armengol

Josep M. Cots

Enric Llurda

Guzman Mancho-Barés

**Universitats internacionals i plurilingües?
Entre les polítiques i les pràctiques
a les universitats de Catalunya**

Lurdes Armengol
Josep M. Cots
Enric Llurda
Guzman Mancho-Barés
(Editors)

Edicions de la Universitat de Lleida
Lleida, 2013

ISBN 978-84-8409-676-4

Disseny de portada: cat & cas

Maquetació: Edicions i Publicacions de la UdL

© Edicions de la Universitat de Lleida, 2013

© del text: els autors

Aquesta publicació electrònica ha estat patrocinada per Banc Santander.

Índex

Llista d'acrònims	7
Introducció	
<i>Lurdes Armengol, Josep M. Cots, Enric Llorca i Guzman Mancho-Barés</i>	9
1. Internacionalització i gestió del multilingüisme a la universitat	
<i>Josep M. Cots, Enric Llorca, Lurdes Armengol i Elisabet Arnó</i>	13
2. Cap a un model català de multilingüisme a les universitats	
<i>Maria Jesús Ferrés</i>	25
3. Plurilingüisme a la universitat: les polítiques i les pràctiques	
<i>Luci Nussbaum</i>	31
4. L'activitat del Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació	
<i>Eva Pons</i>	35
5. Reflexions a l'entorn de les polítiques i les pràctiques lingüístiques	
<i>Jaume Barrull</i>	39
6. "Per què en diem tercera llengua si volem dir anglès?" Apunts sobre multilingüisme i internacionalització a la universitat	
<i>Marta Estella</i>	45
7. Internacionalització i política lingüística a la Universitat de Lleida	
<i>Josep M. Martí</i>	55

8. La política de llengües a la universitat catalana: actuacions, creences i reptes del multilingüisme a l'EEES <i>Carmen Pérez Vidal</i>	65
9. El Pla d'Internacionalització i el Servei Lingüístic a la Universitat Rovira i Virgili <i>Marina Casals i John Bates</i>	77
10. Internacionalización y multilingüismo en universidades en contextos bilingües: algunos resultados de un proyecto de investigación <i>Josep M. Cots, Lurdes Armengol, Aintzane Doiz, Peter Garrett, David Lasagabaster, Enric Llurda, Guzman Mancho-Barés y Juan M. Sierra</i>	85
Fuentes.....	99

Llista d'acrònims

AGAUR	Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca
AICLE	<i>Aprendizaje Integrado de Contenido y Lengua Extranjera</i>
BEC <i>Preliminary</i>	<i>Cambridge English: Business Preliminary</i>
CIC	Consell Interuniversitari de Catalunya
CIFOLC	Comissió Interuniversitària en Formació de Llengua Catalana
CILT	<i>The National Centre for Languages</i> del Regne Unit (originàriament CILT: <i>Centre for Information on Language Teaching and Research</i>)
CLA	Cercle de Lingüística Aplicada
CLIL	<i>Content and Language Integrated Learning</i>
CQUID	Centre per a la Qualitat i la Innovació Docent (de la UPF)
CRAI	Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació (de la URV)
CRUE	Conferència de Rectors d'Universitats Espanyoles
CUR	Comissionat per a Universitats i Recerca
CUSC	Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (de la UB)
DAL	Departament d'Anglès i Lingüística (de la UdL)
EEES	Espai Europeu d'Estudis Superiors
EICLE	Enfocament Integrat de Contingut i Llengües Estrangeres
ELC	<i>European Language Council</i>
I+D+I	Investigació + Desenvolupament + Innovació
ICTAS	<i>Intercultural Training for Administrative Staff</i>
MECR	Marc Europeu Comú de Referència
MICINN	<i>Ministerio de Ciencia e Innovación</i>
MOBINT	Ajuts a la mobilitat internacional de l'estudiantat amb reconeixement acadèmic de les universitats o dels centres d'estudis superiors d'ensenyaments artístics de Catalunya

MOLAN	<i>Network for the exchange of information about good practices that serve to motivate language learners: projecte finançat pel ELC</i>
MQD	Millora de la Qualitat de la Docència
OLAAT	<i>One Language at a Time</i>
OLO	<i>One Language Only</i>
OPUC	Observatori del Plurilingüisme a les Universitats Catalanes
PAM	Pla d'Acció pel Multilingüisme (de la UPF)
PAS	Personal d'Administració i Serveis
PDI	Personal Docent i Investigador
PEI	Pla Estratègic d'Internacionalització (de la URV)
PEI	Programa d'Ensenyament d'Idiomes (de la UPF)
PET	<i>Preliminary English Test</i>
PUM	Pla per a una Universitat Multilingüe (de la UPF)
TIC	Tecnologies de la Informació i de la Comunicació
UAB	Universitat Autònoma de Barcelona
UB	Universitat de Barcelona
UdG	Universitat de Girona
UdL	Universitat de Lleida
Uneix	Portal del sistema d'informació d'Universitats i Recerca de Catalunya
UOC	Universitat Oberta de Catalunya
UPC	Universitat Politècnica de Catalunya
UPF	Universitat Pompeu Fabra
URV	Universitat Rovira i Virgili

Introducció

***Lurdes Armengol, Josep M. Cots,
Enric Llurda i Guzman Mancho-Barés***
*Universitat de Lleida
Cercle de Lingüística Aplicada*

Aquest volum constitueix un recull de les presentacions que es van fer en una jornada de treball celebrada el 19 de febrer de 2010 i organitzada pel Cercle de Lingüística Aplicada (CLA) de la Universitat de Lleida (UdL). El CLA és un grup de recerca consolidat per la Generalitat de Catalunya, que en aquell moment tot just iniciava un projecte sobre la internacionalització i el multilingüisme a tres universitats ubicades en entorns bilingües¹, i que té una llarga trajectòria de recerca sobre el multilingüisme i la interculturalitat.

Aquesta trajectòria ha propiciat que, des de l'any 2009, el grup s'hagi interessat per la interrelació que hi pot haver en el context de l'ensenyament universitari entre les polítiques universitàries relacionades amb la internacionalització i el multilingüisme. En aquesta mateixa línia, el tema de la jornada fou "De les polítiques a les pràctiques: estratègies per a la introducció d'una tercera llengua i per a la gestió del plurilingüisme a l'aula", i estava adreçada específicament als vicerectorats i serveis de les universitats catalanes responsables del disseny i desplegament de les polítiques lingüístiques i d'internacionalització. Així doncs, amb el conjunt de ponències que s'apleguen en aquesta publicació, pretenem continuar el debat i l'intercanvi d'experiències que fa més de dos

---

1. El projecte "*Internacionalización y multilingüismo en universidades en contextos bilingües: Cataluña, País Vasco y Gales*" va ser finançat pel *Ministerio de Ciencia e Innovación* (Ref.: FFI2008-00585/FILO).

anys vam començar entre les universitats catalanes per tal de millorar llurs polítiques i pràctiques plurilingües davant el procés d'internacionalització.

Creiem que el procés de millora de la qualitat universitària passa, en primer lloc, per una bona comprensió de la interrelació entre (a) les polítiques universitàries (b) les actituds i (c) les pràctiques dels membres de la comunitat universitària amb relació al plurilingüisme i a la internacionalització. En aquest sentit, volem fer notar un canvi que hem introduït al subtítol del volum respecte al títol de la jornada de treball: hem substituït la preposició “de” per “entre” a l'expressió “De les polítiques a les pràctiques”. El motiu pel qual hem decidit fer aquest canvi és que la mateixa jornada de treball i tres anys d'experiència investigadora sobre el tema ens han confirmat que, com en altres àmbits de la societat, la internacionalització i el multilingüisme de les universitats catalanes no es poden entendre només com un procés de dalt a baix, en el qual les polítiques dissenyades pels estaments dirigents es tradueixen de manera directa en actituds i pràctiques concretes per part de la comunitat universitària. Tal com es pot desprendre d'algunes de les ponències que s'inclouen en el volum, cal enfocar-les com una relació dialèctica entre els tres, de tal manera que les polítiques parteixen i es veuen condicionades per les actituds i les pràctiques de la comunitat i, alhora, aquestes mateixes actituds i pràctiques es poden veure influenciades per les polítiques.

Un segon element per a la millora, el qual també es fa patent en aquest volum, és l'intercanvi d'informació i experiències concretes entre les universitats. Aquesta informació i aquestes experiències cal que siguin objecte d'una acurada sistematització per tal que siguin fàcilment accessibles i que cada universitat pugui aprofitar els coneixements de la resta. En aquest sentit, creiem que seria interessant que les universitats catalanes anessin un pas més enllà dels contactes que actualment hi ha entre, per una banda, els respectius serveis lingüístics i, per altra, entre els respectius serveis d'internacionalització. Això podria ser possible trobant un espai físic i virtual per compartir informació sobre les actuacions d'aquests serveis i establint una xarxa o un grup de treball per analitzar-ne els resultats i fer-ne la difusió que es cregui convenient. En aquest sentit, el Cercle de Lingüística Aplicada de la UdL ha creat l'Observatori del Plurilingüisme a les Universitats Catalanes (OPUC) amb la finalitat d'establir un espai virtual on tota activitat relacionada amb el multilingüisme que es produeixi a les universitats catalanes hi sigui recollida. Així mateix, l'OPUC ofereix també estudis comparatius entre les diferents universitats, a partir de les dades que elles mateixes fan públiques sobre l'ús de les diferents llengües.

Hi ha encara un tercer element que creiem que cal tenir en compte per fer front al repte de la internacionalització i del plurilingüisme a la universitat. Es tracta en aquest cas de desenvolupar eines de formació que puguin servir com a referents de bones pràctiques per als membres de la comunitat universitària. Pensem que, en general, les nostres comunitats universitàries en aquests moments no disposen de suficient formació en temes com el de la gestió de les llengües a l'aula, la comunicació intercultural o la interacció multilingüe, tots ells d'una importància extraordinària a l'hora de viure en un

entorn acadèmic que, d'acord amb les polítiques universitàries que tenim a Catalunya, voldríem que fos cada vegada més global i plurilingüe.

Aquest volum el componen un total de 10 capítols, a través dels quals els lectors poden fer-se una idea clara de l'estat de la qüestió del sistema universitari de Catalunya pel que fa a les polítiques d'internacionalització i plurilingüisme. Donat que la Jornada que va propiciar la primera versió d'aquests capítols es va dur a terme a principis del 2010, en aquells casos en què s'han produït canvis substancials hem donat l'oportunitat als autors d'actualitzar la informació si ho creien necessari.

En el capítol 1, 'Internacionalització i gestió del multilingüisme a la universitat', els autors presenten, per una banda, les directrius bàsiques del projecte de recerca centrat en la internacionalització i el plurilingüisme de tres universitats en entorns bilingües europeus i, per altra banda, una eina d'aprenentatge *online* per a la promoció del coneixement de la llengua anglesa entre l'estudiantat universitari.

Els capítols 2, 3, 4 i 5 corresponen a les presentacions que van tenir lloc en el marc d'una taula rodona que formava part del programa de la Jornada de treball. En aquestes presentacions, els seus autors van tenir l'opció de centrar-se en una o més de les següents idees: (i) tensions i contradiccions entre les polítiques i les pràctiques, (ii) plurilingüisme a l'aula, (iii) obstacles per a la introducció d'una tercera llengua a la docència universitària, (iv) actituds de l'estudiantat internacional envers el català i accions per a la seva promoció, (v) representacions del plurilingüisme a les universitats catalanes, (vi) models d'universitat plurilingüe, (vii) possibles estratègies comunes d'aplicació del multilingüisme dins el sistema universitari català. Amb els quatre capítols tenim quatre visions d'aquests temes força diferenciades. Així, Maria Jesús Ferrés presenta la visió que tenia el Comissionat d'Universitats i Recerca l'any 2010. Luci Nussbaum, per la seva banda, presenta el seu punt de vista a partir d'un projecte de recerca europeu en el qual estava participant en aquell moment. Eva Pons, després de donar-nos una visió general de la feina del Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC), tracta de l'àmbit legal en el que es dissenyen i s'apliquen les polítiques lingüístiques a la universitat. Finalment, Jaume Barrull comparteix la seva visió com a responsable de la política lingüística d'una universitat concreta.

En els capítols 6, 7, 8 i 9 es presenta amb detall l'experiència de quatre universitats catalanes concretes des del punt de vista de les persones responsables del disseny i de l'execució de les polítiques. Marta Estella reflexiona sobre la introducció d'una tercera llengua i en general la gestió del plurilingüisme a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Josep Maria Martí, des de la perspectiva de la UdL, se centra essencialment en la relació entre mobilitat i política lingüística. Carmen Pérez descriu i fa una reflexió sobre les accions de promoció del plurilingüisme a la Universitat Pompeu Fabra (UPF). Finalment, Marina Casals i John Bates presenten els plantejaments i l'experiència de la Universitat Rovira i Virgili (URV) amb relació a les polítiques d'internacionalització i plurilingüisme.

El capítol 10 presenta de forma resumida i força esquemàtica alguns dels resultats aconseguits en el marc del projecte “Internacionalització i multilingüisme en universitats en contextos bilingües: Catalunya, País Basc i Gal·les” amb financiació del *Ministerio de Ciencia e Innovación* (MICINN) (Ref.: FFI2008-00585/FILO). El format triat per aquest capítol pretén destacar allò que s’ha observat (els fets) juntament amb la interpretació que se’n deriva. La diversitat d’autors que han redactat el capítol i el fet que una part d’ells no parli català, ens han fet decantar per redactar aquest capítol en castellà, malgrat que la resta del llibre sigui en català. Des d’una perspectiva de multilingüisme, vam pensar que aquesta opció era prou lògica.

Esperem que aquest volum sigui útil per a totes les persones interessades en les polítiques lingüístiques en el món universitari i també per a totes aquelles que creuen en el multilingüisme com a forma de progrés i de millora de les competències humanes i socials.

1. Internacionalització i gestió del multilingüisme a la universitat

*Josep M. Cots, Enric Llurda, Lurdes Armengol (Universitat de Lleida),
i Elisabet Arnó (Universitat Politècnica de Catalunya)
Cercle de Lingüística Aplicada*

En aquest capítol es presentaran dos aspectes diferents de l'activitat del grup de recerca Cercle de Lingüística Aplicada (CLA) de la UdL. Les dues primeres seccions són unes primeres anàlisis de dades recollides per un projecte sobre internacionalització i multilingüisme a la universitat, finançat pel MICINN. A la tercera secció es parlarà d'un projecte finançat per l'Agència de Gestió d'Ajuts Universitaris i de Recerca (AGAUR) per a l'elaboració de materials docents per a la introducció d'una tercera llengua a la universitat.

1. Política lingüística i internacionalització a tres universitats

L'interès del CLA pels temes de la internacionalització i el multilingüisme a la universitat sorgeix quan ens adonem que en els darrers anys es produeix a la major part d'universitats, no solament les catalanes sinó de tota Europa, una voluntat de dissenyar polítiques lingüístiques que incideixin en l'activitat diària de la universitat. Així, al llarg dels darrers cinc o deu anys, i amb les universitats nòrdiques com a pioneres, assistim a una explicitació de les polítiques lingüístiques. Des del nostre punt de vista, un dels fets que empeny aquest procés és la globalització. La internacionalització de les universitats les empeny a haver d'explicitar quines són, i quines volen ser, les seves pràctiques

lingüístiques. A partir d'això, s'engega tot un procés de reflexió per esdevenir o presentar-se com a universitats plurilingües; unes universitats que alhora protegeixen les seves llengües, les llengües que podem anomenar autòctones, i, a través de les seves polítiques lingüístiques, s'obren i diuen: “nosaltres també ens podem expressar en llengües de comunicació d'un abast més ampli.”

Aquest procés de reflexió en el que prenen part les universitats catalanes té tres característiques. Per una banda, trobem que està mancat de models teòrics sobre com dur a terme una transició d'una situació de bilingüisme, o a vegades de monolingüisme, a una situació de plurilingüisme. En segon lloc, ens sembla que encara no hi ha prou informació sociolingüística adequada i unificada sobre els usos, les actituds i les polítiques lingüístiques. És difícil encara tenir accés fàcil a la informació sense anar personalment a les universitats; a més cada universitat presenta la informació de manera diferent. En tercer lloc, trobem que no existeixen catàlegs, diguem-ne així, de bones pràctiques. És a dir, encara estem en un moment en què no sabem ben bé com reconciliar les diferents llengües dins la institució; per exemple, no tenim clar com gestionar el plurilingüisme a l'aula.

És per això que, com a un dels objectius del nostre grup de recerca consolidat, ens hem plantejat la creació d'un Observatori del Plurilingüisme a les Universitats Catalanes (OPUC). Aquest observatori tindrà dues finalitats molt concretes. Una és l'anàlisi de la informació a l'abast, que creiem que és una de les tasques de qualsevol observatori. Per regla general els observatoris recullen informació que està escampada, que no està necessàriament unificada, ni és fàcilment accessible, i la posen a disposició dels ciutadans en general; en el nostre cas, pretenem posar-la a disposició de la comunitat universitària. Alhora, els observatoris també analitzen aquesta informació. Aquesta seria la primera funció d'aquest observatori que nosaltres volem crear: recollir informació i analitzar-la. La segona seria la funció de transferència de coneixement inherent a qualsevol programa de recerca en el marc d'una comunitat pública. Es tracta de divulgar coneixements mitjançant l'elaboració d'eines de treball, programes de formació o documents de referència, que d'alguna manera permetin implantar d'una manera efectiva el plurilingüisme en les nostres comunitats universitàries.

A continuació us presentem dos vessants de la nostra tasca per tal que us feu una idea de la feina del grup. Un dels projectes que tenim al grup de recerca consolidat s'anomena: “Internacionalització i multilingüisme en universitats en contextos bilingües: Catalunya, País Basc i Gal·les”. En aquest projecte, ens plantejem com es gestiona el plurilingüisme o multilingüisme dins de les polítiques d'internacionalització en universitats de territoris bilingües. Aquesta pregunta general es concreta en tres preguntes més específiques:

- Quin valor s'atorga al multilingüisme en aquestes universitats?
- Quina és la naturalesa d'aquest multilingüisme?

- Quin valor s'atorga a cadascuna de les llengües o varietats lingüístiques que constitueixen aquests repertoris multilingües dels membres de la comunitat universitària?

Aquestes preguntes han estat manllevades de la sociolingüista Mònica Heller¹ (2000), que treballa en el context bilingüe de Montreal, al Canadà. Ens va semblar que eren preguntes prou adequades per adoptar-les també en el nostre projecte. Les tres comunitats bilingües en les que treballem són força diferents. La taula 1, que mostra les llengües que els entrevistats declaren parlar a casa, pot ser d'ajuda per veure aquestes diferències:

TAULA 1. LLENGÜES QUE ES PARLEN A CATALUNYA, PAÍS BASC I GAL·LES, I PERCENTATGE DE LA POBLACIÓ QUE DECLARA PARLAR-LES COM A PRIMERA LLENGUA

Catalunya (2003)	Català	Castellà	Ambdues	Altres
5.471.200 hab.	44,3 %	44,3 %	9 %	2,4 %
País Basc (2001)	Basc	Castellà	Ambdues	Altres
2.082.587 hab.	20 %	74 %	4,2 %	1,8 %
Gal·les (2001)	Gal·lès	Anglès	Ambdues	
2.903.105 hab.	6,4 %	91,7 %	1,8 %	

Com es pot apreciar en les xifres de les tres comunitats, anem de més a menys pel que fa a l'ús de la llengua autòctona (català, basc i gal·lès). Això fa que siguin comunitats prou diferents com perquè es puguin trobar contrastos ben marcats. La nostra perspectiva d'anàlisi té quatre eixos. En primer lloc, ens apropem a les dades que recollim des del punt de vista de la comunicació intercultural. En segon lloc, quan parlem de processos d'internacionalització també estem parlant de processos d'interacció social en els que el poder social, l'avantatge del nadiu per davant del no nadiu o l'avantatge dels interlocutors que parlen millor aquella tercera llengua, és important. A part de les qüestions interculturals i de poder, també ens interessa entendre les dades des del punt de vista de l'anglès com a *lingua franca*. I, en quart lloc, ens ocupem de les actituds i les ideologies que hi ha darrere de les pràctiques quotidianes dels membres de la comunitat universitària i que de vegades es fan explícites en documents. Aquestes serien les quatre línies a través de les quals volem incidir en l'anàlisi de les dades: comunicació intercultural, habilitats lingüístiques com a eina de poder, el rol de l'anglès com a *lingua franca*, i les actituds, la ideologia i les pràctiques habituals de la vida quotidiana.

---

1. Heller, Mònica (2000) Bilingualism and identity in the post-modern world. *Estudios de Sociolingüística*, 1, 2: 9-24.

Els objectes de la nostra recerca són l'acollida dels estudiants internacionals i la introducció de l'anglès com a llengua vehicular a la docència. Això ho fem des de tres àmbits: les pràctiques lingüístiques, les ideologies i creences, i les accions institucionals. Pel que fa a les dades, en recollim de tres tipus. Per una banda treballem amb documents que nosaltres en diem institucionals, que no necessàriament són els decrets o el que apareix en els butlletins oficials. Per a nosaltres, per exemple, la pàgina web de la institució és un document oficial o institucional, com també ho són els cartells que poden aparèixer als passadissos i que provenen de la universitat. És a dir, per a nosaltres un document oficial és un document que prové de la institució. També ens centrem en dades que provenen d'esdeveniments comunicatius com poden ser una classe, una trobada d'estudiants internacionals o una sessió de grup de discussió que nosaltres mateixos hem convocat. Per a nosaltres aquests esdeveniments són llocs d'encontre social i interactiu en els que el multilingüisme esdevé un objecte rellevant al qual s'orienten les persones que són allà. Finalment, dir que, per complementar les dades quantitatives i poder generalitzar, com a mínim dins les nostres institucions, recollim dades de tipus quantitatiu mitjançant enquestes distribuïdes als tres grups de població universitària: alumnat, professorat i personal d'administració i serveis (PAS).

Una de les primeres coses que vam fer fou comparar els webs de les tres universitats que participem en el projecte. Ho vam fer perquè enteníem que el web, d'alguna manera, és un acte de projecció de la identitat de la universitat. Un estudiant internacional que s'està plantejant de venir a estudiar a la Universitat de Lleida o a la Universitat del País Basc, el primer que veu, possiblement, és el web. Quan volem o hem d'anar a un lloc nou, entrem al seu web. Per tant, nosaltres entenem que el web, d'alguna manera, és la personificació de la universitat. També creiem que, des d'un punt de vista del plurilingüisme i de la internacionalització, et diu (entre altres coses): "Mira quantes llengües parlo i mira com d'internacional sóc." Les quatre anècdotes que a continuació es detallaran serviran per mostrar el potencial de la feina que pretenem fer. Cal dir que aquesta anàlisi està basada en els webs que les tres universitats tenien a mitjans del 2008.

Per començar, vam pensar que un aspecte que podria cridar l'atenció d'un estudiant internacional era que el domini de la Universitat de Lleida era ".cat" i no ".es". Per altra banda, tant hi feia que al buscador Google li demanéssim "Universitat de Lleida", "Universidad de Lérida" o "University of Lleida", ja que sempre ens remetia al web en català. Després hi ha les opcions d'anar a la versió en espanyol i en anglès, però la primera opció sempre és la del català. Centrant-nos a la UdL, també vam veure que hi havia una secció d'internacional, i per tant vam mirar el que la UdL deia als seus potencials alumnes internacionals sobre la universitat. Entre altres coses, s'esmentava que a la universitat i al territori hi ha dues llengües oficials, i es parlava del dret de les persones de parlar el català. Cal dir que l'oficialitat d'ambdues llengües és un aspecte important i per això és bo destacar-lo, però que pot portar a diferents interpretacions.

Per exemple, un alumne belga podria pensar: “Bé, això serà la zona flamenca o la zona valona?” “Es parlarà català o es parlarà castellà?”

La Universitat del País Basc, en canvi, es presenta amb el domini “.es”. La llengua espanyola surt com a primera opció i s’ofereix la possibilitat de passar a la versió en basc. També hi ha un apartat de relacions internacionals. En aquest apartat, adreçat entre altres als estudiants internacionals, el País Basc es presenta com una societat bilingüe i el basc com una mena de joia filològica (“The only pre-indoeuropean language still alive in Europe”). A diferència del català, el basc no es presenta com una llengua d’ús habitual o de comunicació. El castellà és presentat com la llengua dominant, i també es fa una breu referència a la docència en anglès.

A la universitat de Cardiff, el web està en anglès com a primera llengua i després en gal·lès. Hi ha un apartat per a estudiants internacionals i dins aquest mateix apartat, a la “guia per a estudiants internacionals,” se’ls diu el següent: “Tothom a Gal·les parla anglès i totes les teves classes, seminaris i treballs de curs seran en anglès, no s’espera que aprenguis gal·lès.” La llengua gal·lesa s’associa com a pròpia d’entorns rurals: “El 20% de la població parla gal·lès, però és molt més comú a les àrees rurals, fora de Cardiff”. I, si a partir d’aquests comentaris algú encara es pregunta “Bé, però puc aprendre gal·lès?”, la resposta és: “Encara que el treball universitari sempre es fa en anglès, sí que en pots aprendre.” És a dir, en certa manera podem concloure que aquesta és una situació en la qual s’invisibilitza el gal·lès.

A partir de l’intent d’integrar l’anàlisi de polítiques, pràctiques i creences o ideologies, la nostra intenció és defensar i promoure la diversitat lingüística. Nosaltres no creiem que una universitat hagi de ser monolingüe, sigui en anglès o sigui en català. Nosaltres creiem que és possible que la universitat atengui la diversitat lingüística. Òbviament, creiem que atendre la diversitat lingüística pot contribuir a internacionalitzar les nostres universitats, tot i que això seria ja a un nivell més elevat. A nivell més micro, pensem que amb el nostre treball podem contribuir a desenvolupar el que definim com a competència comunicativa i intercultural dels membres de la comunitat universitària. I d’alguna manera també podem contribuir a fer veure que en les eleccions de llengua sempre hi pot haver algun tipus de poder amagat, ja sigui poder institucional o poder individual.

2. Els estudiants locals i els internacionals a la UdL

Durant l’any i escaig que portem duent a terme el projecte, i malgrat que el nostre objectiu és treballar amb tots els sectors implicats en la vida universitària, ens hem centrat en el grup dels estudiants, tant internacionals com locals. Està previst per més endavant preguntar, observar i parlar amb professors que han tingut experiències amb estudiants internacionals, i amb professors —de fora de l’àmbit dels estudis anglesos— que estan fent el pas cap a utilitzar l’anglès en les seves classes. Finalment, també volem copsar la

visió que té el PAS, ja que aquest és un element bàsic en la recepció de l'estudiantat internacional. Els mètodes d'obtenció de dades que hem utilitzat van des de les narracions personals per escrit, passant per grups de discussió, observació de classes i qüestionaris.

Per mostrar alguna primera anàlisi de les dades que hem anat recollint, utilitzarem dades d'un parell d'estudiants internacionals, una alemanya i un italià, i allò que expliquen en una sèrie de textos, escrits al llarg d'un període de 6-8 setmanes, sobre la seva experiència a la UdL. Per analitzar el que havien escrit vam sistematitzar allò que deien sobre què feien, què pensaven i també com se sentien. Els vam demanar que escrivissin sobre les seves experiències, els seus records o els seus pensaments al voltant de qüestions relacionades amb l'ús de les llengües i la internacionalització a la UdL. El que veiem a partir d'aquestes dades és que són dos estudiants molt diferents.

L'estudiant alemanya arriba sabent anglès i ens diu que l'anglès és, a part de l'alemany, la seva llengua preferida i la que domina més; també comenta que té problemes a l'hora d'utilitzar alguna altra llengua. L'italià diu que ell d'anglès no en sap gens i que això no li causa cap problema. Un dels objectius del nostre estudi era veure fins a quin punt en el nostre entorn l'anglès és una *lingua franca*, o fins a quin punt aquesta funció comunicativa entre parlants de llengües diverses queda adscrita a l'espanyol. Teníem interès en veure què pot funcionar com a *lingua franca* en un context com el nostre, com es combinaven estudiants internacionals que saben anglès i no saben ni català ni castellà, amb d'altres que potser saben castellà però comencen a trobar-se el català i no saben anglès, o amb altres perfils lingüístics d'estudiants internacionals. Respecte a l'espanyol, aquesta alumna alemanya diu clarament que es pot ser Erasmus a la UdL sense saber anglès i també sense català; és a dir que amb l'espanyol n'hi ha suficient. Cal dir, però, que més tard també esmenta, amb un punt d'ironia, que sense saber català es podria viure sempre i quan no cursessis els estudis que havia fet ella, ja que s'havia trobat amb alguna assignatura on el/la professor/a parlava exclusivament en català.

Per altra banda, l'estudiant italià diu que ell no té cap tipus de contacte amb l'anglès per motius pragmàtics: com que no es comunica bé amb aquesta llengua, no es relaciona amb gent que la utilitzin. Aquest estudiant posa més èmfasi en el factor humà, el factor més personal, a l'hora de referir-se a l'anglès i també en el moment de canviar les seves actituds inicials cap al català. Segons ell mateix explica, al començament tenia unes actituds de rebuig envers el català, actituds que gradualment van anar canviant cap a l'acceptació. Respecte al català, i a diferència de l'estudiant alemanya que parla directament de "problemes", el noi italià comenta que tenia unes imatges preconcebudes. Ell relacionava el català amb la seva experiència a Itàlia com a parlant d'un dialecte que gairebé només parla la gent gran, i pensava que aquí la situació seria la mateixa. De cop, es troba amb una realitat diferent, i veiem com li canvia la percepció. D'entrada, apareix un rebuig i, gradualment, veiem que passa a entendre la situació. Per molt que prèviament ja tenia tota la informació sobre l'existència del català, el contacte directe amb aquesta llengua és el que el fa adonar d'una realitat sociolingüística diferent que finalment accepta.

D'altra banda, també teníem interès en copsar com aquests estudiants percebien el multilingüisme i si la seva estada a la universitat incorporava una experiència multilingüe. En els escrits que vam recollir veiem com en els dos casos la seva estada com a estudiant internacional a la UdL els suposa fer una transició d'una visió monolingüe del món cap a una altra de ben diferent. Al principi, sembla que les llengües no tenen contacte entre elles. L'estudiant alemany diu: "A Alemanya parlo alemany. Quan utilitzo una llengua, em centro exclusivament en aquesta llengua". Però també podem apreciar com passa a incorporar gradualment una visió més oberta cap al multilingüisme, percebent aquest fenomen com una cosa positiva i en cap cas dolenta per al seu benestar o per a la convivència entre persones. És a dir, que no passa res si en el mateix lloc s'interactua primer amb una llengua i, després, amb una altra. Aquesta noia alemanya ho diu molt clarament: "Vaig viure amb quatre llengües. Si no conto l'alemany, amb tres. I això està bé." I una cosa similar passa amb el noi italià, que diu: "Sí, primer vaig voler viure amb italians i em van dir que m'equivocava, però jo no estava segur de poder fer una altra cosa. Després em vaig adonar que podia canviar de pis i intentar viure amb estrangers: per això ara visc amb polonesos!" Creiem que és una manera de dir que l'experiència els ha servit per transcendir l'immobilisme i per superar l'autoengany de pensar que un està més segur convivint amb una sola llengua que amb dos o més.

La veritat és que després d'analitzar els escrits d'aquests dos estudiants, i tenint en compte que la noia alemanya alguns cops qualificava la situació viscuda de "problema", al convocar els grups de discussió ens va interessar de rebre informació sobre com veien el català i quin paper li atribuïen a l'entorn universitari concret de la UdL. En l'enregistrament d'allò que es va dir al grup de discussió dels estudiants internacionals es cospa que al català li donen un valor identitari, però també que alhora el caracteritzen com un obstacle, com una càrrega extra. Pel que fa a l'ús que fan normalment de les llengües, en general afirmen que utilitzen tant l'espanyol com l'anglès, tot i que alguna vegada també deixen anar alguna frase en català, com a forma d'empatitzar amb l'audiència. Han après algunes frases en les seves classes de català i les utilitzen. Veuen aquesta llengua com una eina que els dona accés a la cultura local. També reconeixen que necessiten certes habilitats per poder sobreviure acadèmicament. S'adonen que malgrat que els havien dit que es podia viure sense el català, la cosa no era ben bé així. Diuen: "Home, certs coneixements els necessito perquè aniré a algun lloc de l'administració o a alguna classe i encara que després em puguin canviar al castellà, necessitaré poder entendre una mica de català". És a dir, segons ells, cal tenir certs recursos en aquesta llengua. Però, malgrat tot això, l'aprenentatge del català continua sense ésser un dels seus objectius, continua sense ésser acceptat com una llengua vàlida per a les disciplines acadèmiques, tot i que sembla que va creixent la seva tolerància cap aquesta llengua. Quan se'ls pregunta què té de positiu una universitat plurilingüe, ells veuen que facilita situacions que els donen una possibilitat d'anar més enllà dels seus recursos i d'ampliar les seves experiències, però també hi veuen elements negatius.

Pel que fa als estudiants locals, les anàlisis mostren que tenen una visió diferent. Ells veuen que el català és la llengua de les relacions personals, una llengua d'ús habitual que és susceptible de canvis de codi. Accepten que, si convé, els locals es passin al castellà perquè els puguin entendre; també reconeixen que pot ser que l'ús del català sigui una barrera pels estudiants internacionals però que, en qualsevol cas, és superable. De fet, és en certa manera el mateix discurs que dona la universitat. En aquest sentit voldríem afegir que el personal de l'Oficina de Relacions Internacionals de la UdL no posa tant d'èmfasi en si la barrera és o no superable, sinó que parlen del canvi d'actituds conduent a un increment de tolerància cap al català per part dels estudiants internacionals.

Una altra cosa que els estudiants locals esmenten és que potser la institució està fent poc per integrar el grup d'estudiants internacionals amb els locals. Es queixen que Lleida continua sent un entorn massa local, especialment comparant-lo amb Barcelona on, diuen, és més fàcil trobar estudiants internacionals. Tot i que també reconeixen que potser la qüestió no és tant si hi ha o no estudiants internacionals, sinó que simplement ells no tenen oportunitat d'interactuar-hi. Això ens fa plantejar si la pregunta clau no és si la UdL és o no és internacional, sinó com fer-ho per tal que els seus membres puguin aprofitar al màxim l'experiència d'internacionalització que se'ls ofereix. Els estudiants locals tendeixen a passar la responsabilitat a la institució, queixant-se que no fa prou per ajudar a integrar els locals amb els internacionals, però és evident que ells també hi tenen part de responsabilitat.

3. Un projecte per a la promoció de l'anglès per a estudiants universitaris: Quantum LEAP

Quantum LEAP (*Learning English for Academic Purposes*) és un entorn virtual amb materials per a l'ensenyament de l'anglès creat en el marc de diferents projectes finançats per la Generalitat i per les universitats dels membres de l'equip que hem participat en el projecte. Vam començar amb un projecte per a la millora de la qualitat docent (MQD), i continuarem amb altres ajuts de les universitats involucrades i de la mateixa agència de gestió d'ajuts de la Generalitat (AGAUR). El projecte ha estat liderat des de la Universitat Politècnica de Catalunya (amb la participació de l'Elisabet Arnó, la Carmen Rueda i l'Antònia Soler), però compta amb participació important de la Universitat de Lleida (amb l'Enric Llorca i la Lurdes Armengol) i també de la Rovira i Virgili en la figura de Joaquín Romero, qui va aportar un tutorial de pronunciació a l'entorn virtual.

El projecte va sorgir per la constatació, cada vegada més evident, de la necessitat de l'anglès a la universitat. Com a professors d'anglès per a finalitats acadèmiques vam intentar aprofitar aquest equip de treball que formem. Per una banda, coneixem la realitat del dia a dia a l'aula, on ens hi trobem una varietat de nivells i d'estils d'aprenentatge, i una necessitat evident. Aquesta necessitat era proporcionar materials que anessin més

enlla de l'aula, proporcionar eines amb les que els estudiants puguin aprendre a comunicar-se millor tant amb el llenguatge oral com amb l'escrit per a finalitats acadèmiques i professionals, per tal que s'acostumin a utilitzar l'anglès en la vida acadèmica. Nosaltres, els participants en aquest projecte, som professors que tenim en comú que estem fent anglès per finalitats específiques amb una dispersió geogràfica: una persona a empresaris, una altra a l'escola d'agricultura, una a la de telecomunicacions, etcètera. A partir de la nostra experiència docent, i tot intentant aprofitar el potencial de les TIC i d'internet, vam desenvolupar aquest entorn virtual d'aprenentatge.

Un dels plantejaments inicials d'aquest entorn era l'aprenentatge autònom dels estudiants i així estan pensats els materials que conté. De totes maneres, els materials també poden servir de suport per classes presencials amb persones que els vulguin utilitzar. El material és molt variat i flexible; sempre que hem pogut l'hem basat en documents autèntics i hem procurat promoure la interactivitat, tant com l'entorn ens ho ha permès. A més, hem considerat el procés de convergència europea. Això comporta que els estudiants poden accedir a les valoracions de les competències i dels nivells que es poden assolir fent les diferents activitats o treballant els materials.

El Quantum LEAP està organitzat al voltant de mòduls temàtics, 10 dels quals estan oberts al públic: *Women and Science*, *Computer Security*, *Internet Piracy*, *Business and The Media*, *Environmentalism*, *Humans and Machines*, *GMOs: Genetically Modified Organisms*, *From Military Uses to Civilian Items*, *Globalization and the English-speaking World*, i *Science-Fiction or the Limits of Science in Fiction*. Podeu veure que n'hi ha alguns que estan molt relacionats amb algunes titulacions en concret, per exemple el de *GMOs*, però també és cert que els materials són prou flexibles i en certa manera generalistes perquè qualsevol estudiant universitari interessat en un tema en concret els pugui treballar. En essència, cada mòdul està relacionat amb algun tema acadèmic d'interès general apropiat per estudiants universitaris, però que es pot abordar des d'una perspectiva interdisciplinària. Cada mòdul conté activitats orientades a ajudar els estudiants a llegir, escriure, escoltar i parlar en anglès. És a dir, hem intentat que siguin interessants per ells, i que puguin treballar amb la llengua tant a nivell receptiu amb activitats de comprensió oral i escrita, com a nivell productiu amb activitats de parla i d'escriptura. Tot això intentant integrar contingut i llengua.

Cada un d'aquests mòduls temàtics té la mateixa configuració. Hi ha una secció de *preview* perquè l'estudiant pugui triar o bé les competències que vol treballar, o bé els temes que li interessin més. És a dir, el *preview* serveix com una mena d'entrada, de tast, de cada mòdul. La resta del mòdul està organitzat al voltant de quatre seccions dedicades a la lectura, l'escriptura, la comprensió i l'expressió oral que incorporen, també, activitats específiques sobre llengua i ús. Les activitats que es proposen treballen competències de diferents nivells, des del nivell B1 al nivell C1. Si en el Marc Europeu Comú de Referència es considera que el llenguatge especialitzat és treballa a partir del B2, podem dir que el Quantum LEAP ajuda els estudiants a assolir aquest nivell B2. A més de les

activitats de diferents nivells, l'entorn incorpora eines per facilitar l'aprenentatge: guies d'estudi, seguiment, un *portfolio* i altres eines, des del tutorial de pronunciació fins als recursos *on-line*.

A la figura 1 s'hi pot veure la imatge del *preview* d'un dels mòduls; també s'hi pot observar com es pot accedir a tots els mòduls des de cada pàgina i, per tant, com de fàcil és navegar pel *Quantum LEAP*. A l'esquerra de la part superior hi ha accessos als diferents mòduls (de l'1 fins al 15, tot i que els mòduls 11 al 15 encara no estan oberts). Just a sota de l'accés als diferents mòduls hi tenim l'accés a cada una de les 5 parts de cada mòdul: *Preview*, *Reading*, *Listening*, *Speaking* i *Writing*. En aquest cas veiem que està activat l'accés al *preview* perquè és on estem; prement qualsevol dels altres apartats podríem accedir-hi. A la part de dalt a la dreta, les eines per l'aprenentatge autònom que proporciona l'entorn (*Personal Space* i *Glossary*) més les d'ajut i problemes del sistema (*Help* i *Bug Report*) i a baix a l'esquerra l'accés als materials de referència: els recursos *on-line* i el tutorial de pronunciació. Al centre de la pantalla es pot veure la introducció al mòdul i l'accés a les dues seccions de *preview* que té aquest mòdul.

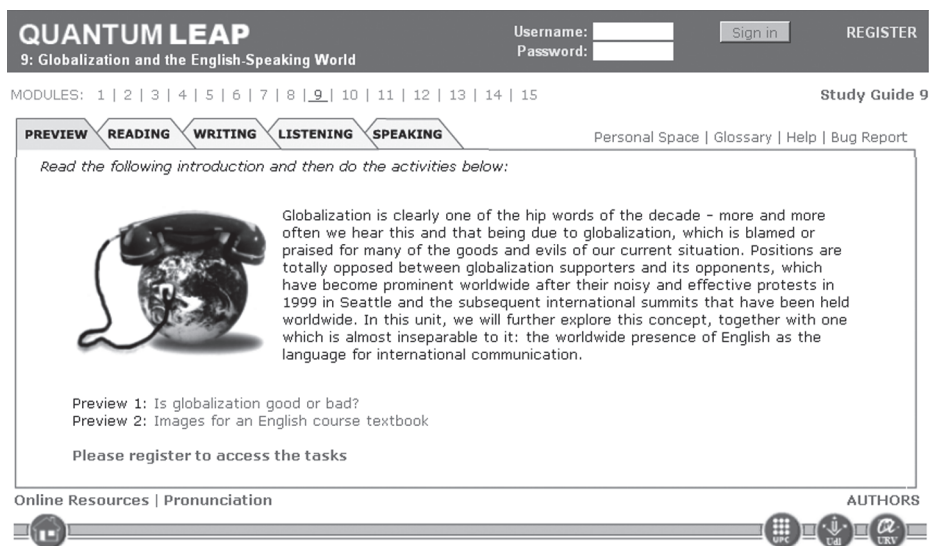

Figura 1. Imatge del *Preview* d'un mòdul de l'entorn Quantum LEAP.

L'entorn ja és plenament operatiu i disponible a l'adreça web www.quantumleap.cat. Qualsevol persona pot accedir-hi de manera totalment lliure; només s'ha d'omplir un petit qüestionari abans de sol·licitar l'accés. Si hi accediu, observareu que hem intentat combinar destreses acadèmiques amb continguts rellevants per fer pensar l'estudiant, per fer-li fer una aportació de continguts diferents als que es troben en materials més

convencionals per l'ensenyament de l'anglès, i, a la vegada, per ajudar-lo a millorar la seva capacitat de comunicar-se en anglès per finalitats acadèmiques.

Un dels reptes que ens vam plantejar, i més sent un entorn *on-line* obert a qualsevol persona ja sigui dins d'un curs o ja sigui com a eina d'auto-aprenentatge, va ser l'atenció al llenguatge oral. En aquest sentit estem desenvolupant el tutorial de pronunciació, i des del principi vam donar molta importància a les activitats de parlar; és a dir, generar contextos en què l'estudiant hagi de fer aportacions orals. I per facilitar al màxim aquest tipus d'aportacions hi hem inclòs una aplicació específica per poder gravar la veu. L'estudiant, a partir de les idees, per exemple, d'un vídeo, ha d'exposar les seves idees, organitzar-les i a partir d'aquí fer un enregistrament per tal de deixar constància de la seva aportació i, si és el cas i així ho desitja, poder-la escollir per al seu *portfolio*.

Finalment, volem introduir-vos la Guia d'estudi com a mostra d'una de les maneres en què intentem treballar l'autonomia i el control de l'aprenentatge. Abans ja hem esmentat que els *preview* serveixen com una mena d'introducció a cadascun dels mòduls per tal que l'estudiant pugui veure si li interessa o no li interessa treballar allò que se li proposa. Un cop l'estudiant acaba aquesta part introductòria, l'entorn li demana si li ha agradat i si té interès en el tema, i li proposa una visita a la guia d'estudis on hi trobarà els objectius del mòdul, unes petites directrius per treballar els materials i tots els continguts.

Originàriament ens vam plantejar 15 mòduls, i de moment hem desenvolupat, pilotat i avaluat els 10 primers. Una de les tasques més importants ha estat amb la col·laboració de companys de departaments d'informàtica que han dut a terme estudis d'ergonomia i usabilitat per tal d'anar incorporant les millores tècniques necessàries. El que intentem oferir en aquest projecte és un material que sigui útil per als universitaris catalans; un entorn obert de lliure accés, flexible, que pugui ser útil per estudiants de grau i postgrau tant dins de les assignatures d'anglès com fora. Fins i tot creiem que aquell professorat que imparteixi classes en anglès o necessiti l'anglès per la seva vida acadèmica, pot trobar-hi alguns recursos per adaptar-los al seu entorn. Creiem que és una contribució pràctica d'un equip de professors que estem dins aquest context d'internacionalització, que comporta un increment de l'ús de l'anglès a la universitat.

2. Cap a un model català de multilingüisme a les universitats

Maria Jesús Ferrés

Universitat de Girona

*Responsable del Gabinet de Coordinació del Comissionat
per a Universitats i Recerca entre maig de 2009 i febrer de 2011*

El Comissionat d'Universitats ja fa un temps que ha començat a treballar en política lingüística multilingüe. La feina feta es va concretar el juliol del 2009 en l'aprovació d'uns indicadors lingüístics que s'emmarquen dins del finançament per objectius de les Universitats, per part dels rectors de totes les universitats catalanes. Això vol dir que, per primera vegada, les universitats no només hauran de donar comptes d'aquells projectes de gestió, de recerca i de docència en què treballaven, sinó que també hauran de respondre de les estratègies multilingües que segueixen, i que per obtenir el finançament que els pertoca s'hauran d'ajustar a allò que se'ls demana des del Govern. Aquest era un objectiu llargament perseguit. Ara s'està treballant en la concreció d'aquests indicadors conjuntament amb els serveis lingüístics i amb els vicerectors de política lingüística de les universitats. Aquest capítol pretén donar una breu pinzellada de què ha suposat, al nostre entendre, la posada en marxa d'aquest sistema, i quins són els avantatges que suposen per a la llengua en general a la universitat.

1. La llengua com a element estratègic

Una primera consideració a fer és que amb aquests indicadors lingüístics, la llengua esdevé un element encara més estratègic dins la política universitària. Quan només es

treballava en català, o en tot cas quan la política lingüística volia dir política de normalització lingüística, sovint ens trobàvem amb problemes. Jo era del Servei Lingüístic de Girona i ens semblava que érem com un bolet enmig de tot el sistema. Sovint teníem la sensació que s'anava a cobrir l'expedient. No teníem la certesa que allò interessés a tot l'equip de govern ni a tota la comunitat universitària. En canvi ara posem la llengua, com a mi m'agrada dir, a la taula dels gerents. És a dir: ara la llengua compta; ja no és un aspecte tangencial sinó que és un aspecte primordial. Amb això aconseguim, bàsicament, cinc objectius. El primer és donar visibilitat a la qüestió lingüística i també a la tasca que desenvolupen els serveis lingüístics pel fet que se'ls dota de més recursos. En segon lloc, aconseguim canviar les prioritats i fem que la llengua sigui tan decisiva com la gestió, la recerca o la docència. En tercer lloc, i aquest crec que és un objectiu important, ajudem les universitats a planificar també en la gestió del plurilingüisme. Ja estaven avesades a treballar planificadament en l'àmbit del català, i sovint el que passava és que l'àmbit del plurilingüisme quedava més com una formació pura i dura sense una planificació estratègica. Aquí, per tant, hi ha hagut un altre pas important. En quart lloc, aconseguim que les universitats comencin un procés cap a la política lingüística que vol el govern. És a dir, estem definint la política lingüística universitària tot fent cas a una reivindicació històrica de les universitats. Alhora també estem acostumant les universitats a obtenir dades, com ara informació lingüística de les tesis o llengua docent de cada assignatura, amb un sistema estàndard. L'últim objectiu que estem obtenint és que a la tercera llengua li donem la mateixa importància que se li pot donar al català, amb el benentès que la tercera llengua no desperta les mateixes reticències que el català. Per tant, com que venem les dues coses alhora —català i altres llengües—, això pot funcionar. És un procés paral·lel. Aquella dicotomia entre “els del català” i “els de l'anglès” ha deixat de tenir vigència. Les universitats, en la gran majoria, tenen els serveis lingüístics integrats o, si més no, treballant coordinadament. Es podria dir, doncs, com a resum d'aquest primer punt, que la llengua esdevé un element estratègic dins de la política general de les universitats.

2. El model lingüístic de la universitat catalana

En segon lloc pensem que hem aconseguit, o que estem aconseguint, que la llengua serveixi per a la creació d'un model lingüístic de la Universitat de Catalunya (un concepte que ja es comença a utilitzar). L'objectiu seria arribar a definir un model conjunt. Des del moment que tothom planifica, hem de mirar d'anar fins tan enllà com puguem per fer-ho coordinadament. Fa anys ja, quan vam començar a treballar amb les universitats de l'estat espanyol, els nostres col·legues d'allà es lamentaven de no estar coordinats com nosaltres. Van, fins i tot, començar a parlar del “*modelo catalán*”. Actualment el “*modelo catalán*” ja és un fet. La temença és que sigui només una frase del moment, o només

una expressió. Tant de bo que arribés a ser un model identificable, un model que es pugui comparar amb el d'altres universitats multilingües d'arreu d'Europa. Tenir el Marc Comú Europeu de Referència ha estat molt beneficiós, però cal veure si l'estem aplicant tal com s'hauria de fer, sobretot pel que fa al sistema de formació i d'acreditació. Caldria intentar que tothom es posés en el lloc de l'altre, i escoltés què fan els altres perquè la frase de "sempre ho hem fet així" ja no funciona, ni en català ni en altres llengües. Caldria pensar en la creació de materials conjunts. Som a l'era del *Creative Commons*, del programari lliure i dels sistemes oberts. Tot i que s'està treballant en això, en aquest volum en tenim una mostra, potser caldria que realment ens ho creguéssim. La figura del professor que fa el seu programa i els seus materials, i se'ls queda, ja és obsoleta. S'ha d'anar molt més enllà i treballar, de manera oberta, amb les TIC tant com puguem. El camp lingüístic és un camp perfecte d'experimentació.

Nosaltres, com a govern, hem fixat, i això no és exempt de polèmica, cinc llengües de treball, que són: l'espanyol com a segona llengua, el francès, l'italià, l'alemany i l'anglès com a terceres llengües. Evidentment, a les universitats hi poden haver cursos de xinès i de tot el que convingui; com més n'hi hagi millor. Però a l'hora de sortir de la universitat amb un coneixement d'una tercera llengua, les llengües que es valoraran són aquestes cinc i no unes altres. Aquesta és una decisió que es va prendre a la Junta del Consell Internacional de Catalunya; i, a més a més, hi havia un quadre amb els títols que s'acceptaven i a què equivalien. El TOEFL, per exemple, no hi ha entrat perquè és un test de nivell; no és un certificat que sigui vàlid més enllà dels dos anys. En canvi altres certificats, com el de l'Escola Oficial d'Idiomes, no caduquen. Un altre exemple d'una acció agosarada que ningú havia pres és fixar mínims i màxims per a la llengua de la docència. En el grau, s'ha fixat un 50% de català, i al postgrau s'ha decidit incrementar la proporció de la tercera llengua. Volem que els nostres estudiants aprenguin l'ofici majoritàriament en català, però que tinguin com a mínim dotze crèdits en una tercera llengua a tots els graus. Aquesta és una decisió que potser encara és força desconeguda, però que ja és ferma. A l'estudi que es va fer és fixava un 10%, però s'ha canviat el criteri perquè les universitats van comunicar-nos que no podien assolir-ho. Aquests dotze crèdits representen un 5%, que sí que sembla viable. Tot plegat requereix un esforç important per estandarditzar, fixar i regular.

3. La llengua com a dret i com a deure

Un tercer aspecte a tractar és el de la llengua com a dret i la llengua com a deure. Amb l'entrada de noves llengües, els models que teníem anteriorment trontollen. Ara ens cal assegurar que els estudiants saben en quina llengua es faran les classes abans de començar el curs i abans de matricular-se. Això ha estat possible gràcies a la tercera llengua, perquè resulta evident que un no pot anar a una classe en anglès sense saber

que s'imparteix en aquesta llengua, si la persona no sap anglès. En canvi, quan només treballàvem amb català i castellà, això no era possible. Els estudiants, però, encara es queixen que veuen conculcats els seus drets, en el sentit que hi ha alguns professors que els demanen que parlin en una altra llengua que no sigui el català, cosa que no hauria de ser. És a dir, la llengua com a dret sí, però dret d'uns i dret dels altres. El multilingüisme s'ha d'entendre bé. Un estudiant que vulgui fer un examen en català o que es vulgui expressar en català a l'aula hi ha de tenir dret si la classe s'imparteix a Catalunya. Un exemple el tenim amb l'intent que s'ha fet des de Lleida de posar un examen de català i castellà vinculant per als nous estudiants de Medicina. Sembla que de moment aquesta iniciativa no acaba de reeixir, tot i que va en la línia del que se'n demana des del govern central. Els estudiants de fora que vénen a fer un grau han de conèixer la llengua de la docència. Això no és un dret, és un deure. Els estudiants l'han de conèixer, i si no, els hem de fer un examen. Aquesta és la idea que teníem i que sembla que no s'està acabant d'aprovar, tot i que caldrà veure com evoluciona. També exigim uns coneixements mínims d'idiomes als estudiants que se'n van. Aquest any les beques MOBINT de l'AGAUR, que doten amb 200 euros al mes els estudiants que se'n van fora, s'han donat als pràcticament 4.000 estudiants que les han demanat, tot i l'exigència de llengua (exigència que en principi no ha generat problemes). Ens trobem, doncs, en una fase del procés en què ja ens comença a tocar exigir perquè també obtenim alguna cosa a canvi. I aquesta exigència no ens ha de fer por. El discurs prevalent fins ara, segons el qual la llengua s'havia d'impulsar i no s'havia d'obligar, ja no serveix. Amb la tercera llengua, encara ens serveix menys. Exigir no talla la llibertat; exigir el que fa es posar damunt la taula les condicions, les regles del joc. Nosaltres considerem, doncs, que els professors que utilitzen una tercera llengua per fer les classes també han de demostrar que en saben. És un tema que encara està per concretar, però que és important que sigui tingut en compte. Des del moment que treballem amb l'exigència del català, és a dir, que els professors han de demostrar coneixement de català per impartir una classe, no hi ha cap motiu per no fer el mateix quan es tracta d'una altra llengua.

També és important entendre que la llengua és un objecte d'aprenentatge al llarg de la vida. Aquí ens hi hem d'aturar un moment perquè en el cas de la tercera llengua, l'idioma que s'ha après es va perdent si no s'utilitza. Per tant, pensem que és essencial impulsar la internacionalització a casa, perquè això farà que els coneixements es mantinguin, permetrà avançar en l'aprenentatge, farà que els estudiants i la comunitat universitària en general vegin els avantatges dels intercanvis lingüístics, i que coneguin les persones que vénen de fora. Les dades ens diuen que un mínim de 6.000 persones s'han inscrit en els intercanvis lingüístics des que vam començar-ho a registrar al 2001. Són força gent, i encara no hi estan comptabilitzades totes les universitats.

4. La llengua com a element de progrés, com a inversió i com a símbol de qualitat

La llengua, o la tercera llengua en aquest cas, s'ha de veure com una oportunitat d'avançar cap a l'excel·lència, com un element indispensable per a la renovació i el progrés. Massa sovint la llengua ha estat vista com un obstacle, una nosa, un escull; ha estat un objecte poc amable que servia per presentar queixes, reclamacions. Ara la llengua ha de ser una oportunitat, i ens ho hem de creure. Nosaltres rebem queixes de molts estudiants; queixes que tenen a veure amb l'ús de la llengua. Això és bo perquè els estudiants estan perdent la por de reclamar, saben on adreçar-se, i nosaltres els atenem. Creiem que la qüestió lingüística s'ha d'afrontar amb valentia i amb fermesa. Les universitats estan força cansades, i en són molt conscient, de fer passos endavant i passos enrere. Hi ha un bon nombre de plans que s'havien fet per l'impuls de les terceres llengües i que han quedat en res. Intentarem, tant com puguem, que aquest full de ruta que estem traçant no es quedi en res sinó que avanci, perquè ara ja és massa tard per permetre'ns més provatures.

La llengua també és una inversió de futur, perquè no és ni senzill, ni fàcil, ni barat introduir la tercera llengua a les universitats. Però hem d'aconseguir una comunitat universitària multilingüe o plurilingüe, digueu-ho com vulgueu, que no vol dir trilingüe. No vol dir només en anglès sinó en altres llengües. Ho hem vinculat al finançament amb els indicadors lingüístics, i per tant és aquí on hem de mirar que alguns d'aquests diners es puguin invertir en millorar aquests indicadors. En relació a això, és cert que cada universitat serà lliure d'aplicar els diners segons el propi criteri, però s'hauran de poder revertir en la millora d'aquests indicadors.

Tampoc cal oblidar que la llengua, i en aquest cas la tercera llengua, ha de ser vista com a marca o símbol de qualitat. Massa sovint es parla de l'ús, del coneixement, i es deixa de banda el tema de la qualitat. És per això que s'ha introduït un indicador que és la qualitat lingüística dels textos que es generen als webs de les universitats. No podem tolerar que es rebi documentació que té caràcter oficial i que no tingui la qualitat lingüística necessària. Hem d'acostumar la nostra comunitat universitària a treballar amb qualitat i a que l'argument de la urgència no serveixi com a excusa. Això no hauria de significar que els serveis lingüístics haguessin de tenir més feina, sinó que cada cop més la gent hauria de ser autònoma. Penseu que, per exemple, a la UPC van deixar de traduir articles de recerca. Va ser una decisió arriscada i valenta; ara només els corregeixen, perquè no podien donar l'abast. El que s'ha de fer és que la gent s'atreveixi a escriure i en tot cas que després darrere hi hagi qui pugui arribar a corregir-ho. Però en tot cas, els textos han d'estar ben escrits. No pas perquè ho digui el Servei Lingüístic, sinó perquè és l'única manera de treballar.

Des del Comissionat per a Universitats i Recerca estem convençuts que la introducció decidida de les terceres llengües beneficiarà el sistema universitari català, i la comunitat universitària en general. Ara bé, tothom ha d'estar disposat a afrontar aquest repte. Un

cop convençuts, cal que es dediqui el temps necessari a pensar les estratègies, i aplicar les mesures que calguin. No es pot introduir una llengua sense planificar prèviament aquesta introducció. I en la mesura que sigui possible, caldria fer-ho tots a una, perquè això seria la garantia de futur.

3. Plurilingüisme a la universitat: les polítiques i les pràctiques

Luci Nussbaum

*Universitat Autònoma de Barcelona
Coordinadora d'un work package
del projecte europeu DYLAN*

En aquest capítol es pretén explicar algun dels resultats del projecte europeu DYLAN¹ en el que he participat amb el meu equip. DYLAN és un projecte del sisè programa Marc de la Unió Europea (2006-2011), que aplega una vintena d'equips universitaris europeus, amb el propòsit d'identificar les condicions precises en les quals el plurilingüisme a Europa pot ser considerat un avantatge per a la construcció del coneixement. Les dinàmiques del plurilingüisme s'estudien en tres terrenys: les empreses, les institucions europees i les universitats. L'equip de la UAB treballa en el darrer terreny. El projecte també abasta eixos transversals: (a) aspectes històrics del multilingüisme a Europa, (b) l'eficiència i la justícia en la comunicació i (c) les *linguae francae*. El marc de la recerca comprèn estudiar en cada terreny i en cada context concret l'articulació entre polítiques, pràctiques i representacions (veure figura 1).

Una primera qüestió que voldria encarar són les tensions i contradiccions entre les polítiques i les pràctiques. Nosaltres hem treballat en dues universitats públiques catalanes prou grans en nombre d'estudiants. El que hem vist, i que també s'observa en d'altres universitats europees, és que, en les polítiques, el plurilingüisme es redueix a la inclusió,

---

1. DYLAN - *Language dynamics and management of diversity* (FP6- 2004- Citizens- 4"- 028702- 2-); www.dylan-project.org.

junt amb el castellà i el català cooficials, d'una tercera llengua: l'anglès. També s'observa en les polítiques, d'una banda l'assumpció de la regla OLAAT (*One Language at a Time*), segons la qual un esdeveniment de parla s'ha de dur a terme en una sola llengua; i, d'altra banda, la configuració del docent com una persona que imparteix classes magistrals segons la regla OLO (*One Language Only*). Aquestes visions observables en les polítiques contrasten amb les pràctiques a les aules de les universitats que hem estudiat, en les quals apareixen usos de les llengües molt complexos. Podríem dir que els parlants construeixen regles ALAAT (*All Languages at a Time*). Així doncs, segons parlem de polítiques o de pràctiques, s'observen dues concepcions del plurilingüisme. En les polítiques, el plurilingüisme és additiu: se suposa que cada persona empra, segons l'ocasió, només una de les llengües que coneix. En canvi, en les pràctiques s'observa el plurilingüisme com un conjunt de recursos que les persones utilitzen amb finalitats concretes.

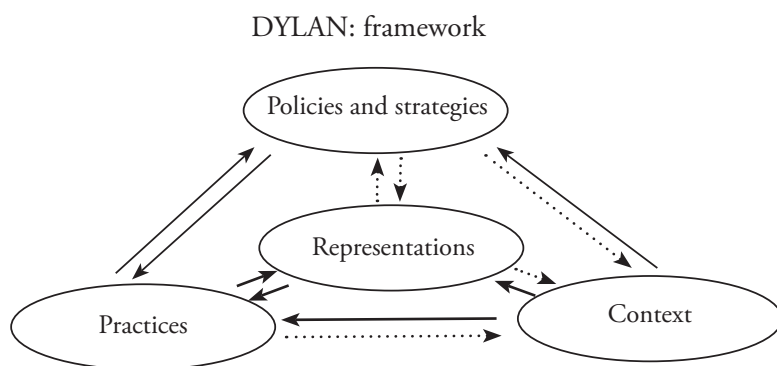

Figura 1. Àmbits d'estudi del projecte DYLAN.

Un altre aspecte rellevant de la recerca fa referència al plurilingüisme a l'aula. En les polítiques, plurilingüisme vol dir utilitzar una llengua estrangera o una *lingua franca* a l'aula. En canvi, el que hem copsat, a partir de les dades recollides i analitzades, és quelcom molt més complex: formes de comunicació que articulen diversos recursos plurilingües amb recursos multimodals (gesticulacions, mirades, posició del cos i mitjans audiovisuals), els quals estan al servei de la construcció del coneixement i de la relació social. La utilització dels diversos recursos disponibles, incloses les llengües, es posa al servei de les circumstàncies (estudiants presents, activitat en curs, format de la interacció, etc.). El plurilingüisme pren dimensions diferents en una classe magistral, en un grup reduït, quan s'ha obert un torn de preguntes, quan s'està resolent un problema, quan s'explica un concepte, i, per suposat, si es disposa o no de mitjans audiovisuals.

Plantegem-nos un exemple extret de les dades del projecte DYLAN. Es tracta d'una classe de química en una universitat catalana; el professor és autòcton i a la seva classe hi ha estudiants autòctons i estrangers, provinents de programes Erasmus. Aquest professor

té els apunts de l'assignatura en espanyol i en anglès; fa les diapositives en espanyol, parla en anglès, i sovint reformula les seves explicacions en català. Alguns estudiants intervien en català, d'altres en castellà i d'altres en anglès. Per tant, s'utilitzen tres llengües diferents a més del llenguatge específic de la química (vegeu la figura 2).

Aquesta mena de pràctiques no semblen encaixar amb unes polítiques que demanen al professorat d'explicitar en quina llengua (en singular) s'impartiran les classes, com si no fos possible fer-ho en més d'una. Externament, el que il·lustra la imatge pot semblar un caos, una manera d'actuar que no és pròpia de l'acadèmia. En canvi, l'anàlisi de les dades mostra que l'ús articulat d'aquest conjunt de recursos és notablement eficaç per a la construcció del coneixement i no sembla incomodar a ningú.

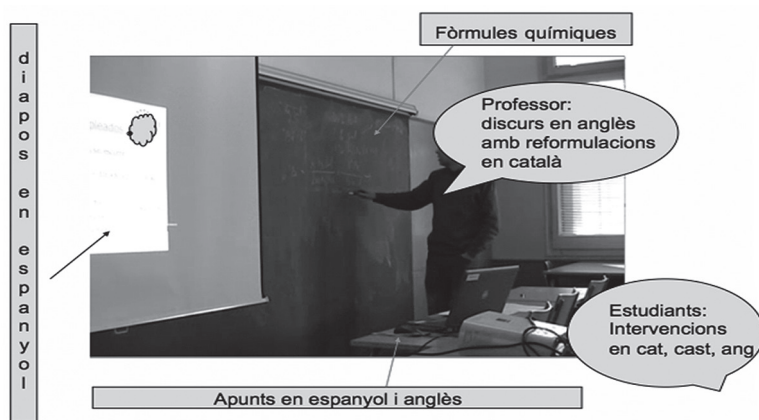

Figura 2. Fotograma d'una classe de química observada en una universitat catalana.

Des de DYLAN, s'intenta trobar un model explicatiu de l'activitat acadèmica plurilingüe a les aules universitàries. D'una banda, el contingut de l'assignatura és dens pels estudiants. D'altra banda, la llengua base en què s'imparteix l'assignatura (l'anglès) és per a alguns estudiants una llengua en procés d'aprenentatge (L2) i per a altres estudiants és una *lingua franca*. Per tant, és possible que, en molts casos, la llengua esdevingui *opaca*, és a dir, incomprendible en algun segment. Però la llengua no està en un buit; ben al contrari, s'empra en una activitat: la resolució d'un problema, l'explicació d'un procés, la definició d'un concepte, o altres activitats pròpies d'una classe a la universitat. L'activitat fa de mediatrice entre el coneixement que l'individu ja té i el coneixement nou que l'individu ha d'adquirir. La qüestió que ens plantejem, quan s'empen terceres llengües a les aules universitàries, és com es pot integrar alhora l'aprenentatge dels continguts (densos, a vegades) i l'adquisició d'usos professionals de la L2 (opaca, a vegades). Així pot ser que l'estudiant no entengui el que se li està dient en termes lingüístics i, d'altres vegades en termes del contingut en qüestió. Els procediments plurilingües (en-

tesos com a ús simultani de recursos lingüístics diversos o híbrids com a bricolatge de formes lingüístiques, com a pas d'una llengua a una altra, etc.) poden contribuir a assolir uns nivells més alts d'accés al coneixement. Aquest és el plantejament des del qual s'està treballant a DYLAN. Es tracta doncs de descriure en quines condicions, quan i com el plurilingüisme, entès com a ús simultani o consecutiu en una mateixa activitat de recursos lingüístics diversos, pot afavorir la construcció del coneixement.

4. L'activitat del Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació

Eva Pons

Universitat de Barcelona

*Membre del Centre Universitari
de Sociolingüística i Comunicació*

La meva contribució a aquest volum serà des del vessant del dret, com a especialista en dret lingüístic i com a membre del Centre Universitari de Sociolingüística i Comunicació (CUSC). El CUSC és un centre interdisciplinari de la Universitat de Barcelona format per professors de departaments de lingüística, sociolingüística, i filologies diverses, així com altres (com per exemple el meu cas, ja que provinc de l'àmbit del dret), i també per membres dels serveis lingüístics que s'incorporen en el CUSC. El centre funciona des de finals dels noranta, i les seves funcions estan en l'àmbit de la recerca, de la docència i també de serveis de consultoria i estudi. En l'àmbit de la recerca, la seva funció bàsica és impulsar la teorització i el coneixement dels factors i les dinàmiques que influeixen en l'ús lingüístic, i aprofundir en l'estudi de la realitat sociolingüística des d'una perspectiva multidisciplinària. Per la seva ubicació universitària, el CUSC també es planteja difondre els coneixements, especialment en l'àmbit del professorat, a altres membres de la Universitat de Barcelona, però també, evidentment, més enllà en tota la comunitat universitària. El CUSC també pretén formar investigadors en les disciplines que li són pròpies i contribuir a la formació del personal universitari en les qüestions vinculades a l'ús lingüístic.

En el present text s'explicaran tres treballs que s'han fet des del CUSC, sense arribar a exposar les conclusions detallades d'aquests treballs, sinó tan sols amb la intenció de

donar una idea de quines han estat les investigacions realitzades en el tema específic de l'ús lingüístic, o de les polítiques lingüístiques, a les universitats.

1. Tres estudis del CUSC

L'any 2003 es va realitzar un estudi qualitatiu de representacions, a nivell ideològic, de les llengües per part dels estudiants. L'eina metodològica va ser una enquesta administrada a estudiants de diferents ensenyaments de la Universitat de Barcelona. Un dels ítems de l'enquesta es centrava, justament, en com es percebia el procés d'internacionalització i com podia afectar l'arribada d'estudiants d'altres països a les nostres universitats. Els estudiants no tenien una resposta molt definida en relació a aquest tema. Per tant, potser caldria difondre encara més la importància d'aquesta qüestió i centrar-la com un tema de política estratègica de la universitat. De fet, jo crec que l'anglès ens ha ajudat a que la política lingüística es plantegi com una política estratègica que afecta a tota la universitat, a tots els seus òrgans i, evidentment, també a tots els seus membres.

Un segon estudi, amb el títol "La posició de la llengua pròpia en el sistema universitari català: balanç, reptes i propostes d'actuació", va ser elaborat per en Xavier Vila, sociolingüista i secretari del CUSC. Aquest estudi sobre la posició de la llengua pròpia al sistema universitari era, de fet, una anàlisi jurídica i sociolingüística de la situació de les llengües al sistema universitari de Catalunya, que alhora plantejava unes propostes d'actuació, algunes de les quals s'esmenten en altres capítols d'aquest volum. S'apuntava la importància de fer compatible aquesta internacionalització amb el paper del català com a llengua pròpia, amb la responsabilitat de la universitat de garantir la formació dels seus estudiants amb les dues llengües oficials a l'hora d'obrir-se a aquesta internacionalització. Tot i que l'informe no estava centrat en el tema de la tercera llengua, és a dir l'anglès, vam tenir molt en compte aquesta llengua en les propostes.

El tercer estudi que val la pena esmentar és pioner en un tema en el que fins ara no hi havia antecedents. Es tracta d'un estudi sobre el multilingüisme al parc científic de Barcelona. El parc científic és una entitat amb unes característiques molt especials perquè proporciona un àmbit on la universitat entra en contacte directe amb el món de l'empresa. Una altra característica que el fa interessant és que es diu que els membres d'aquestes institucions tenen una representació utilitària de la llengua. Per tant, no és fàcil plantejar-los preguntes sobre fets culturals, identitaris o lingüístics ja que a vegades els perceben com un tema una mica aliè al seu enfocament. L'estudi es va fer a partir d'unes enquestes que van cobrir un percentatge important dels membres del parc científic. El parc científic té 2.200 membres adscrits, i es van aconseguir respostes de gairebé 400 membres a un qüestionari amb preguntes que tractaven des de la llengua inicial d'aquestes persones fins als percentatges, segons la seva percepció, de la llengua d'ús al parc, i també del propi ús en la seva activitat dins del parc científic. Evidentment, també

s'enfocava l'ús de l'anglès i les necessitats de formació que percebien els membres del parc científic respecte de la llengua anglesa. Curiosament, els resultats demostraren que no hi havia una diferència molt significativa entre totes aquestes dades en el marc del parc científic i en la societat en general. És a dir, a diferència del que ens podíem imaginar, no hi havia una gran distància entre els resultats que donava aquest estudi en l'àmbit del parc científic dels que es poden donar en un estudi en el marc general de la societat catalana d'aquest moment. Els resultats d'aquest estudi ens haurien d'esperonar a sumar esforços i a coordinar les actuacions, donat que aquest tema és bàsic.

2. El poliglòtisme de la comunitat universitària com a objectiu

El meu punt de vista sobre aquests temes el prenc com a professora de dret constitucional, i com a autora d'estudis que he fet durant molt de temps, relacionats amb les qüestions lingüístiques, concretament en l'àmbit universitari. Des d'aquest punt de vista, crec que estem enfocant la qüestió del plurilingüisme a l'aula o a la universitat i la pertinença a l'espai europeu com un repte que és realment important per a les universitats catalanes. I els esforços que s'han esmentat, juntament amb les dificultats que trobarem en el procés de promoure el plurilingüisme, són aquí perquè no pot ser d'una altra manera. Si analitzem els documents de la configuració d'aquest espai europeu d'ensenyament superior, la diversitat lingüística s'hi ha incorporat progressivament, però no és una finalitat directa. És a dir, som nosaltres qui hem de fer que la diversitat lingüística sigui favorable; la construcció d'aquest espai considera el tema lingüístic com a purament instrumental per la mobilitat i altres objectius que es persegueixen en aquest espai. A més a més, en alguns d'aquests documents es parla, per exemple, de "les llengües grans". Per tant, des d'aquí Catalunya i en el tema de la política lingüística, hem de tenir en compte la utilització de la llengua oficial, que de fet és el català.

El que sí que és molt important, i que s'emfasitza en relació a l'espai europeu, és les possibilitats que s'obren per millorar la formació lingüística i el poliglòtisme dels membres de la comunitat universitària. Caldria fer una distinció entre el multilingüisme institucional i el poliglòtisme dels membres. Aquest és un aspecte que hem debatut força dins el si del CUSC. Jo crec que l'enfocament ha d'afavorir al màxim el poliglòtisme individual i, quan es tracta del multilingüisme institucional, s'ha de tenir clara la posició del català com a llengua pròpia d'acord amb la legislació. La Llei d'Universitats del 2003 ja diu que en l'àmbit de les competències respectives, el govern i les universitats han d'establir programes de foment del coneixement de terceres llengües que puguin incloure tant l'ús, en el si de les activitats acadèmiques de la universitat, com l'oferta d'assignatures en cada titulació. Sembla que el que es proposa és introduir assignatures on s'utilitzi l'anglès o una altra llengua estrangera com a llengua vehicular.

La reflexió que nosaltres hem fet en el marc del desenvolupament de la política lingüística de la Universitat de Barcelona és com aconseguir l'objectiu del poliglòtisme individual, i determinar quins serien els mitjans necessaris per aconseguir-lo. Probablement, el fet que es facin unes assignatures en anglès potser no sigui suficient per aconseguir el nivell que es vol. Per tant caldria oferir altres mitjans de formació lingüística específica. El pla Bolonya sí que exposa que la universitat ha d'oferir formació lingüística als seus membres, amb mitjans com cursos en línia o altres recursos per afavorir aquest major poliglòtisme individual. Una altra qüestió és com programar-ho, ja que en el moment que introduïm una tercera llengua com a llengua d'ús, el seu estatus no queda molt clar: una llengua d'ús o de treball no és, evidentment, una llengua oficial. Però el fet que no sigui oficial no impedeix que es pugui utilitzar. Per exemple, a Finlàndia es fa un ús important de l'anglès, sobretot en els postgraus, sense que sigui llengua oficial. Això, evidentment, obliga a una major planificació que la que hi ha hagut fins ara. Fins al moment, la llengua docent la triava el professorat (cosa que jo crec que no és un dret absolut). S'ha de veure com garantir l'ensenyament en català i alhora com introduir la tercera llengua com a llengua d'ús, com un dels elements, no l'únic, que pot contribuir a millorar la formació lingüística dels estudiants i a impulsar els professors amb els mitjans que calguin, amb incentius o amb facilitats, per tal que també facin aquest pas.

Per l'experiència que tinc, podria afirmar que els professors no són només un obstacle. Fa uns mesos vaig estar donant classes, en francès evidentment, a una universitat francesa durant una setmana. Els professors també valorem com un element positiu de la nostra formació acadèmica el poder fer ús d'altres llengües perquè ens permet participar en altres contextos acadèmics. No s'ha de pensar que la predisposició del professorat d'entrada és negativa. Hi ha professors que per la nostra formació durant la tesi doctoral hem estat molt de temps a fora. I crec que també s'ha de valorar la predisposició; el multilingüisme també es veu com una oportunitat que tots hem d'aprofitar. A més, hi ha la qüestió d'impulsar la internacionalització a casa. Les persones que hem après altres llengües i volem mantenir-les, a part de llegir en aquestes llengües i d'intentar marxar a fora, valorem molt el fet de crear condicions d'ús d'aquestes altres llengües. Crec que s'haurien de buscar estratègies (per exemple conferències o cursos) perquè en l'àmbit universitari es creessin unes condicions d'ús i manteniment d'aquestes llengües que són un valor en si mateixes, i que, per tant, com a professors i persones que ens dediquem al servei acadèmic, tots valorem.

5. Reflexions a l'entorn de les polítiques i les pràctiques lingüístiques

Jaume Barrull

Universitat de Lleida

Vicerector d'Activitats Culturals i Extensió

Universitària, període 2003-2011

Les reflexions que es presenten en aquest capítol, estan fetes des de l'òptica d'una persona que durant els darrers anys ha tingut alguna responsabilitat en l'elaboració de la política lingüística de la Universitat de Lleida, alhora que ha participat en les comissions de Política Lingüística tant del Consell Interuniversitari de Catalunya (CIC) com de la Xarxa Vives. Molt probablement, les tensions i les contradiccions entre les polítiques i les pràctiques les entenc des d'un punt de vista diferent de com s'han plantejat en altres comunicacions d'aquest volum. Entenc que quan ens referim a polítiques, ens estem referint a un programa de govern amb voluntat d'incidir eficaçment durant un període de temps prou llarg, com a mínim a mitjà termini, per dir-ho d'una manera convencional. I així, em sembla que les tensions i les contradiccions entre polítiques i pràctiques en aquest camp, no són diferents de les que hi acostuma a haver entre un programa de govern i la pràctica política d'aquest mateix govern. Són les tensions i les contradiccions habituals entre els objectius que es persegueixen i els mitjans per aconseguir-los. Uns objectius que massa sovint són voluntaristes i uns mitjans que massa sovint són imprecisos i gairebé sempre, per no dir sempre, limitats. Limitats, en primer lloc, per les resistències als canvis que sempre s'acaben generant, en tota institució i en tota situació, i que responen a causes de naturalesa diversa, quan no contradictòria. Durant els anys que he estat vicerector he confirmat allò que havia llegit als llibres: la resistència al canvi és sempre eficaç. En segon lloc, els mitjans estan limitats pels recursos

econòmics que s'hi poden esmerçar i que acaben repercutint sobre els recursos humans i sobre tot altre tipus de mitjans. I en tercer lloc, assenyalaria l'extrema lentitud en la implementació de qualsevulla política. Des que es pren la decisió fins que realment aquesta s'aplica, el procés és sempre extremadament llarg, i no poca de la seva efectivitat, o de les bones intencions, si es vol, es queda pel camí. Però, insisteixo, això no és un problema de la política lingüística, sinó de qualsevol tipus de política.

1. Llengües a l'aula

Ara em centraré en com es pot i com s'ha d'entendre el plurilingüisme a l'aula. Avui per avui hem de partir d'una doble constatació. En primer lloc, el professorat té la capacitat legal de triar la llengua amb què impartirà l'assignatura, tot i que, val a dir, aquesta no és l'única llengua que podrà ser utilitzada a l'aula; com a mínim les dues llengües oficials poden ser utilitzades per l'alumnat independentment de la llengua escollida pel professor o professora. En segon lloc, el principi de seguretat lingüística que recentment s'ha anat implantant, entès substancialment com que l'estudiantat té dret a saber, abans de formalitzar la matrícula, en quina llengua s'impartirà l'assignatura, em sembla que està contribuint molt positivament a aclarir els drets i els deures de cadascú i a gestionar millor els possibles conflictes. Encara que hi puguin haver observacions a fer en relació amb alguns d'aquests temes, els plans i fins i tot les lleis, ara mateix, van en aquesta direcció.

L'aplicació d'aquests dos principis en una universitat petita, com és la nostra, on les assignatures no tenen grups lingüístics, descansa en el fet que tant el professorat com l'alumnat coneixen les dues llengües oficials; m'estic referint, per tant, més que a una situació plurilingüe, a una de bilingüe. A més, la legislació vigent obliga que les assignatures troncal·ls siguin impartides en una de les dues llengües oficials; d'aquesta manera, les possibilitats de l'alumnat de matricular-se, o no, en funció de la llengua es redueixen a les assignatures optatives i així, alguns dels avantatges que comporta l'anomenada seguretat lingüística, sobretot pel que fa a la utilització de la llengua catalana, només repercuteix en els alumnes Erasmus. Un altre tema seria el dels màsters i postgraus, on la llengua pot ser una altra (normalment, si no es tracta d'una filologia, l'anglès). I encara ens podríem referir al vessant institucional. Si bé és cert que des d'un vessant pràctic, el fet d'utilitzar més d'una llengua presenta pocs problemes, potser hauríem de tenir, tots plegats, més cura de la qualitat i plantejar-nos quin ha de ser l'abast que volem donar a les llengües que no són la pròpia de la nostra universitat.

De fet, allò que ens interessa a tots és el plurilingüisme real, a l'aula i a la vida quotidiana del campus universitari, on tothom pugui usar la seva llengua, la que sigui, perquè tothom coneix (encara que sigui de manera passiva) les llengües dels altres. L'objectiu a assolir seria la progressiva implantació de la tercera llengua: l'anglès, òbviament. Potser no és obvi per a tothom, però en tot cas els esforços que estem fent, pocs o molts, es di-

rigeixen en aquesta direcció. Aquest model sovint s'escapa, si més no parcialment, d'allò que deia abans: que tothom pugui parlar la seva llengua.

Ho podríem considerar, encara, des d'una altra perspectiva. Quan en els nostres plans d'estudis s'implanta una tercera llengua, aquesta implantació va lligada, si més no parcialment, a l'acreditació del coneixement d'aquesta llengua; en conseqüència, l'estudiantat que supera l'assignatura ho ha de fer tant des del punt de vista del contingut que li és propi, com des del punt de vista del coneixement que té d'aquella llengua. Per tant, en aquesta situació específica, l'estudiant deixa d'utilitzar la seva llengua, haurà de fer els exàmens i tot allò que se li demani en la llengua en la qual es vol acreditar. Això a la llarga pot contribuir a implementar el plurilingüisme, però no podem obviar que, a curt termini, s'està produint una situació d'excepcionalitat.

Naturalment, l'avenç en la implantació estaria determinat pel pes real de l'estudiantat estranger a les nostres universitats de manera que obligui (i alhora faciliti) que aquests canvis s'accelerïn. No conec els números, però tinc els meus dubtes que les nostres universitats estiguin, ara mateix, tan internacionalitzades com perquè això tingui efectes positius a curt termini.

2. Obstacles en el procés d'implantació d'una tercera llengua

Un altre tema important a tractar fa referència als obstacles per a la introducció d'una tercera llengua a la docència universitària, tot i que també es podria parlar de les facilitats. Des del meu punt de vista, el principal obstacle (i el principal avantatge) és el professorat, ja que en definitiva, com ja s'ha esmentat, és qui escull la llengua. Canviar de llengua és sempre un esforç notable. Hem de partir de la base, que, per regla general, el professorat està acostumat a fer les classes en una llengua, el català o el castellà; que els llibres que habitualment utilitza l'alumnat (i són majoritaris a les nostres biblioteques) també estan editats en una d'aquestes llengües (val a dir que majoritàriament en castellà); i que també els apunts, tant els d'ús exclusiu del professorat com els que poden estar editats, en el suport que sigui, estan escrits en una de les dues llengües. Per tant, canviar de llengua vol dir que el professor ha de fer un notable esforç en tots aquest camps. Molts professors actualment en plantilla no van viure l'experiència del canvi de l'espanyol al català. Però aquells que la van viure recordem el notable esforç que va representar, per una part notable del professorat, fins al punt que alguns i algunes no han arribat a fer mai aquest canvi. La majoria dels que van canviar, canviaven a una llengua que potser no havien estudiat mai per culpa d'unes raons prou conegudes, però transitaven a una llengua que era la seva llengua materna, d'ús ordinari, que llegien correctament i que podien escriure, tot i que potser no tan correctament. Per tant, l'esforç era molt menor que no pas canviar a una llengua que no és la seva, com ara l'anglès. Seria il·lustratiu saber quants professors o professores castellano-parlants es van canviar al català en el seu

moment; tenir aquestes dades podria ajudar a l'hora de plantejar ara la implementació d'una tercera llengua.

Tinc la sensació que, en bona mesura, els obstacles estaran relacionats amb les facilitats (o manca de facilitats) que les universitats puguin o vulguin donar: formació, reciclatge del professorat, suport, incentius reals. D'incentius que puguin interessar realment al professorat, que realment puguin compensar els esforços, em sembla que només n'hi ha dos: econòmics o impartir menys hores de classe. Probablement cada universitat té uns mecanismes per mesurar aquests incentius, però a la pràctica els incentius reals es limiten a aquests dos: o paguen millor les classes a aquells i aquelles que es canviïn de llengua, o se'ls permet fer-ne menys. El canvi al català va atreure pocs castellano-parlants, i segurament existeixen almenys dos motius: la manca d'incentius, i en alguns casos, motivacions polítiques. En aquell moment, parlar d'incentius per canviar de l'espanyol al català es va convertir, tot i que per motius diferents i potser també contradictoris, en un tema tabú; a la nostra universitat, una cosa tan modesta com que el fet que impartir les classes en català estigués reconegut entre els factors per a l'avaluació docent dels trams autonòmics no es va arribar a concretar mai.

Un obstacle afegit, al meu entendre, serien els problemes que es podrien originar pel requeriment d'una acreditació per a poder impartir classes en una tercera llengua. Aquest tema ha estat mencionat per part de la representant del Comissionat d'Universitats (vegeu el capítol 2), però ja veurem si finalment s'imposa i com es concreta, perquè aquest és un dels tants *guardianes* que corren pel camp de la política lingüística. Quan es va fer la transició de l'espanyol com a única llengua al català, a la universitat no es va reclamar cap acreditació a ningú. És difícil saber, tot i que fàcil d'imaginar, què hauria passat si a més dels esforços que representava el canvi, i als quals ja he fet referència, s'hagués obligat el professorat a fer cursos o, com a mínim, a passar uns exàmens. Entenc que si ara no es deixa un marge temporal més o menys ampli al voluntarisme d'aquells que es creuen, responsablement, capacitats per iniciar l'aventura de la tercera llengua, tot serà més complicat i més lent. És clar que tampoc se m'escapa que una posició excessivament laxa pot contribuir a afavorir el desinterès, val a dir que ja prou estès, per parlar i escriure bé la llengua, la que sigui. Penso que és cert que la qualitat lingüística, no a les universitats sinó al món en general, és un tema que preocupa a poca gent, però que la universitat no ha de deixar de fomentar, ans al contrari.

3. El català vist pels estudiants internacionals

Per acabar, volia fer una referència a les actituds de l'estudiantat internacional envers al català. En primer lloc, em resulta sorprenent que es relacioni l'actitud d'aquest estudiantat envers el català amb la necessitat, potser només conveniència, de promoure actituds de tolerància vers la nostra llengua. Crec que no s'han de confondre les actituds de

sorpresa i de conseqüent resistència a una llengua que ignoraven que existís o que pogués ser utilitzada a la universitat, amb la intolerància. I així, em semblaria millor parlar de programes d'informació sobre la realitat lingüística de Catalunya, que ja es fan, que no pas de fomentar la tolerància. Davant les actituds intolerants, quan hi són, no cal que hi perdem el temps, no cal que fem cap acció, perquè tots sabem que són actituds del tot incorregibles. No cal que fem cap més acció que mantenir, amb fermesa, els nostres drets i la nostra política.

Quan parlem de l'estudiantat internacional em sembla important distingir entre els Erasmus i aquells altres (estrangers o espanyols) que vénen a les nostres universitats a fer uns cursos reglats. L'enfocament ha de ser molt diferent. Respecte als primers tenim una experiència prou llarga, de la qual assenyalaria tres punts bàsics: (a) informació prèvia: han de saber, des d'abans de venir, que a les universitats catalanes es parla català; (b) aplicació del principi de la seguretat lingüística, una bona eina tant pels Erasmus com per als catalans; (c) suport en forma de cursos de català. La internacionalització de les nostres universitats amb estudiants i professorat que les tria per fer cursos reglats o la titulació sencera, de grau o de màster, es pot veure condicionada, entre altres factors, per dos elements: òbviament, i vull creure que en primer lloc, per la qualitat de l'oferta; però també per la llengua. Em plantejo fins a quin punt l'estudiantat estranger (les consideracions sobre l'espanyol serien diferents) està disposat a fer l'esforç d'aprendre una llengua minoritària, al món, com la nostra. Cal assenyalar que al professorat visitant sempre se'l dota d'un estatut singularitzat. La resposta que donem a aquesta qüestió acabarà condicionant moltes de les accions que ens proposem fer i que podem fer.

6. “Per què en diem tercera llengua si volem dir anglès?” Apunts sobre multilingüisme i internacionalització a la universitat¹

Marta Estella

*Universitat Autònoma de Barcelona
Vicedirectora del Servei de Llengües*

Tot i la presència al títol de la pregunta “Per què en diem tercera llengua si volem dir anglès”, que és una de les preguntes que darrerament em faig i una de les preguntes que apunto cap a la part final del capítol per introduir temes de debat, cal dir que no em centraré en aquesta qüestió. He estructurat la meva contribució en tres parts, pensades per a un públic heterogeni (gent de l'àmbit de llengües, gent de l'àmbit de relacions internacionals i gent de l'àmbit del dret). La primera part fa referència al context actual en relació amb les possibilitats d'introduir una tercera llengua o pràctiques per a la gestió del plurilingüisme a l'aula; la segona part tracta l'experiència a la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB), i la tercera part presenta uns elements per al debat que crec que poden ser d'interès per a tothom.

---

1. És por consultar la presentació a: <http://blogs.uab.cat/martaestellaclota/2010/02/18/per-que-en-diem-tercera-llengua-si-volen-dir-angles/> i <http://www.slideshare.net/mestella/per-qu-en-diuen-tercera-llengua-si-volen-dir-angls>.

1. La introducció d'una tercera llengua a l'aula

Pel que fa a aquesta primera part de condicionants i condicions de partida, penso que ara mateix hi ha uns condicionants favorables a les actuacions en matèria de llengües a les universitats. D'una banda perquè hi ha un reconeixement del paper de les llengües, i perquè darrerament emergeixen les polítiques lingüístiques explícites en l'àmbit europeu i català. D'altra banda, crec que a les mateixes universitats hi ha unes condicions de partida favorables a la promoció del multilingüisme i del plurilingüisme. Exemples d'aquestes condicions variables són l'existència d'òrgans de govern de política lingüística i planificació estratègica, d'un suport tècnic i d'una coordinació interuniversitària.

Pel que fa al reconeixement del paper de les llengües en l'àmbit europeu, està clar que cada cop més, en documents estratègics de l'àmbit europeu i català, trobem referències al paper important que hi tenen les llengües. Per centrar-nos en l'àmbit més estrictament universitari, també veiem aquest creixent interès per definir polítiques lingüístiques explícites en les universitats europees. Exemples de documents d'universitats de Romania, de Finlàndia i de Dinamarca ho mostren. Tenim també l'existència de comissions que podrien ser similars en certa manera a les comissions de política lingüística de les universitats catalanes, com és ara la comissió de bilingüisme de Freiburg. Un altre exemple el trobem al web de la Universitat de Bolzano, que en el logo es presenta directament com a universitat trilingüe i internacional. És a dir, si aquí de vegades tenim el debat de fins a quin punt hem de fer visible o no el fet que som bilingües, trilingües, o multilingües, la universitat de Bolzano es defineix directament com a universitat trilingüe en el seu logo.

En l'àmbit català, crec que actualment també estem en un moment interessant. D'una banda, pel finançament variable per objectius, que per primer cop introdueix indicadors lingüístics; de l'altra, pel projecte de decret d'acreditació lingüística del personal docent i investigador (PDI) que està en curs. Aquests dos elements de política en l'àmbit català són una concreció important de les referències més generals del marc normatiu que hem tingut fins ara, com la Llei de política lingüística, la Llei d'universitats de Catalunya, o els estatuts de les universitats. Quan la Generalitat fa una política que proposa un increment de finançament a les universitats si aconsegueixen determinats objectius en matèria de llengua, s'està fent un pas endavant. I crec que hi ha un element, que és també important de destacar en aquest finançament variable i que, per primer cop, s'explicita o es concreta: aquesta tercera llengua és l'anglès. És a dir, en el cas del finançament variable per objectius, tot i que la fase introductòria del text parla de tercera llengua, quan ja anem als objectius en concret es tradueixen en millores en l'anglès; es diu "es premiarà les universitats que incrementin la docència en anglès", no en una tercera llengua sinó en anglès, explícitament. O es diu que es premiarà les universitats en què el PDI i el PAS tinguin un nivell d'anglès acreditat, i es parla d'anglès; o es mirarà la qualitat lingüística dels webs en català i en anglès, per posar alguns exemples. El fet de formular-ho tan explícitament és un element nou. Potser en l'imaginari sempre s'ha entès que quan es

parlava de tercera llengua en el fons es parlava d'anglès, però potser és la primera vegada que es fa tan explícit. Hi ha alguns antecedents de polítiques lingüístiques que s'havien fet anteriorment promogudes per la Generalitat, però crec que una política tan clara com la d'ara de vincular finançament a objectius lingüístics no havia existit mai. I crec que aquest és un element important que val la pena destacar.

Fora ja del context extern, i pel que fa a les condicions de partida de les universitats, estem en unes condicions favorables per introduir polítiques de multilingüisme o de gestió del plurilingüisme a l'aula. Cal tenir present que a les universitats catalanes hi ha òrgans de govern que s'ocupen específicament de la política lingüística. És a dir, totes les universitats tenen uns responsables de política lingüística. Quan es convoca la Comissió de Política Lingüística del Consell Interuniversitari de Catalunya, totes les universitats hi envien un vicerector, un delegat del rector o un representant polític d'aquesta universitat. I a més a més, a la majoria de les universitats públiques catalanes hi ha comissions de política lingüística. Això que per a nosaltres és molt normal, en altres universitats, per exemple de l'estat espanyol, és una cosa bastant insòlita.

També val la pena destacar que el que fins ara per a alguns era una càrrega a causa del "problema del català", ara apareix com un avantatge. Fins no fa gaire, de vegades sentíem veus que parlaven del problema del català; del fet que hem de tenir aquestes comissions de política lingüística i uns vicectors que s'ocupen de la política lingüística a causa de l'existència del català. Aquest suposat problema del català (que jo crec que no és tal, en tot cas) ara mateix ens representa un avantatge a l'hora de fer polítiques pel multilingüisme o per la gestió del plurilingüisme.

Un altre element que també crec que és favorable és que a les universitats ja hi ha unes polítiques lingüístiques i una planificació estratègica que també té en compte les llengües. Pràcticament totes les universitats públiques tenen plans de llengües, a més de plans d'actuació també concrets, on s'avaluen resultats i es rendeixen comptes, i també els plans estratègics més generals de moltes universitats fan referència a les llengües. Per exemple, el que conec més és el del Pla Director de la UAB, el qual fa referència a les llengües en diversos punts i proposa també que hi hagi un nou pla de llengües quan venci la vigència de l'actual².

L'existència d'un suport tècnic a les universitats catalanes també és un element important. Uns serveis lingüístics que donen suport al desplegament de la política lingüística universitària, que no són només escoles d'idiomes, ni són tampoc agències de traduccions, com hi pot haver en algunes universitats espanyoles que tenen escoles d'idiomes, sinó que són serveis que ja tradicionalment han fet un suport a la política

---

2. L'any 2011 el Consell de Govern de la UAB va aprovar el Pla de llengües (2011-2015), que inclou el Programa de foment de la docència en anglès. Tota la documentació relacionada amb el Pla (document marc, actuacions anuals, avaluació) es pot consultar a: <http://www.uab.cat/pla-llengues/>

lingüística. I a més crec que també hi ha una implicació creixent d'altres unitats de les universitats, que no són serveis lingüístics, pel que fa a matèries de política lingüística: des de Relacions Internacionals a Recursos Humans, hi ha altres unitats de les universitats que s'impliquen en temes de política lingüística.

Una altra fortalesa a tenir en compte és la coordinació interuniversitària. Les universitats catalanes ens coordinem en matèria de política lingüística: des de la Comissió de Política Lingüística del Consell Interuniversitari de Catalunya, a la mateixa comissió en l'àmbit de la Xarxa Vives, pel que fa a l'àmbit més polític. I en l'àmbit tècnic trobem coordinació amb algun reconeixement formal com pot ser la Comissió Tècnica de Llengua de la Xarxa Vives, grups de treball del Consell Interuniversitari de Catalunya, la CIFOLC, que és la Comissió Interuniversitària de Formació en Llengua Catalana; o amb un reconeixement no tan formal, com poden ser grups de treball més informals de dinamització, de fer la nomenclatura en anglès; o fins i tot diria comunitats de pràctica no formalitzades per part dels tècnics dels serveis lingüístics. Crec que aquest bagatge en coordinació interuniversitària també ens situa bé.

Per tant, les idees clau d'aquesta primera part serien que les llengües, avui dia, compten a la universitat, a Catalunya i a Europa; que les polítiques lingüístiques es fan explícites i s'integren a la planificació estratègica de les universitats, i que, a més a més, les universitats catalanes tenen una bona posició de partida pel fet que ja tenen unes estructures polítiques i tècniques de suport a la política lingüística, que es van crear al seu moment per promoure la normalització del català, però que ara mateix s'estan utilitzant en aquest vessant més multilingüe. Amb això acabo aquesta primera part, i començo la segona que és la de l'experiència de la UAB.

2. El pla de llengües de la UAB

La UAB compta amb un Pla de llengües que se subtitula "Una aposta estratègica pel multilingüisme." És un document, aprovat pel Consell de Govern al juliol del 2008, que presenta tres idees clau: 1) la definició d'un horitzó de multilingüisme pel grau i pel postgrau; 2) la promoció del plurilingüisme a l'aula i la transparència informativa en relació amb les llengües d'ús a la docència; i 3) la regulació del multilingüisme a les comunicacions institucionals. El pla s'estructura en quatre àmbits: actuacions institucionals, docència, acollida de persones novingudes i recerca. Aquests quatre àmbits es concreten en vint-i-un objectius i quaranta-quatre actuacions.

Voldria posar èmfasi, sobretot, en la part del procés d'elaboració i de seguiment del pla. Quan vam decidir fer aquest pla de llengües, ens va semblar que havíem d'evitar utilitzar el mateix procediment que havíem seguit per a plans anteriors, com el pla de qualitat lingüística o el de dinamització lingüística. Aquests eren uns plans que havien estat elaborats bàsicament per la persona de l'equip de govern responsable de la política

lingüística, juntament amb el Servei de Llengües i la Comissió de Política Lingüística. És a dir, eren uns plans que s'havien fet gairebé en un despatx, amb poques persones, que a més pertanyien a un àmbit molt reduït, el dels especialistes en la gestió i la direcció política de la universitat en temes de llengua. Com que la política lingüística és una política transversal, ens semblava que havíem d'aconseguir poder implicar-hi més persones i agents de la universitat; també que havíem d'aconseguir ser el més transparents possible tant en el desenvolupament de tot aquest procés com a l'hora de donar compte de quines actuacions s'estaven fent. I, modestament, puc dir que això ho hem aconseguit. Ho hauríem pogut desenvolupar molt més i tenim encara molt camp per millorar, però és un dels trets que singularitza el pla de llengües respecte de plans d'altres universitats. Crec que bona part de les actuacions que estem fent a les diverses universitats són similars, en alguns casos diria que pràcticament iguals. Aquest punt del pla de la UAB pot ser el que ens singularitza més.

Per endegar aquest procés participatiu necessitàvem diferents agents: els òrgans de govern, que havien de ser qui discutissin, aprovessin i avaluessin el pla; els experts, que ens havien de proporcionar l'assessorament i l'experiència; la comunitat universitària, que ens havia d'explicar què opinaven sobre determinats temes i, si es donava el cas, ens havia de fer aportacions; i el Servei de Llengües, com a servei de suport tècnic per a l'elaboració i execució d'aquest pla.

Durant la primera fase, vam utilitzar informes, dades, experiències d'altres universitats, entrevistes a experts. També vam crear un espai virtual de seguiment perquè tothom que hi estigués interessat pogués anar seguint l'evolució de la redacció del pla. Aquest període inicial va concloure amb un informe de diagnòstic. La segona fase va ser de consulta. Per dur-la a terme, es va obrir un fòrum virtual i es va elaborar un qüestionari. Llavors es va invitar a tothom de la comunitat que volgués a participar en el fòrum i a respondre el qüestionari. Vam tenir una participació relativament petita, de 151 participants; però contrastant-ho amb altres consultes que s'havien fet a la universitat ens semblava que no estava malament del tot. La tercera fase va ser una jornada de treball també oberta a tothom. La vam agrupar en quatre àmbits: l'ús de les llengües en la divulgació científica, el multilingüisme en les comunicacions institucionals, la gestió del multilingüisme a l'aula, i l'aprenentatge de llengües i el mercat de treball. Es va demanar a alguns ponents que fessin una petita presentació, per donar peu a un debat per part dels assistents. Tot seguit es va elaborar un document de retorn amb tot el que s'havia recollit en aquest procés participatiu. La quarta fase ja va ser la de redacció del pla.

Pel que fa a la part de transparència informativa en relació amb les llengües d'ús a la docència, tenim un espai al web on hi ha el pla de llengües amb diferents versions lingüístiques. Recentment s'ha fet la primera memòria parcial d'actuacions del primer any, que també ha estat publicada en el mateix espai web, espai que anirem incrementant amb explicacions relacionades amb les accions empreses i els resultats assolits en l'execució d'aquest pla.

Com a idea clau d'aquesta segona part direm que els resultats són indestriables del procés. És a dir, moltes vegades debatem molt sobre quines són les millors mesures que es poden dur a terme, o quins recursos podem desenvolupar o divulgar per aconseguir els nostres objectius, però si no hi ha una participació per part de tots els agents que tenen implicació en la política lingüística universitària, aquests objectius difícilment es podran dur a terme. Posaré un exemple. Una de les accions que havíem previst en el pla era poder fer assignatures d'universitat, destinades als estudiants autòctons, però sobre les llengües de les persones d'altres comunitats que estan estudiant a l'Autònoma; per exemple, alguna assignatura sobre llengua i cultura àrab o urdú. Aquesta acció no s'ha pogut portar a la pràctica probablement perquè era una idea que aquells que vam impulsar més activament el pla n'estàvem molt convençuts però, en canvi, des dels àmbits que podien tenir una implicació més directa perquè això es dugués a terme no ho estaven tant. És una acció que no l'hem pogut desenvolupar, per molt greu que ens sàpiga a les persones que hi hem estat més implicades. Per tant, ens sembla que és crucial no tant pensar quines són les millors actuacions i els millors objectius (que també), sinó tenir en compte quins agents hi ha implicats i qui ha de participar en el desenvolupament i l'execució d'aquests objectius. Per això, crec que és una idea important pensar que els resultats són indestriables del procés i que és important aconseguir una participació i una implicació de tothom que hi hagi de poder intervenir en algun moment o altre.

3. Elements per al debat

En aquesta darrera secció, introduiré sis punts que poden donar lloc a debats interessants. El primer element de debat seria la necessitat de poder avaluar els resultats que obtenim des de diferents aproximacions. Fa una setmana ens vam reunir els serveis lingüístics i els vicerectors de Política Lingüística a la Universitat Politècnica de Catalunya en una jornada de treball sobre el perfil lingüístic del PDI, centrat específicament en l'anglès. Hi havia dues aproximacions al tema. Simplificant-ho molt, d'una banda hi havia qui creia que el PDI que fa docència en anglès hauria d'acreditar que té un nivell suficient d'anglès abans d'emprar aquesta llengua en la docència. D'altra banda, hi havia l'aproximació que deia que això pot ser un fre i que per tant s'hauria de donar suport a qui s'atreveixi a fer docència en anglès, i que en tot cas ja es mirarien després els resultats. Jo crec que moltes vegades fem debats sobre si és millor una opció o una altra, però en canvi no tenim resultats, bé siguin en forma de dades, bé siguin derivats de projectes de recerca, que ens permetin dir si és millor un enfocament o un altre, o com a mínim contrastar resultats extrets de diferents enfocaments. Per tant, jo crec que, més que anar fent debats sobre diferents plantejaments, s'hauria, potser des del Comissionat d'Universitats i Recerca, de prioritzar el foment de projectes de recerca, i fomentar que les universitats introdueixin dades sobre llengües a l'Uneix (el portal del sistema d'informació d'Univer-

sitats i Recerca de Catalunya), perquè puguem contrastar resultats de diferents enfocaments i poder veure quins funcionen millor en uns contextos o en uns altres.

El segon element per al debat és que ja fa molt temps que es parla de “gestió del multilingüisme” i potser hauríem de parlar més aviat de “governança del multilingüisme”, en el sentit que “gestió del multilingüisme” deixa entreveure que és una cosa molt tècnica, que podem fer des dels serveis lingüístics, des dels vicerectorats, i que queda cenyida a unes quantes parets dels especialistes, que són els que tenen encarregat aquest tema. Però justament perquè avui dia les llengües compten, les llengües importen, i hi ha molta gent que hi està implicada, penso que hauríem de tenir una visió més àmplia i pensar quines són totes les parts que poden tenir interessos en matèria de llengües a la universitat. Aquestes parts poden ser, evidentment, els estudiants, els sindicats (perquè al PAS i al PDI se’ls demani i se’ls reconegui uns coneixements lingüístics) o les empreses en les quals els estudiants aniran a treballar. Poden ser molts agents de la mateixa universitat o del voltant de la universitat que tenen coses a dir sobre aquest model de multilingüisme o de la universitat. Crec que hauríem de preveure mecanismes per articular la participació de tots aquests agents.

Un tercer element que també voldria portar a debat és l’apoderament, en el sentit de fins a quin punt els plans de política lingüística han de ser molt concrets (on hi ha actuacions específiques fetes per part d’aquells que ens dediquem més a les llengües) o han de ser més aviat unes línies generals sobre les quals els diferents agents de la universitat hagin de concretar en els seus àmbits d’actuació: la gent que es dedica a recursos humans hauran de veure com ho introdueixen en els seus plans, o la gent que es dedica a la comunicació haurà de veure també com ho pot introduir. Em faig aquesta pregunta perquè quan es va fer el Pla de llengües de la Universitat, també potser per experiències prèvies de documents que hem fet moltes vegades i que han quedat en declaracions d’intencions, vam dir que aquesta vegada volíem assegurar-nos que fariem coses concretes i que obtindríem resultats. Vam establir uns objectius amb unes accions molt concretes, i crec que això ha estat positiu perquè ens permet avaluar si aquests objectius i aquestes accions s’han dut a terme o no i en quina mesura. Però alhora penso que això també dificulta que tothom es faci seu aquest pla. És a dir, que potser com a contrapartida, si hi hagués unes línies més generals prou clares, vull dir que no fossin una declaració de principis sinó una cosa que la universitat entengués que allò és el que hauria de ser, i després des de cadascun dels àmbits aquestes línies es poguessin traduir en polítiques més sectorials, potser seria més eficaç.

El quart punt fa referència a la pregunta del títol d’aquesta contribució: tercera llengua o anglès? De fet, fa molt de temps que penso que s’utilitza l’expressió tercera llengua, però que en el fons, en molts casos, es pensa en l’anglès i en algun cas, com he comentat abans amb la qüestió dels indicadors lingüístics de la Generalitat, no és només que es pensi, sinó que ja es concreta que aquesta tercera llengua és l’anglès. Llavors penso si no seria bo fer el debat de si caldria definir ja que la primera llengua és el català, la segona

és el castellà—això ja està definit—, i la tercera és l'anglès. Això permetria tenir un espai per a altres llengües estrangeres i un espai també per a aquestes competències més plurilingües o interculturals. Penso que aquest és un tema que a vegades és molt pertinent, i que si fos així també caldria veure quin és aquest marc normatiu per l'anglès. El fet d'assegurar o definir l'anglès com a tercera llengua amb caràcter general ens podria portar a parlar d'un multilingüisme asimètric, en el qual poguéssim assegurar un espai per a les altres llengües que no són l'anglès, o per a aquestes competències que no són tan estrictament lingüístiques. La pràctica ens porta cap aquí, en el sentit que en la majoria de casos quan es parla de tercera llengua s'està pensant en l'anglès. De fet avui en dia hi ha alguns documents que així ho defineixen. Per tant, potser és bo admetre que la tercera llengua és l'anglès i, en tot cas, dir que hi ha disciplines científiques i/o acadèmiques en què hi ha altres llengües que són importants i, per tant, s'han de potenciar. És important que els estudiants quan ja tenen un B2 d'anglès puguin decidir si volen continuar millorant l'anglès o estudiar una altra llengua. Però el fet de reservar un espai específic per a l'anglès potser és la manera que l'anglès no s'ho mengi tot com està passant ara.

També voldria fer una reflexió sobre el model d'internacionalització que volem. Crec que hi ha dos models possibles: un que atreu estudiants i investigadors externs i un que potencia la internacionalització dels estudiants autòctons. Segurament les universitats volen totes dues coses, però crec que es tracten de maneres barrejades com si fossin indiferents i no ho són. I en tot cas s'ha de considerar que si volem les dues coses, potser hem de treballar de maneres diferents per aconseguir-les. Crec que també és important que ens plantegem si volem que el bi-, tri-, i multilingüisme de les universitats catalanes sigui un tret d'identitat d'aquestes universitats. És a dir, si volem continuar construint la ficció que aquí pot venir gent de tot arreu i que serà com si haguessin anat a estudiar al Regne Unit, o si volem fer explícit que qui vingui aquí podrà tenir classes en anglès però sobretot el que tindrà és un entorn on hi ha moltes llengües i cultures en contacte. Aquesta segona opció implicaria interioritzar que aquest és el tret diferencial nostre, i el valor afegit que podem aportar les universitats catalanes, una mica en la línia de com es presenta la Universitat de Bolzano.

El darrer element que voldria introduir és definir quines són les condicions per a una internacionalització de la universitat: si el focus és la llengua o aquesta competència més intercultural. Crec que això seria un element de debat perquè quan parlem del perfil de PDI, com deia en el cas de la trobada de la setmana passada, ho centrem tot molt en els coneixements d'anglès que ha de tenir el PDI per fer docència (seguint el que diuen els indicadors de la Generalitat). Però potser, si el que volem és internacionalitzar la universitat, a aquest PDI, a banda de tenir coneixements lingüístics, li hauríem de pressuposar moltes altres competències perquè pugui gestionar una aula internacional. Algunes d'aquestes competències no tindrien gaire a veure amb les llengües: des de coneixement de sistemes d'educació estrangers per poder veure com pot impactar en un estudiant que ve de la Xina el sistema de pràctica docent que tenim aquí a Catalunya; fins a temes

relacionats amb l'autonomia de l'aprenent, que ara aquí és un dels trets d'identitat de l'Espai Europeu d'Educació Superior, per deduir com pot afectar un estudiant que ve d'un sistema on l'aprenent no té cap autonomia de cap mena. De fet, el professor ha de ser conscient d'aquests temes. Sense oblidar això de les implicacions o els imaginaris o pressuposicions: les expectatives que pot tenir un estudiant de diversos llocs del món en relació amb l'ús de la tecnologia en la docència; o qüestions relacionades amb diferències culturals, les expectatives o imaginaris en relació, per exemple, amb el gènere. Les expectatives que pot tenir un estudiant que vingui del Nord d'Àfrica, Estats Units o Finlàndia són molt diferents. Són només alguns exemples per plantejar la reflexió, que fins ara crec que l'hem centrat molt en les competències lingüístiques com una competència necessària —i de vegades sembla que suficient— del professorat per poder internacionalitzar les universitats, i potser caldria revisar si realment la competència lingüística és suficient.

La idea clau d'aquesta tercera part és, per tant, que ens cal reconstruir el discurs, definir models i sobretot contrastar resultats amb dades.

7. Internacionalització i política lingüística a la Universitat de Lleida

Josep M. Martí

Universitat de Lleida

*Coordinador de l'Oficina de
Relacions Internacionals*

El que em proposo en aquesta contribució es aportar idees a partir de dades d'una enquesta realitzada amb els estudiants de mobilitat que vénen a la Universitat de Lleida (UdL), i afegir alguna aportació personal per enfocar-ho des del punt de vista dels problemes o no problemes que tenim amb el tema lingüístic a l'Oficina de Relacions Internacionals. La meua presentació tractarà sobre els tres aspectes de la internacionalització: la mobilitat, que sí és un tema que gestionem directament des de l'Oficina de Relacions Internacionals; la internacionalització a casa; i, finalment, una qüestió que s'ha posat últimament molt de moda, que és la captació d'estudiants estrangers. Aquests són tres temes relacionats entre ells, però alhora cadascun amb la seva personalitat pròpia.

1. Els tres aspectes de la internacionalització

Pel que fa al tema de la mobilitat, voldria parlar sobre l'acreditació de nivells lingüístics. Als estudiants de la UdL que participen en els programes de mobilitat, bàsicament el programa Erasmus, els fem una prova d'idioma per certificar quin nivell tenen. Els exigim, en general, el que seria l'equivalent al B1. Evidentment, depèn sempre de les universitats de destinació, però fem una prova en què, en general, es demana el B1 en

anglès, en francès o en alemany. No demanem coneixements lingüístics per anar a Itàlia o a Portugal i el resultat és aquest: un de cada tres estudiants que marxen fora van a Itàlia. No tenim dades de tota la universitat de per què els estudiants decideixen participar o no participar als programes de mobilitat però el que sí sabem és que un terç dels que hi participen van a Itàlia. Potser alguns estudiants tenen interès per alguna universitat italiana en concret, per exemple, les facultats de Dret tenen moltes relacions amb les universitats italianes, però en general l'experiència ens diu que qui no té nivell d'anglès, o d'alguna altra llengua estrangera, se'n va a Itàlia o a Portugal. S'estimen més anar a Itàlia perquè Portugal és percebut com un país pobre i poc atractiu. Per tant, efectivament, queda encara molt camí per recórrer. De fet, quan ens plantegem que a l'acabar la seua estada a la universitat cal que els estudiants hagin assolit un determinat nivell, caldria afegir que aquest nivell de vegades es necessita mentre encara són a la universitat (per exemple, per a participar als programes de mobilitat) i que és obvi que molts estudiants no el tenen.

Pel que fa a la mobilitat entrant, a la UdL no s'estableixen requisits lingüístics. A la informació que es facilita als estudiants estrangers hi apareix que és important tenir un coneixement bàsic de la llengua en què seguiran la docència, bàsicament en castellà o en alguns casos en anglès. Cal esmentar, però, que l'anglès no apareix gaire en la docència sinó que, majoritàriament, en els projectes de fi de carrera a l'Escola d'Enginyeria Agrària. Hi ha un nombre d'estudiants que arriben a la universitat que d'entrada no saben ni català ni castellà, però que en principi no ho necessiten des d'un punt de vista docent. Així, no demanem cap tipus de certificat o d'acreditació específica. És cada centre, a través del coordinador de mobilitat, el que decideix si accepta o no accepta un estudiant. Això, fins ara, no ens havia portat cap problema. Últimament des de la comissió de mobilitat ens comencem a plantejar si és necessari exigir un determinat nivell, almenys d'anglès. A tall d'exemple, s'ha donat el cas que han arribat a la universitat estudiants turcs que tenien fins i tot dificultats per comunicar-se en anglès. Per altra banda, també ens trobem que la majoria d'estudiants entrants són italians. No tenim cap prova de la raó per la qual passa això, però ens sembla prou clar que és degut al fet que la majoria d'assignatures que oferim són en català o en castellà. Si tinguéssim més assignatures en anglès probablement tindríem més estudiants provinents d'universitats d'altres països europeus. De fet, els darrers 6 o 7 anys hem tancat 10 o 11 convenis de mobilitat, perquè quan han caducat, la universitat finesa o alemanya o grega ens ha dit: "Mira, el tanquem perquè els nostres estudiants no volen venir a la vostra universitat perquè no teniu oferta en anglès." Per tant, tot i no tenir dades empíriques de per què la proporció d'italians és tan gran, sembla obvi que obeeix a la mateixa raó per la qual nosaltres enviem tants estudiants a Itàlia, però a la inversa. Els nostres estudiants van allà perquè no parlen anglès i els estudiants italians vénen cap aquí perquè al ser parlants d'una llengua romànica poden comprendre fàcilment el català i el castellà.

Aquests dos darrers cursos vam passar una enquesta als estudiants de mobilitat estrangera al final de la seva estada, incloent tant els estudiants Erasmus com els del programa

amb Amèrica Llatina. Quatre de les preguntes del qüestionari feien referència a les raons per les quals s'havien apuntat als cursos de castellà, als de català o, en el cas que no s'hi haguessin apuntat, els motius pels quals no s'havien apuntat als cursos de cada una d'aquestes llengües. Aquestes dades són respecte estudiants de mobilitat, però és probable que això tingui rellevància a l'hora de poder captar estudiants estrangers per tal que es matriculin com a estudiants regulars de la UdL. Les respostes que ens donen sobre els seus motius, ordenades per ordre de freqüència, són les següents:

- *Per què t'has apuntat als cursos de castellà?*
  - i. Per millorar el nivell que ja tenia —és a dir, per a molts la mobilitat és important perquè ja saben castellà i el que volen és millorar el seu nivell.
  - ii. Per aprendre un altre idioma.
  - iii. Per ampliar els horitzons —és a dir, el que es valora aquí és la qüestió cultural.
  - iv. Per enriquir el meu currículum.
  - v. Per obtenir crèdits.
  - vi. Perquè és una llengua que es parla en molts països i em serà útil després.
  - vii. Per altres raons de tipus divers, com per exemple “perquè el meu amic s'hi apuntava”.
- *Per què t'has apuntat als cursos de català?*
  - i. Perquè necessito el català per comunicar-me amb la gent d'aquí —no necessàriament la gent de la universitat, sinó amb la gent del carrer.
  - ii. Perquè necessito el català per entendre les classes.
  - iii. Pel tema cultural.
  - iv. Per obtenir crèdits.
  - v. Perquè és gratis —aquesta resposta en principi resulta sorprenent, però s'ha de dir que els cursos de castellà no són gratis. En els cursos de castellà, el alumnes han de pagar una part del curs. Per tant, el tema de la gratuïtat, en el cas del català, sí que sembla que tingui una certa rellevància.

Evidentment les raons de per què s'apunten als cursos de català i per què s'apunten als d'espanyol no coincideixen. Passem ara a veure les raons per les quals decideixen no assistir als cursos:

- *Per què no t'has apuntat als cursos de castellà?*
  - i. Perquè no podia, perquè no tenia temps, perquè els horaris no eren prou flexibles, perquè no ho feien al meu campus —és a dir, problemes d'horari bàsicament. Aquesta és, de bon tros, la resposta que es repeteix més sovint.
  - ii. Perquè vaig arribar tard i els cursos ja havien començat.

iii. Perquè només s'oferien cursos de nivells inferiors al nivell que jo ja tinc d'espanyol —per tant sembla que molts estudiants arriben ja amb un determinat nivell de castellà.

- *Per què no t'has apuntat als cursos gratuïts de català?*
  - i. Perquè els horaris no m'anaven bé.
  - ii. Perquè vull aprendre espanyol i si em poso a aprendre català confondré els dos idiomes i no m'interessa. El que m'interessa més és l'espanyol.
  - iii. Perquè no és útil i amb el castellà ja n'hi ha prou.
  - iv. Perquè aquí hi seré sis mesos i no faré servir mai més el català.
  - v. Perquè ja el puc aprendre al carrer —intueixo que aquesta és la resposta de molts italians, però no n'estic segur perquè al qüestionari no els demanàvem que especifiquessin la seva nacionalitat.

Per tant, pel que fa a la introducció del català i la promoció del multilingüisme entre els estudiants de casa i de fora, podem oferir una titulació en la que tot estigui barrejat i els estudiants segurament ho entendran i els enriqueirà, però la presència o no del català en l'oferta docent per als estudiants internacionals s'ha de valorar de forma acurada.

Aquestes són, en tot cas, les respostes que ens donen els estudiants. Els preguntàvem també que valoressin de l'1 al 10 (1 = molt d'acord, 10 = totalment en desacord) les següents afirmacions:

- “Quan vaig arribar a Lleida disposava de prou informació sobre l'ús del català”. Aquí la resposta queda en un àmbit indefinit, però darrere de la mitja que podríem qualificar d'intermèdia o d'aprovat justet, hi ha respostes individuals molt discordants. Hi ha des del 10 fins a l'1; des dels que consideren que tenien molta informació fins als que consideren que no en tenien gens.
- “El català m'ha causat problemes”. La resposta sembla que es decanta cap al ‘no, no m'ha causat problemes’, però tot i això hi ha estudiants, segurament en funció dels centres on han estat o del tipus d'estudis que han seguit, que diuen ‘sí, m'ha causat molts problemes’.
- “El català em serà útil”. Aquí en canvi la resposta tendeix cap al desacord. S'assembla a les respostes sobre el perquè no havien fet el curs de català que feien referència a que ja no utilitzarien més la llengua.
- “Si hagués sabut que l'ús del català estava tan estès hagués escollit una altra universitat”. Observem que en relació a aquesta afirmació, la majoria afirmen que haurien escollit la UdL igualment.
- “Si el proper curs un company de la meua universitat volgués venir a estudiar a la UdL, li recomanaria que ho fes”. La majoria donen suport a aquesta afirmació i per tant recomanarien la UdL, però n'hi ha uns quants que diuen que no (menys del

10%); una de les causes que apunten per aquesta negativa és la lingüística. Algunes de les seves respostes són les següents: *“El problema es la lengua catalana, porque la mayoría de las asignaturas son en catalán, entonces no se pueden estudiar”*; *“Si vienes a España es para aprender el castellano y aquí la mayoría de clases son en catalán”*; *“Las clases se impartían en catalán y no entendía las cosas”*; *“Universidad organizada, pero se habla demasiado catalán si pretendes aprender español”*; *“Me he encontrado muy bien, pero deberían decir que se habla catalán”*; *“Me gusta pero no lo recomendaría por el catalán”*.

Tot i això, cal remarcar que una de les coses que es valora més és el voluntariat lingüístic, que en principi es una acció centrada en l'ús del català. És a dir, de totes les accions i serveis universitaris (inclosos serveis universitaris com la biblioteca o el servei d'esports), un dels que obté la puntuació més alta és el voluntariat lingüístic.

Fa uns mesos, vam participar en un projecte europeu entre sis universitats, el projecte ICTAS (*Intercultural Training for Administrative Staff*), que pretenia valorar d'alguna manera la internacionalització, no de la docència, sinó dels serveis a les nostres universitats. Hi va haver una visita d'un grup d'experts a la UdL, i un dels elements que destacaven més positivament era també el voluntariat lingüístic i la col·laboració entre l'Oficina de Relacions Internacionals i el Servei Lingüístic. En concret, en aquest projecte, el que ens deien era que existeix un problema general amb l'anglès no només en la docència, sinó també en els serveis. Per exemple, quan un estudiant seu a l'aula d'informàtica o a la biblioteca i troba tota la interfície en català. El consell dels experts era que definíssim en quin idioma es fan les classes, en quin idioma s'imparteixen les matèries i evitar canvis posteriors. Es de suposar que això es corregirà amb el Pla d'Acció Multilingüe i el principi de seguretat lingüística, però actualment encara la majoria de la documentació de la universitat està només en català. Tot i que tenim un discurs segons el qual el català no suposa cap problema pels estudiants estrangers, semblaria, a partir de les entrevistes realitzades als estudiants estrangers, que el català sí que suposa un problema pels estudiants estrangers. Això és important perquè a vegades anem repetint una i una altra vegada des de l'Oficina de Relacions Internacionals el missatge de que no els cal patir, que el català és molt fàcil. Tot i que ho continuarem dient, també cal tenir en compte que no per repetir-ho molt ho convertirem en cert.

Pel que fa a la internacionalització a casa, les recomanacions d'aquest grup donen suport a la visió que tenim des de l'Oficina de Relacions Internacionals respecte a que ens cal més oferta acadèmica en anglès a la universitat, tant perquè els nostres estudiants siguin capaços de marxar a l'estranger com per poder atreure més estudiants internacionals cap a la UdL. Cal més material docent en anglès i cal que l'anglès estigui present en els serveis universitaris, és a dir, no només a nivell docent.

Finalment, pel que fa a la captació d'estudiants, probablement continuarem tenint català als graus i haurèm d'acceptar que el nombre d'estudiants de mobilitat entrant és

el que és. Això és difícilment modificable en els graus. Però sí que em sembla rellevant plantejar-se la qüestió lingüística en l'àmbit dels màsters, perquè quan anem a vendre màsters, quan anem a les fires, una de les primeres preguntes que ens fan els estudiants és en quin idioma fem les classes. Perquè a Mèxic, a Buenos Aires, a Santiago o a Pequín, a tot arreu saben que el català existeix. D'informació sobre la presència del català no els en falta. Una de les primeres coses que et pregunten és “en quin idioma és aquest màster?” Llavors, davant d'aquesta pregunta, o som capaços de donar una resposta molt clara o d'explicar quin és el sistema, o aquell estudiant se n'anirà a buscar un altre màster d'una altra universitat. Malauradament, en ocasions hem d'informar que un determinat màster és dona un 60% en anglès, un 10% en castellà i un 30% en català. I això és difícil de vendre. La meua opinió personal és que en l'àmbit dels màsters hauríem de tendir a definir la llengua en funció del públic que volem o que pretenem que es matriculi en aquell màster. Per exemple, pel que fa a l'espanyol, s'ha d'admetre que hi ha un públic potencial enorme, el públic llatinoamericà, al qual caldria donar-li una oferta més gran de màsters.

En el marc del projecte ICTAS esmentat anteriorment, a part d'entrevistar estudiants de mobilitat, també es van entrevistar estudiants estrangers regulars. Sobretot, en el nostre cas, es van entrevistar estudiants estrangers de tercer cicle. Evidentment, van sortir moltes coses positives, però crec que en traurem més de veure en què fallem que no pas d'explicar massa el què fem bé. I les febleses que va detectar aquest grup eren sobretot que els estudiants estrangers que podríem anomenar ‘regulars’, o sigui aquells que són alumnes matriculats en programes educatius de la UdL, sentien un greuge comparatiu envers els estudiants de mobilitat. Deien: “Els estudiants de mobilitat tenen una Oficina de Relacions Internacionals, tenen unes activitats, tenen uns cursos. Nosaltres no tenim tot això. El voluntariat lingüístic no està disponible per a nosaltres”. Cal dir, però, que això no és cert: sí que estan disponibles aquests serveis; el que pot passar és que la informació no els arribi. Un altre tema és que hi ha poca presència de l'anglès i alguns estudiants de postgrau es pregunten: “Bé, però és que realment necessitem saber el català i el castellà o no necessitem saber el català i el castellà?” Per tant, jo crec que quan volem anar més enllà de la mobilitat i passem al tema de la captació d'estudiants estrangers el tema de la llengua és molt important. I definir en quina llengua serà la docència i sobretot veure les coses des del punt de vista de l'estudiant que es vol matricular, de l'estudiant que vol cursar aquells estudis és un tema fonamental, bàsic.

2. El Pla d'Acció Multilingüe de la UdL

Sobre el Pla d'Acció Multilingüe de la UdL, cal dir que és molt semblant als plans d'acció multilingüe de les altres universitats. A la UdL, el procés va començar amb el Programa d'Internacionalització del 2006, i va seguir amb el Pla d'Acció Multilingüe, que es va aprovar al 2008. L'any 2009 es va regular l'acreditació lingüística en els proces-

sos de selecció i accés de personal docent investigador PDI, i l'últim que s'ha aprovat són les actuacions 2010-2011 per al Pla d'Acció Multilingüe, que és la plasmació concreta de com es comença a aplicar el Pla d'Acció Multilingüe a la Universitat de Lleida.

Al Programa d'Internacionalització, que és previ, es fan algunes referències al tema lingüístic. Els objectius lingüístics són augmentar les competències lingüístiques dels tres estaments de la comunitat universitària, afavorir la docència en les altres llengües d'abast majoritari —aquí no s'esmenta l'anglès tot i que evidentment s'està pensant bàsicament en l'anglès—, disposar de la informació de l'oferta docent i dels tràmits administratius en anglès i fer-la accessible via internet. I en l'àmbit de la recerca, identificar i traduir a l'anglès la informació necessària en temes de recerca i fer-la accessible via internet. Aquests objectius es reprenen després al Pla d'Acció Multilingüe que es fixa com a objectius el foment del multilingüisme com a estratègia de futur, en una doble direcció: interessa captar estudiants estrangers i per l'altra part interessa la internacionalització a casa, és a dir, donar més oportunitats a estudiants, PAS i PDI. Un altre dels objectius és donar compliment a les directrius que condicionen l'aprovació dels nous plans d'estudis, i estimular la mobilitat perquè d'alguna manera el Pla d'Acció Multilingüe repren aquests tres elements de la internacionalització: mobilitat, internacionalització a casa i captació d'estudiants.

En el cas de la UdL, hi ha uns objectius fixats per idiomes. Del català es diu que se'n fomentarà l'ús. De l'occità, que hi haurà un compromís amb la llengua i la cultura, que es tradueix, després, amb la presència institucional de la llengua occitana i alguna altra acció. Del castellà es fa només esment que s'afavorirà la correcció lingüística. L'anglès s'introdueix com a llengua de treball acadèmic. I es fa una referència a altres llengües com el francès, l'alemany o l'italià. Igual que en altres universitats, es parla de diferents àmbits: docència, recerca, institucional, administració i gestió. En l'àmbit de la docència hi ha el principi de seguretat lingüística, inspirat per la normativa de la UPF, i la interacció català-castellà-anglès en qualsevol situació comunicativa que es produeixi a les aules. Pel que fa a la seguretat lingüística, es diu que en la docència teòrica i pràctica, en els materials i en els enuncis dels exàmens s'utilitzarà la llengua que s'hagi anunciat en la planificació d'aquella matèria. Es fa esment que aquest és un concepte essencial i d'aplicació estricta. En els graus, la implementació d'aquest principi implica la introducció de l'anglès com a tercera llengua vehicular i l'oferta de matèries en anglès. En els postgraus, l'anglès hauria de ser una llengua totalment consolidada en el procés d'aprenentatge. I l'única excepció o matís en aquesta aplicació estricta del principi de seguretat lingüística és el següent: en el cas que un/a professor/a i un/a estudiant coneguin una llengua diferent a la programada podran —de forma consensuada— utilitzar-la en les seves relacions acadèmiques fora de l'aula.

Aquest és el text de la normativa. Pel que fa a la interacció català-castellà-anglès, es garanteix el dret de tothom a expressar-se oralment i per escrit en la llengua de la seva elecció i en contrapartida tothom haurà de respectar l'opció lingüística anuncia-

da. Caldrà veure les situacions que aquest aspecte de la normativa crearà a l'aula. Per exemple, si la classe és en català, l'estudiant podrà preguntar en anglès, però el professor li haurà de respondre en català perquè és la llengua vehicular. Per tant, a l'hora d'aplicar-la, la normativa pot crear situacions complexes. Es parla d'una implantació progressiva. Es diu que cal estimular l'ús progressiu de la llengua anglesa. És a dir, la normativa és conscient del punt del qual partim, d'una presència escassa de l'anglès, i diu que durant aquesta fase, si un estudiant opta per expressar-se en anglès en les matèries en què no s'ha programat en anglès, se li oferirà algun tipus de suport especial per gestionar aquest tema en cas que el professor no entengui l'anglès. Si l'estudiant pregunta en anglès, cal articular mecanismes de suport adients, tot i que encara s'ha de treballar aquest aspecte.

En l'àmbit de la recerca, es parla d'impulsar l'elaboració de tesis i treballs en anglès, però alhora també de reforçar el programa d'ajuts per a les publicacions en llengua catalana. És a dir, en el fons el què hi ha darrere d'aquesta normativa és aquesta tensió entre "vull més català i vull més anglès". Aquesta tensió d'alguna manera és el que traspua la normativa. Un altre punt esmentat és la potenciació de l'ús de la llengua anglesa en els màsters, especialment en els de recerca. Tant en l'àmbit de la docència com en el de la recerca es diu que l'aplicació d'aquest pla obligarà a què —d'acord amb la legislació vigent— les convocatòries de nou PDI prevegin uns requisits lingüístics adients. Ara bé, cal dir que la UdL ha aprovat una normativa de convocatòries de nou PDI que, des del meu punt de vista, no respecta l'esperit del Pla d'Acció Multilingüe. En aquest acord del Consell de Govern pel que s'aprova l'acreditació lingüística en els processos de selecció de PDI, s'esmenta setze vegades el català o llengua, nou vegades el castellà o la llengua castellana, i només s'esmenta l'anglès una vegada. I s'esmenta en aquests termes: els departaments de la UdL, en funció de les seves necessitats i per tal d'aplicar el Pla Multilingüe, poden exigir en les convocatòries de noves places un coneixement suficient d'una tercera llengua. I entre parèntesi hi ha, quasi com si no ho volguessin dir: en aquesta fase d'aplicació del Pla, preferentment de llengua anglesa. És a dir, per una part la normativa diu que els estudiants tenen el dret a fer els exàmens en anglès, preguntar en anglès, fer-ho tot en anglès, però per l'altra part s'aprova una normativa de contractació de PDI en el que no s'exigeix l'anglès. És evident que aquí hi ha una certa disfunció. Potser no era possible fer-ho de cap altra manera, però des del meu punt de vista hi ha una disfunció entre el que declarem i el que fem després a la pràctica.

En l'àmbit institucional, el Pla d'Acció Multilingüe de la UdL pretén garantir l'ús de les tres llengües en els diferents àmbits de comunicació institucional, sempre amb la preeminència del català, i, com a fet distintiu, també hem de donar presència a l'occità. De moment la Vall d'Aran encara és a la província de Lleida i, per tant, la UdL està especialment vinculada amb la Vall d'Aran i la seva llengua. El web de la universitat tindrà informació amb les tres llengües de treball, i també en occità. Al document d'aplicació també es parla de l'occità i tota la difusió d'informació sobre els diferents serveis que

ofereix la UdL (en el suport que sigui) haurà de ser editada en les tres llengües. Tot això evidentment són intencions. Ens movem en l'àmbit dels desitjos més que no pas en el de la realitat. És cert que comencem a tenir publicacions trilingües però evidentment la majoria de les publicacions, en el suport que sigui, no són trilingües.

En l'àmbit de l'administració i de la gestió, tots els documents de gestió acadèmica han de ser editats i fets públics en les tres llengües i s'hauran d'estudiar les formes i procediments d'acreditació de coneixements de l'anglès en els processos de promoció. És el mateix cas ja tractat sobre el PDI, però aplicat al PAS. Finalment, el responsable de l'aplicació de la gestió del seguiment d'aquest Pla d'Acció Multilingüe és el Servei Lingüístic, al qual se li encomanen una sèrie de funcions: (1) l'elaboració del mapa lingüístic, una vegada estigui feta la planificació docent; (2) la formació en llengües; (3) la gestió del principi de seguretat lingüística, tot i que s'especifica que són els centres i el cap d'estudis de cada centre els qui han d'aplicar aquest principi de seguretat lingüística, i (4) l'assessorament i el suport a la immersió plurilingüe, a la dinamització, acreditació, traducció, interpretació i correcció.

Certament, tenim encara una feina molt gran a fer, perquè entre els que treballem en aquestes qüestions tots sabem què és el principi de seguretat lingüística, però un dels problemes que hi ha és que cal fer arribar aquests objectius i aquest Pla d'Acció Multilingüe a la comunitat universitària en general. La majoria de la gent no sap què és el principi de seguretat lingüística. I la majoria de centres no saben què és. Recentment he fet la prova: he demanat a tots els vicedegans i vicedirectors si em podien dir quines mesures estaven prenent per aplicar el principi de seguretat lingüística, i la majoria d'ells no sabien què era el principi de seguretat lingüística. I probablement no és culpa seva.

Una de les coses que preveu l'aplicació del Pla d'Acció Multilingüe és la difusió. Per tant, aquestes actuacions, aquest document que es va aprovar al desembre del 2009 per a l'aplicació del Pla d'Acció Multilingüe preveu quatre grans objectius o àrees: (1) gestionar els usos lingüístics; (2) incrementar el coneixement de llengües; (3) gestionar el multilingüisme; i (4) vetllar per la qualitat lingüística. D'aquests punts, el tercer és el que afecta més directament l'Oficina de Relacions Internacionals: gestionar el multilingüisme en la docència i en la recerca. Aquest punt es desglossa en tres subapartats: (3.1) assegurar el compliment del principi de seguretat lingüística, (3.2) potenciar el multilingüisme, i (3.3) augmentar l'ús del català en la docència i en la recerca. És força destacable que s'esmenti augmentar l'ús del català i que no es parli d'augmentar l'ús de l'anglès. És veritat que, llegint el punt 3.2 amb més deteniment, es desprèn que potenciar el multilingüisme vol dir incrementar l'ús de l'anglès, però queda una mica més amagat.

A tall de conclusions personals, cal dir que el tema del multilingüisme és completament transversal, afecta a tota la universitat, serveis inclosos, PAS inclòs. Hi ha un element molt important que és la comunicació interna, un problema ja esmentat abans. Cal que tothom sàpiga cap on anem i què vol la universitat. També cal un compromís

institucional molt fort. És a dir, no n'hi ha prou amb dir “vull això”. Cal també prendre les accions concretes que ens portin a aconseguir aquests objectius. J. A. Mestenhauser va dir alguna cosa així com que no hi ha res que vagi més en contra del canvi que la percepció errònia de que ja s'està fent: “There is nothing as powerful for sabotaging change as the perception that we are already doing it”¹.

---

1. Mestenhauser, J. A. “Internationalisation at Home: a brilliant idea awaiting implementation”. A: Teekens, H., ed. *Internationalisation at Home: ideas and ideals*. Amsterdam: European Association for International Education (EAIE), 2007. (EAIE occasional paper; 20).

8. La política de llengües a la universitat catalana: actuacions, creences i reptes del multilingüisme a l'EEES

Carmen Pérez Vidal

Universitat Pompeu Fabra

Delegada del rector per a la Promoció

Lingüística a la Universitat Pompeu Fabra

L'objectiu d'aquesta aportació és presentar la política lingüística de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) a partir de la meua experiència de quatre anys com a vicerectora de promoció lingüística. Primer, intentaré contextualitzar el tema, i més tard serà interessant reflexionar sobre algunes de les actuacions que ja estan aportant-nos dades. També aprofitaré per presentar-vos els problemes d'algunes actuacions de governança i d'administració que l'aplicació de la política lingüística ha comportat.

Actualment, la UPF ja no té un Vicerectorat de Promoció Lingüística, però sí que hi ha una unitat administrativa que s'encarrega del desplegament d'aquesta política. La meua tasca al vicerectorat l'he feta, en part, gràcies a tota una sèrie de projectes de recerca de nivell nacional i europeu en què he participat. La meua recerca és sobre l'adquisició de llengües, però, en concret, des de 1997 participo activament en l'associació *The European Language Council*, que ha actuat com a motor de la promoció del multilingüisme a Europa. Aquesta associació aplega 150 universitats, i n'han sortit projectes en els quals he participat, com ara el *CLIL (Content and Language Integrated Learning)*, *Compendium* o l'*Advanced Level Programme in Multilingual Education*, del qual vaig ser la coordinadora.

1. El context europeu

Començaré amb un breu preàmbul històric per situar-nos. Des de l'any 2001, que va ser l'Any Europeu de les Llengües, estem embarcats en aquesta idea que les llengües no són només per als estudiants de filologies. Aquesta és una qüestió que pot semblar òbvia, però crec que és clau i que constitueix el gran repte que tenim de cara al futur. Els estudiants de filologia sempre s'han interessat per les llengües; ara del que es tracta és que aprendre llengües sigui per a tothom. Això ha fet que en l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior (EEES), que s'ha establert en els darrers deu o quinze anys, la formació plurilingüe i pluricultural dels nostres estudiants hagi passat a ser un element indispensable per a una formació acadèmica i un desenvolupament professional adequats. En aquest sentit, la petjada de Leonard Orban, del comissionat pel Multilingüisme de la Unió Europea (un comissionat que actualment ja no existeix), ha quedat sobretot impresa en l'èmfasi que ha posat en la idea que les llengües importen en el mercat laboral. Això ha estat possible, entre altres factors, gràcies a un estudi que Orban va encarregar al *CILT-The National Centre for Languages*, del Regne Unit, que es coneix com 'estudi ELAN' i que ha estat traduït al català per la càtedra de Multilingüisme de la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). L'eslògan d'aquest estudi era *Languages mean businesses*, és a dir, les llengües són importants per al món de l'empresa.

A nivell de formació, aquest nou context i aquest nou rol de les llengües fa que ja no es pugui concebre una formació dels estudiants (a les universitats) sense una formació plurilingüe i pluricultural. No hem d'oblidar que a Europa es comença a parlar de mobilitat d'estudiants i de treballadors l'any 1985, i que amb l'acord de Schengen, ratificat el 2007 per 25 països, la internacionalització, que en un moment donat simplement era la mobilitat, esdevé una de les directrius europees i passa a ser com una llei de rang superior. Les universitats no es plantegen si cal mobilitat. Des de la pròpia Unió Europea s'està regulant la mobilitat de treballadors i d'estudiants (la qual cosa, de fet, prepara la mobilitat de treballadors). Per tant, abans de mesurar-ne els efectes, cal dir que ha estat una política promoguda per la Unió Europea i que els països se l'han cregut. És per això que es dediquen milions d'euros al programa Erasmus. I és en aquest programa Erasmus on la mobilitat es bateja com a 'internacionalització'. Cal dir, doncs, que estem parlant de només una de les directrius europees, que nosaltres simplement hem aplicat i que potser no hem estat tan pioners com altres països a aplicar-la, perquè no vam començar gaire aviat.

Des de la perspectiva de la política europea sobre les llengües, el canvi que s'ha produït és que abans les llengües eren per a pocs, fins i tot des d'un punt de vista socioeconòmic. Ara són per a tothom, no només per als estudiants de filologia. Les llengües s'estableixen com un dret democràtic; és a dir, els ciutadans poden exigir als governs que se'ls formi bé en llengües. I d'aquí ve el clam social que a Espanya no s'estan fent les coses bé, respecte als resultats de l'ensenyament secundari. És per això que les universitats,

aprofitant el disseny dels nous plans d'estudis d'acord amb les directrius de Bolonya, ens hem començat a moure per incorporar aquest element formatiu de les llengües, també com un element que sovint forma part del pla estratègic institucional. Ara bé, cal dir també que, malgrat el seu caràcter estratègic, la inclusió de la formació lingüística en els diferents plans d'estudis ha estat molt problemàtica, perquè amb la disminució del nombre d'hores de docència ha calgut negociar-ho molt intensament amb les diferents àrees de coneixement que conformen cadascun dels graus. De tota manera, no hem d'oblidar que des dels vicerectorats i les unitats encarregades de la qüestió lingüística a les universitats catalanes, mentre negociàvem la inclusió de les llengües als nous plans d'estudis vam aconseguir un fita molt important: dissenyar polítiques lingüístiques clares. Així, la UPF presentava el seu document el 2007, i la UAB, la URV i la UdL, el 2008.

Hi ha un tercer element important per a la reflexió sobre el disseny de polítiques lingüístiques a les universitats catalanes, i és que ens podem atrevir a pensar molt i a crear molt a les universitats perquè conformem una comunitat (personal acadèmic i administratiu, i estudiants) bastant especial. Treballem amb un segment de la població amb un nivell cultural que es podria qualificar de molt alt. Els estudiants han estat seleccionats repetidament; els que arriben a la universitat són els millors dels millors, i per això crec que ens podem permetre aquests exercicis d'imaginació i de plantejar exigències. Aquest marge de maniobra per a mi ha estat, també, una joia a l'hora de fer gestió. La universitat ha estat i és un laboratori d'experiències com cap altre.

Passo seguidament a presentar alguns dels resultats obtinguts a partir del treball a la xarxa europea MOLAN, un projecte auspiciat per l'associació *European Language Council* (ELC) de la que el focus principal era identificar pràctiques institucionals que serveixen per motivar en l'àmbit de les llengües. Aquest treball es va centrar en quaranta centres universitaris, que no són gaires si es té en compte que a Europa n'hi ha uns quatre mil; va ser coordinat per Ian Tudor, i va identificar un seguit de pràctiques que, segons l'estudi, havien estat "la causa que més estudiants es motivessin per aprendre més llengües a nivells més alts" i que per tant podien contribuir a confegir polítiques multilingües en diferents universitats.

En primer lloc, tenim el concepte d'acreditació. A molts centres universitaris un dels elements que es destaquen com a més motivadors és el fet d'integrar la llengua als programes acadèmics. Això es pot fer de dues maneres: amb certificació, quan als programes hi apareix una certificació de coneixements de llengües, la qual cosa normalment inclou alguna mena de test; i amb acreditació, quan es reconeixen crèdits per diferents tipus d'activitats d'aprenentatge lingüístic, entre les quals hi ha tàndems, parelles lingüístiques o cursos, entre d'altres. Quan ens referim a acreditació, no estem parlant de nivells de llengua, sinó al fet que estem reconeixent experiències o activitats relacionades amb les llengües, amb la interculturalitat, etc., per les quals es premia els estudiants. L'acreditació de l'esforç de l'estudiant per aprendre llengües s'ha demostrat que és un element molt motivador. Dins l'acreditació destaca en molts centres l'enfocament integrat de contin-

guts i llengües, és a dir, la impartició de docència en anglès i la presència de cursos de llengua per a finalitats específiques, un element essencial de suport a la docència impartida a través de llengües que no es dominen.

El segon gran element que motiva els estudiants universitaris a aprendre llengües són les iniciatives pedagògiques innovadores. Es tracta de trobar nous entorns d'aprenentatge de tota mena, i que van des de les experiències d'algunes universitats que hi fan venir persones de l'àmbit empresarial a parlar de la importància de les llengües fins als mentoratges a la inversa, aleshores bidireccionals, a persones de les universitats que han anat a les escoles a explicar per què són importants les llengües i la mobilitat. Hi ha hagut diverses experiències molt creatives i caracteritzades pel fet de ser innovadores. No podem oblidar, d'altra banda, iniciatives curriculars com els programes de mobilitat i els pràcticums internacionals.

En general, l'èxit s'ha de basar en la combinació d'iniciatives *top down* i *bottom up*. Les polítiques són molt importants, però no són l'únic element, perquè pot haver-hi una política molt bona però que després no funcioni. I pot haver-hi iniciatives fora de la política que són essencials per generar aquests moviments. Cal una forta implicació institucional, a més de professorat motivat i amb formació. Aquest és, per tant, un recull que ens confirma intuïcions i que té dades empíriques al darrere de quaranta estudis de cas de diferents universitats.

2. La política de llengües a la UPF: marc institucional

Després d'aquesta primera part en la qual he intentat dibuixar el context europeu en què ens trobem, tot seguit presentaré, breument, els trets més destacats de la política de llengües a la UPF. Les dades que presento són les de l'estudi de cas que he presentat a la xarxa MOLAN. Primer parlaré dels objectius, la filosofia, el disseny i els agents, i després em centraré en les actuacions inicials i en els reptes de futur.

La política de llengües de la UPF ha estat concebuda conjuntament amb el nostre Gabinet Lingüístic i ha estat desplegada amb el nostre centre d'idiomes, amb el Programa d'Ensenyament d'Idiomes (PEI) com a principal agent. En el centre de la nostra política es troba la idea, esmentada abans, que el coneixement de llengües forma part d'una educació integral. D'altra banda, la mobilitat és, evidentment, un element essencial, que a la UPF s'assumeix i que dins l'Espai Europeu és un aspecte importantíssim. Per a totes dues qüestions, la formació acadèmica i la internacionalització de la universitat, és un requisit indispensable tenir una competència multilingüe. Dins d'aquesta competència multilingüe, per a la UPF el català és molt més que una llengua; és un tret d'identitat. I és aquí on en la filosofia del nostre pla vam optar per intentar projectar el català internacionalment. Potser això és el que no hem fet tant fins ara. Ens hem preocupat de la normalització a casa, de mantenir el català a casa, però encara no hem fet prou esforços

perquè hi hagi una projecció internacional. En aquest sentit, calen solucions imaginatives. La necessària obertura a l'exterior, la mobilitat, no han de suposar renunciar a la preservació de les senyes d'identitat pròpies. Un cop una persona em va dir: "Si no és la universitat qui fa projecció internacional del català i qui preserva les senyes d'identitat, qui ho ha de fer a nivell acadèmic? Perquè ja sabem que els governs i les administracions potser no hi arriben tant".

Per a la UPF, el projecte d'educació superior integral europea que es planteja dins el nou Espai Europeu d'Ensenyament Superior implica també la 'internacionalització a casa'. La realitat és que a la Universitat Pompeu Fabra, on considerem que les xifres de internacionalització són altes, només participen en programes de mobilitat un 25% dels estudiants. El 75% restant no surt mai. Aquesta és una xifra molt alta. Per tant, ens hem de prendre seriosament aquesta idea de la 'internacionalització a casa'. Després hi ha la mobilitat real, la d'aquest 25% d'estudiants que sí que surten. També hi ha uns estudiants que arriben a la UPF, amb les seves respectives llengües, i finalment hi ha les pràctiques internacionals. Com ja s'ha vist, avui dia a les empreses s'acostumen a necessitar diverses llengües, i no només una.

Per acabar de completar aquesta visió nostra de projecte didàctico-pedagògic, donaré a continuació una visió sobre els efectes que volem que tingui la formació que ofereix la UPF. Volem una professionalitat amb nivells alts d'excel·lència. Compartim la realitat de la presència de diverses llengües i del multilingüisme en la comunicació en el món laboral actual. I aquí em torno a remetre a l'informe ELAN del comissari Orban per a una qüestió de la qual es parla moltíssim a Europa i que aquí estem tot just començant a encetar: cal motivar l'aprenentatge d'una segona llengua estrangera, a més de l'anglès, com un valor afegit enorme. El comissari Orban donava un exemple que és prou entenedor: si s'està fent una transacció internacional a Hongria i hi ha dos interlocutors, un que parla l'anglès i un altre que a més parla l'hongarès, qui s'endurà el negoci segurament serà aquell interlocutor que parla l'hongarès. Això ens fa reflexionar sobre la importància del valor oportú de certes llengües. Això mateix es podria estendre a la divulgació de la recerca, malgrat que tots els indicadors apunten que cal publicar en anglès. Per tant, a la UPF creiem en els beneficis de la fórmula 1 + 2 són alts, i també en allò que el Llibre Blanc de l'Educació de 1995 referia com a 'competència lingüística i cultural per a tots els ciutadans com a dret democràtic en dues llengües estrangeres a més de la o les pròpies'. Per tant, per resumir-ne la filosofia, aquesta frase, en el disseny del pla, esdevindria: "Volem configurar un marc multilingüe que des de la preservació i la promoció de la llengua i la identitat catalanes permeti crear condicions favorables per a l'intercanvi lingüístic i cultural, amb l'horitzó de la projecció al món i el desplegament de Bolonya".

Amb aquests punts de partida, se'ns plantejaven tres reptes:

1. Consolidar l'espai de la llengua catalana com a llengua pròpia i oficial a la UPF. Això vol dir que és l'única llengua de comunicació institucional. El model de la nostra

universitat no és el model de l'aeroport, és a dir, no hi ha retolació en les tres llengües pels passadissos. La comunicació institucional sempre és en català, fins i tot quan el destinatari és una persona estrangera. Si aquesta persona expressa la seva manca de comprensió, aleshores es passa a una altra llengua, però la comunicació institucional és en català i tot l'entorn és exclusivament en català, com a llengua pròpia de la institució.

2. Garantir la presència de l'anglès com a *lingua franca* de comunicació internacional i de l'espanyol com a llengua cooficial a Catalunya i d'interès per a molts estudiants que ens visiten. Tenim algun màster que és exclusivament en castellà perquè es nodreix d'estudiants procedents d'Amèrica Llatina. Creiem que als màsters això és especialment important. També tenim una demanda enorme d'estudiants dels Estats Units que volen venir a aprendre el castellà, i nosaltres ens quedem curts en el nostre percentatge de docència en castellà. Molts estudiants nord-americans dels que vénen a fer cursos d'intercanvi s'han expressat en el sentit que no hi ha prou castellà a la UPF.
3. Incorporar altres llengües al nostre model multilingüe.

El Pla d'Acció pel Multilingüisme (PAM) de la UPF es concreta en tres àmbits d'aplicació: l'àmbit institucional, l'àmbit de la docència i l'àmbit de l'administració. El pla també es concreta en cinc línies d'actuació: fer normes, informar, formar, donar suport i dinamitzar. Això es va traduir en 25 accions o actuacions guiades per tres conceptes clau: (i) l'anglès com a llengua de treball i altres llengües estrangeres com a llengües de comunicació, (ii) el concepte de 'seguretat lingüística' i (iii) la idea de la gestió de l'aula multilingüe.

En relació amb l'anglès com a llengua de treball, pensem que caldria regular-ho perquè hi ha hagut alguns problemes. Amb la quantitat d'anglès que hi ha els problemes són menors, però és veritat que el tema hi és. El concepte de seguretat lingüística és clau, perquè amb la qüestió dels canvis de llengua a l'aula teníem molts problemes. Hi havia estudiants que es queixaven que sempre es canviava de llengua a l'aula quan entraven els estudiants Erasmus. Vam arribar a aquest concepte perquè la Unitat de Relacions Internacionals ho va demanar, per tal que hi hagués un protocol sobre els usos lingüístics a l'aula. Pel que fa al tercer concepte, la gestió de l'aula multilingüe, es basa en el nostre convenciment que és un dret de qualsevol estudiant poder fer servir les dues llengües oficials de Catalunya. La universitat no pot imposar que es faci servir qualsevol altra llengua. En tot cas, caldria generar algun tipus de normativa específica per a l'anglès. Per tant, és evident que si un professor està impartint una assignatura en castellà, l'alumne té tot el dret a expressar-se en català, i a l'inrevés. Quant a l'anglès com a llengua de treball addicional, vam decidir que l'estudiant té dret a parlar i a escriure en anglès a l'aula, i vam demanar a tots els professors que, tot i que estiguessin impartint una classe en castellà o en català, permetessin als estudiants expressar-s'hi en veu alta en anglès. De fet, això

no suposa un gran canvi, ja que no és molta l'estona que els estudiants passen xerrant en veu alta. I si el docent no entén el que diu l'estudiant, sempre hi haurà algú que li ho podrà traduir. Amb això el que preteníem era desdramatitzar el tema de la manca de comprensió. Una altra cosa, potser, són les produccions escrites dels estudiants. Vam dir que hi hauria suport del Gabinet Lingüístic si un estudiant volia escriure en anglès un treball o un examen i el professor no podia o no volia llegir-lo. La solució seria que se li traduiria.

La UPF ha situat tota l'estratègia del multilingüisme en el Centre per a la Qualitat i la Innovació Docent (CQUID), perquè hem considerat que tot aquest pla és un pla d'innovació, i perquè el gran tema és la docència. Per tant, és des del CQUID des d'on es porta la qüestió. Ara bé, els agents clau són aquests: Gabinet Lingüístic, Programa d'Ensenyament d'Idiomes, Servei de Gestió Acadèmica, Servei d'Atenció a la Comunitat Universitària i Servei d'Informàtica.

A partir de tots aquests plantejaments es tracta de governar, d'endegar un pla pel multilingüisme i de gestionar-lo. En aquest punt, vull plantejar problemes i realitats del dia a dia i, en concret, el de la seguretat lingüística. A la UPF, la seguretat lingüística es va considerar un afer institucional i, per tant, afectava la docència, la internacionalització, tot. Pel que fa a la docència, la nostra idea ha estat que els professors han de declarar en quina llengua volen impartir la docència.

Primer, calia informar els professors. En segon lloc, ens vam plantejar qui havia d'introduir les dades que apareixen als aplicatius en línia que veuen els estudiants. Vam decidir que fossin els/les secretaris/àries dels departaments. Per tant, es van començar a fer grans reunions amb el personal de secretaria de tots els departaments per tal que expliquessin com ho feien. Vam descobrir que hi havia una casuística molt àmplia. Quan ens vam inventar el concepte, sí que els departaments estaven entrant la informació a l'aplicació informàtica, però després calia informar el professorat sobre el principi de seguretat lingüística. En tercer lloc, calia resoldre el problema de l'aplicatiu informàtic, perquè sovint una assignatura la imparteixen dos professors, que poden utilitzar llengües diferents. Això ens va obligar a dissenyar un nou aplicatiu informàtic que permetés associar llengua i professor. Per tant, ara un estudiant pot tenir informació en relació a una assignatura que té un grup gran on podria tenir dos professors diferents, un seminari i una pràctica. En total podria tenir quatre llengües diferents. I això ho ha de poder veure a l'aplicatiu. Tot això ens va costar ni més ni menys que tres anys de feina. Quan un professor està de baixa, aleshores tenim tot un protocol en virtut del qual el degà ha d'anar a l'aula i anunciar a la porta de l'aula, si és el cas, que a causa de la substitució del professor titular per un altre es produirà un canvi de la llengua de la docència. Per a les incidències, existeix un protocol en virtut del qual qualsevol persona pot presentar un informe sobre una situació excepcional amb què s'ha trobat, i cal dir que n'hi ha un bon nombre.

La programació de les llengües als nous graus ha estat complexa, com ja s'ha comentat. La retallada d'hores de docència pel que fa a certes matèries claus dels graus

ha dificultat enormement poder integrar no només assignatures impartides a través de l'anglès, sinó també assignatures de suport, com ara anglès per a usos acadèmics i terminologia específica en anglès.

3. Proposta a nivell de política lingüística per als nous plans d'estudis

Després d'haver presentat el marc i els elements institucionals, ens centrarem en la política lingüística real, en la nostra proposta per als nous plans d'estudis. Primer, vam definir els objectius generals. Nosaltres no volíem treballar el mateix que en teoria s'hauria de treballar a la secundària. El nivell de llengua de la universitat és superior, cal conèixer registres diferents, gèneres diferents. Per tant, es tracta de parlar de competències acadèmiques i de nivell alt en escriptura, lectura i comunicació oral, i tant en les llengües pròpia i cooficial com en les llengües estrangeres, primordialment l'anglès. Cal afegir-hi, a més, la formació en terminologies específiques i les competències de preparació professional.

Vam establir que el nivell d'entrada era el B2. Amb el nivell d'entrada, vam ser agosarats, perquè creïem que molts estudiants no el tindrien. El problema, però, és que aleshores no sabíem quants estudiants el tindrien. Per aquest motiu, vam establir un protocol inicial amb un seguit de mesures que eren al full de ruta de la nostra política lingüística. Per tal d'entendre el protocol, podem visualitzar el procés d'un estudiant que entra a la UPF:

1. Diagnòstic a l'inici del curs. Nivell exigible en totes les llengües (la pròpia, la cooficial i l'estrangera): un B2 del MECR.
2. Requisit exigible: com que sabem que molts estudiants no tindran el nivell B2, donem dos anys de moratòria i és a finals de segon curs quan els demanem que certifiquin aquest nivell amb un test. Això es fa per tal de poder col·locar la docència en anglès i la mobilitat al primer trimestre del tercer curs. Per tant, a finals de segon tenim tot un seguit de proves certificadores del nivell B2. La majoria de les universitats angleses demanen el B2 als nostres estudiants, i les universitats nord-americanes de l'*Ivy League* demanen el C1. Per tant, nosaltres ja estem fent 300 exàmens a finals de segon. Dins el programa d'«internacionalització a casa», als estudiants que no aprofiten els programes de mobilitat se'ls ofereixen, entre altres coses, 16 crèdits impartits en anglès.
3. Docència en anglès a tercer i a quart curs. D'aquesta docència, inclosa la mobilitat, en quedarà constància en el suplement europeu al títol. La meua primera proposta era que hi hagués tres tipus de perfils: el perfil 'trilingüe bàsic', amb un nivell B2 d'anglès; el perfil 'trilingüe plus', per als estudiants que haguessin volgut millorar el seu nivell d'anglès fins a un C1; i el perfil 'multilingüe', per als estudiants que ja tenen el B2 en iniciar els estudis i que s'animen a estudiar una segona llengua estrangera. Tot

això al final es va considerar que era massa complicat i actualment ens hem limitat a establir com a exigència únicament un nivell B2 d'anglès i prou.

4. Què fem després de la prova diagnòstica? A primer i a segon curs recomanem a qui no té el nivell B2 els itineraris compensatoris, les rampes lingüístiques. Vam generar una normativa segons la qual faríem servir per idiomes uns crèdits de reconeixement d'activitats culturals, que poden incorporar, sent molt flexibles, tant cultura com idiomes. I aquí, és clar, en el cas dels estudiants que ja tenien el B2 s'intentaria fomentar l'altra llengua.
5. Cursos obligatoris de llenguatges especialitzats a tercer i a quart curs. Es va demanar als degans que a tercer curs dels nous plans d'estudis dediquessin 4 crèdits a fer una assignatura impartida en anglès i uns altres 4 a una assignatura de llengua anglesa, els continguts i la denominació de la qual els podien decidir els centres: terminologia específica, usos acadèmics, oralitat, professionalitat. Al final, els centres van acceptar que aquests 8 crèdits fossin tots d'EICLE, és a dir, d'impartició d'assignatures curriculars en anglès.
6. Itineraris formatius en català, llengua pròpia i oficial, per als estudiants de mobilitat temporal, com a tot arreu. Cursos gratuïts de català per als estudiants internacionals. Un 50% dels estudiants internacionals, que és molt, fan català. És a dir, uns tres-cents estudiants fan cursos de català gratuïts cada any. I en aquests moments també tenim un programa de castellà gratuït, però segurament l'any vinent (2011) el retallarem perquè no hi ha diners.
7. Organització de parelles lingüístiques (intercanvis de conversa) dins del programa de voluntariat lingüístic que la major part d'universitats catalanes, en el nostre cas el Gabinet Lingüístic, desplega amb notable èxit des de fa un seguit d'anys. El nostre programa organitza al voltant de 500 parelles anuals. Alhora incorpora el vessant de benvinguda i aproximació a la cultura catalana per als estudiants, aplegant tant els visitants com els locals. El programa fa una aposta decidida per la idea d'internacionalització a casa i la projecció del català.

En un àmbit més general, podem afegir les mesures següents que preveu el pla i que afecten els professors i el PAS:

1. Un Pla per a una Universitat Multilingüe (PUM), que inclou un pla de formació en anglès per als professors (que ha estat dotat amb 180.000 euros i en el marc del qual en aquests moments s'han format 150 professors) amb continguts de metodologia docent, competència oral i escrita, llengua, un curs residencial -que amb la crisi no hem fet- i textos. Forma part del PUM, també, un curs de català obligatori per a tot els professors nouvinguts, que es va començar oferir en el curs 2009—2010, perquè cap professor no pugui dir a cap estudiant que no l'entén quan aquest li parla en català.
2. Un Pla Plurianual de Formació per al PAS i, com a resum, el pla de llengües.

Per cloure, m'agradaria presentar alguns resultats en forma de xifres. Aquest curs 2009-2010 hem fet una prova diagnòstica a 1.606 alumnes (el 86% de tots els estudiants de grau) i hem pogut confirmar que les nostres intuïcions sobre el nivell d'entrada dels estudiants no anaven desencaminades.

Una tercera part dels nostres estudiants estan entre un A1 i un A2. Nosaltres hem calculat que això vol dir que els calen dos anys de formació. Tenen temps per dur a terme aquesta formació durant el primer i el segon any del grau, i podran complir el requisit de tenir el nivell B2 a finals de segon. Els estudiants que entren amb un nivell A2 necessitaran dos anys, i als que ho fan amb un nivell A1 els caldran més de dos anys per arribar a tenir el B2. Un 38% ja té un B1 o B2-2. Entre B1 i B2 només els calen un o dos anys. Tenim un 30% que ja té el B2 que està entre el B2 i el C2. Això fa que si nosaltres proposem que tothom tingui un B2, un 60% dels nostres estudiants simplement seguint un curs durant l'hivern el podran tenir. I a la resta d'aquest 30%, en la tutoria de després de la prova se'ls diu que han de fer un curs intensiu, perquè potser els cal superar tres nivells, i això implica un curs intensiu a l'estiu. En principi tant la prova diagnòstica com la certificadora havien de ser gratuïtes, però no és segur que això es pugui aconseguir.

Hem fet un estudi intern amb enquestes a una mostra estratificada de PDI, per departaments i per nivells de contractació, amb una població de 89 persones. Les L1 d'aquests professors, en números rodons, són les següents: català, 56%; castellà, 25%; anglès, 8%; francès, 5%; alemany, 2%; altres, 5%. Quan demanem quina llengua fan servir a la universitat, el 91% afirma que fa servir el català, el 83% diu que fa servir el castellà, el 36% diu que utilitza l'anglès, i el 10% diu que utilitza l'anglès una o dues vegades a l'any; amb tot, cal tenir en compte, per entendre els percentatges d'aquesta darrera pregunta, que un mateix individu pot dir que fa servir més d'una llengua.

Quan demanem com se sentirien per canviar de llengua i passar a fer la docència en altres llengües, un 44% diu que ja ha fet aquest pas cap al català, i un 54% que l'ha fet cap al castellà; caldria esbrinar quants d'aquests són anglesos o francesos que s'han passat al castellà i quants són catalanoparlants habituals que s'han passat al castellà. Cal destacar que un 64% han fet l'esforç de passar-se del castellà, del català o d'alguna altra llengua a l'anglès, i que un 76% diu que podria fer la classe en una altra llengua. És a dir, sembla que el personal acadèmic de la UPF, igual que els estudiants, mostra una molt bona predisposició cap al multilingüisme.

Pel que fa a les creences, el 68% diu que està d'acord amb aquesta idea que les llengües han de ser per a tothom, i no només per als estudiants de filologia, però hi ha un 27% que diu que sí, que les llengües són només per als estudiants especialistes. I un 77% afirma estar molt convençut que s'ha de fer docència a través de l'anglès. En resum, doncs, veiem que les creences són relativament positives.

Respecte al PAS, el 70% diu que té el català com a primera llengua, mentre que el 30% restant té el castellà. El 85% declara tenir coneixements d'anglès, el 10% tenir coneixements de francès, i el 5% coneixements d'alemany. Cal dir que des de l'any 2004

a la UPF s'ha format en anglès el 40% del PAS, és a dir, unes 240 persones del total de 600 que formen el PAS.

4. Conclusions

Per concloure seria pertinent intentar resumir quins han estat els elements claus en el desplegament d'una política lingüística a l'ensenyament superior i en trobaríem tres: visió clara, actuacions decidides, i finançament. Cal no oblidar que la visió s'ha de construir a partir de percebre tota la complexitat del fet lingüístic en una institució universitària que busca l'excel·lència i de fer ús d'una bona dosi de creativitat. També cal recordar que les actuacions decidides han de desplegar-se amb una certa temporització, i —sempre que es pugui— han d'anar acompanyades de tot tipus de mesures que les facin atractives, especialment de mesures formatives i de suport, i fent ús de flexibilitat. Finalment, sembla clar que un bon ús del finançament amb el que es compta és essencial: no sempre és més bo ni més valorat allò que val més, ni tampoc allò que no costa res.

9. El Pla d'Internacionalització i el Servei Lingüístic a la Universitat Rovira i Virgili

Marina Casals i John Bates

Universitat Rovira Virgili

*Coordinadora de la Unitat d'Internacionalització
i coordinador del Servei Lingüístic*

1. Pla Estratègic d'Internacionalització: objectius, accions i resultats

L'objectiu d'aquesta aportació és presentar el Pla de Política Lingüística i el Pla Estratègic d'Internacionalització de la Universitat Rovira i Virgili (URV). Abans, però, cal fer una reflexió: el Pla Estratègic d'Internacionalització (en endavant, PEI) potser no hauria d'existir ja que crec que la internacionalització és transversal. La internacionalització hauria de ser una part intrínseca dels plans establerts per les tres missions de la universitat: la docència, la recerca i la transferència del coneixement. Però la realitat és que la internacionalització encara no es viu així; encara no sentim que la internacionalització estigui ben bé a dintre de cada aspecte de les activitats de la universitat, dintre de les tres missions. Per això és necessari reforçar-la i, tot i que sigui un tema transversal, dedicar-li tot un pla. I entenem que el plurilingüisme, en certa manera, és un aspecte d'aquesta internacionalització. Per tant, quan parlem del plurilingüisme estem parlant també d'un aspecte transversal que toca tots aquests altres camps. En aquest apartat, ens centrarem sobretot en el Pla, i quan esmentem llengües, ens limitarem a l'anglès i el castellà, deixant de banda la discussió sobre altres llengües.

El PEI es va establir amb dos eixos polítics: la URV com a universitat internacional oberta al món i la URV com a universitat internacional que obre les portes del territori al món. El pla té aquests dos vessants, un vessant més territorial i un vessant més internacional; però fins i tot el territorial està plantejat des de la perspectiva d'obrir les portes d'aquest territori cap al món, que la URV sigui un agent internacionalitzador per tot el territori. Començarem per una revisió ràpida del contingut del PEI: els objectius, les accions, el seguiment i la resta de materials utilitzats.

Els quatre objectius que hem establert a la URV pel PEI són objectius tan generals que difícilment els podrem rebatre. El primer objectiu és institucional: internacionalitzar la institució i promoure la cultura d'internacionalització dintre de la URV. El segon objectiu està centrat en incrementar la visibilitat de la recerca, que és la segona missió de la universitat. Aquest objectiu parla de visibilitat de la recerca, d'establir indicadors i, per tant, de mesurar la qualitat d'aquesta internacionalització dintre dels eixos prioritaris de recerca que ja estan establerts al Pla Estratègic de Recerca. El tercer objectiu té a veure amb la docència i es planteja atreure més estudiants internacionals i internacionalitzar els estudiants locals. Per acabar passem a incrementar la internacionalització de la tercera missió, la transferència de coneixement; dir només que al mateix temps que es feia el Pla Estratègic d'Internacionalització, s'estava fent de manera coordinada el Pla Estratègic de la Tercera Missió (la transferència de coneixements) de la universitat.

Pel que fa a les accions que considerem que ens ajudaran a aconseguir els objectius, ens limitarem a aquelles que esmenten d'una manera clara el plurilingüisme. En el segon objectiu, el de recerca, no es menciona directament l'ús de cap idioma, tot i que sí que s'esmenten el doctorat europeu, els fons internacionals, etcètera. En canvi, l'objectiu relacionat amb la docència sí que esmenta idiomes en algunes de les accions que li són pròpies; per exemple, desenvolupar més programes de *study abroad* d'un o dos semestres d'estudi amb reconeixement a la universitat d'origen en anglès i/o castellà. L'acció dos és un altre exemple, desenvolupar més programes d'estiu en anglès; i la cinc, desenvolupar més programes i assignatures en anglès i castellà, especialment en les àrees estratègiques de recerca. En l'objectiu quatre, que és internacionalitzar la tercera missió i que està alineat amb el Pla Estratègic de la Tercera Missió, es parla d'antics alumnes i de *merchandising*, entre molts altres temes, però tampoc es parla específicament d'idiomes o de plurilingüisme.

Sobre els resultats previstos a través d'aquestes accions d'internacionalització s'augura un increment d'estudiants internacionals amb doctorat, de tesis doctorals per a estudiants internacionals i, en definitiva, un creixement d'estudiants internacionals a la nostra universitat. També es preveu més estudiants locals fent un doctorat europeu, més professors visitants i més mobilitat entrant i sortint de PAS. Tot aquest increment d'internacionalització de portes endins fa suposar, també, un increment del plurilingüisme. Aquesta previsió de resultats no es fa en base a accions molt concretes, molt estudiades. Es tracta de varies accions que es contemplen dintre del pla i que donaran lloc a aquest

increment de la internacionalització a la universitat i, per tant, a aquest increment del plurilingüisme, ja sigui a l'aula, al campus o a la regió de manera general.

Algunes accions d'internacionalització dintre dels programes en concret són: els programes de *study abroad* en anglès i/o en espanyol, els programes d'estiu en anglès i/o en espanyol, més programes i assignatures en anglès i espanyol (principalment als màsters), més màsters en universitats estrangeres i més pràctiques internacionals. Això també, lògicament, té un efecte en l'increment del plurilingüisme dins dels programes que intentem gestionar amb plans d'acció anual, que complementen el PEI i que ens permeten analitzar les situacions i especificar les accions més concretes per assolir els objectius desitjats. Per exemple, aquest any s'ha ideat una estratègia per construir un seminari de didàctica en anglès per a professors que tinguin un nivell d'anglès bo i que vulguin fer les seves classes en anglès. Es tracta de donar-los aquest suport per emprendre la tasca. Un altre exemple seria un programa d'anglès per al PAS, que aquest any estem analitzant per intentar reestructurar-lo de manera que els professors també puguin tenir accés a aquestes classes.

Fins ara només s'han mencionat l'anglès i el castellà. També hi ha experiències que van una mica més enllà d'aquests idiomes. La nostra universitat imparteix un màster de cultura mediterrània que es fa en diversos idiomes perquè hi imparteixen classes molts professors de fora i cada professor utilitza el seu idioma d'origen, ja sigui el francès, l'italià o altres. Els estudiants saben que tindran classes en diferents idiomes i es fa tot d'una manera molt natural. També és cert que la major part d'estudiants que participen en aquest màster vénen de fora. Aquest màster en concret aporta un model de plurilingüisme que potser és l'ideal, però que possiblement no es pot aplicar en tots els camps.

De totes maneres també és important fer notar que, quan hem anat pels diferents centres per parlar de la necessitat d'internacionalitzar la universitat tot impartint programes en anglès —perquè cada vegada hi ha més demanda per part d'estudiants que podrien seguir assignatures en aquesta llengua—, ens hem trobat amb casos concrets bastant interessants. Un exemple és el cas de l'Escola de Turisme, on s'està muntant tot un programa de màster internacional, en castellà. La raó que ens donen és que en el seu cas el castellà és l'idioma internacionalitzador; és a dir, ells tenen demanda d'estudiants internacionals que volen aprendre i/o practicar l'espanyol com a llengua estrangera. I passa el mateix amb un altre màster a la Facultat de Jurídiques. Els coordinadors d'aquest màster es van plantejar de fer-lo en anglès, però ho van desestimar perquè la major part dels seus estudiants vénen d'Amèrica Llatina, i vénen per fer aquest màster en concret. Aquests dos exemples ens donen a entendre que hi ha d'haver un estudi cas per cas per saber si és realment important, o si és realment positiu, que un cert programa passi a fer-se en anglès. També són exemples que hi ha altres idiomes diferents de l'anglès, en aquests cas el castellà, que poden funcionar molt bé com a idiomes internacionalitzadors.

Finalment caldria esmentar l'existència en els indicadors de certes mencions més específiques, com la millora de la pàgina web en anglès i castellà, l'obertura de cursos d'idiomes al PDI, el curs de formació del PDI per a l'ensenyament en anglès i competència intercultural, i la iniciativa de promoure la figura del PDI visitant per impartir docència en anglès. Aquest últim és un camp que tot just s'està començant a investigar. Ja s'està fent alguna cosa a nivell de centres, però encara no a nivell global. Creiem que una mesura d'aquestes característiques pot tenir uns resultats molt bons en l'augment del nivell d'*internationalization at home* i, en especial, també per a l'increment de la recerca conjunta.

2. El Pla de Política Lingüística de la URV: 2009-2011

El pla de política lingüística de la URV té dos eixos fonamentals: el primer pretén assegurar una posició sòlida per a la llengua catalana, i el segon avançar cap a un entorn universitari multilingüe. Aquests dos eixos fonamentals s'articulen en quatre objectius generals: avançar cap a l'ús normal i preferent del català, augmentar el plurilingüisme, millorar la qualitat de les produccions lingüístiques i implicar la comunitat universitària en la política lingüística de la URV. En aquest apartat ens centrarem en el segon punt: augmentar el plurilingüisme dels universitaris i fomentar-ne el multilingüisme. Parlaré, sobretot, de les actuacions fetes l'any 2009, de les actuacions que s'estaven duent a terme durant el 2010, i passarem lleugerament per sobre de les actuacions planificades per a l'any següent.

Primer ens centrarem en les actuacions d'aquest segon objectiu que és augmentar el plurilingüisme. La primera actuació és establir el nivell mínim de competència de les titulacions de grau en el nivell B2 del Marc Comú Europeu de Referència per a les Llengües. Aquesta va ser l'opció que es va triar en publicar el Pla de Política Lingüística, però entremig de la publicació i la implementació del pla es va considerar que el B2 era massa arriscat en un primer moment. Així, es va decidir que començaríem d'una forma més discreta i que en un primer pas no seríem tan exigents amb els alumnes i els demanaríem un nivell B1. I la veritat és que les estadístiques de que disposem donen la raó a aquesta prudència. La segona actuació és establir un sistema pel qual els estudiants poden demostrar que tenen el nivell exigít. El sistema que s'està aplicant actualment a la URV és complir amb algun dels següents requisits: cursar dotze crèdits d'assignatures impartides i avaluades en anglès, elaborar i defensar el treball de fi de grau en anglès, superar un examen del nivell B1 que el Servei Lingüístic organitzarà cada any acadèmic, o presentar un certificat d'una altra entitat conforme s'acredita el nivell requerit. Els certificats actualment reconeguts per la URV són el nivell 3 del propi Servei Lingüístic i de les altres universitats catalanes, el nivell 3 de les Escoles Oficials d'Idiomes, el *Preliminary English Test* (PET) i el *BEC Preliminary* (*Cambridge English: Business Preliminary*) de la Universi-

tat de Cambridge, i també el nivell corresponent de *Trinity College*. Pel que fa a l'examen de nivell, està actualment en fase de redacció. S'està determinant exactament com s'ha de fer, i en principi s'oferirà aviat la primera convocatòria d'aquest examen específic.

El proper punt és consolidar un sistema de detecció de nivell en llengua anglesa per als estudiants de nou ingrés. El que s'ha de fer, sobretot per tranquil·litat de l'estudiantat i per evitar que l'estudiant declari no haver-se assabentat d'aquest requisit al final dels seus estudis, és facilitar-los saber quina feina els queda per fer per tal de satisfer el requisit del B1 des del primer dia que estan a la institució. Per tant, tenim la intenció de, tan aviat com sigui possible, fer que passin per una prova de nivell per tal d'informar-los del seu nivell actual, del nivell que han d'adquirir i de la feina que tenen pendent per adquirir-lo. Per aconseguir-ho, el Servei Lingüístic col·labora amb els centres de la URV per administrar a tots els estudiants de nou ingrés una prova de nivell com a part integral de les jornades d'acollida. Aquesta prova de nivell es treballa conjuntament amb els centres. El procediment que es segueix és aquest: el Servei Lingüístic parla amb cada centre de la necessitat d'anar a fer aquesta prova; els membres de la facultat o de l'escola corresponent creen un lloc per nosaltres dintre del programa de la jornada d'acollida; nosaltres anem a cada centre i primer fem una sessió informativa explicant què és el B1, que necessiten aquest nivell per poder satisfer o per poder complir amb el requisit lingüístic, i a partir d'aquesta informació els alumnes que volen es poden quedar per fer una prova de nivell. Al setembre de 2009 vam anar a un bon nombre de centres de la universitat: Ciències Jurídiques, Infermeria, Lletres, Psicologia, Econòmiques, Medicina, Terres de l'Ebre, la seu del Baix Penedès, Turisme, Química i Enologia. El resultat és que aquests últims anys el nombre d'estudiants que han fet proves de nivell s'ha incrementat considerablement. El mes de setembre del 2007 vam fer 567 proves de nivell; el setembre del 2008, 903, i el setembre de 2009, 1.346. L'increment en el nombre de persones que han passat per aquestes proves en aquests dos anys, per tant, ha estat considerable. Tenim estadístiques amb el nombre d'assistents a les proves per centres, però potser allò més interessant és el fet que el 45% de tots els alumnes que van ingressar a la universitat l'any passat no superaven el nivell A2. També que un 70% estava per sota del B1. Per tant, veiem que la decisió de canviar el nivell d'exigència del B2 al B1 va ser encertada; implementar un B2 potser era massa ambició per als nostres alumnes en aquest temps.

Tot i que estem molt satisfets de la feina feta i que les xifres pugin, sempre hi ha un però. Fins ara la falta de recursos feia que no poguéssim arribar a tot arreu; hem fet 1.300 proves, però hi ha un ingrés anual de 2.000 persones. Per tant, hi ha unes 700 persones que no passen per aquest filtre perquè no tenim els recursos humans necessaris per fer tantes proves de nivell en un temps molt limitat. El curs 2009-10, totes aquestes proves es van fer amb dos professors (jo n'era un) i no teníem cap possibilitat d'incrementar aquests recursos. Evidentment, això posa una forta pressió sobre el Servei Lingüístic a l'hora d'implementar aquest pla. Entre altres coses, el servei dedica tres o quatre setmanes exclusivament a aquesta tasca i tota l'altra feina queda apartada. A més, la URV

és una universitat geogràficament molt dispersa, i això dificulta encara més la feina. La solució a aquests problemes és intentar consolidar el professorat del Servei Lingüístic. En principi això voldrà dir que pel curs 2010-11 tindrem més mans per poder administrar aquestes proves i la idea serà intentar arribar a tot arreu. No sé si ho aconseguirem, però ho intentarem.

Una altra actuació és potenciar l'ensenyament de l'anglès dins del currículum nuclear de la URV, mitjançant la col·laboració entre els centres i els òrgans encarregats d'impartir aquesta formació. El Servei Lingüístic ofereix cursos a molts centres de la URV i aquests cursos estan subvencionats. Oferim cursos de 120 hores, des d'Anglès I fins a Anglès VI. És una estructura bastant semblant a l'estructura d'altres universitats. A nivell econòmic cal dir que si un estudiant és apte per fer Anglès I, ha de pagar el preu que correspon a un curs de 120 hores. Si un alumne és apte per fer Anglès II, III, IV o V, paga un preu subvencionat que enguany puja uns 180 euros. Són preus equiparables amb els preus públics de l'Escola Oficial d'Idiomes.

Entenem que si la universitat requereix que els alumnes tinguin un nivell ha de facilitar la manera d'arribar a aquest nivell. De totes maneres, aquí hi ha un altre entrebanc. Per manca de recursos humans una altra vegada, però també per manca d'altres coses, no arribem a tots els campus. Estem centralitzats a Tarragona, fem classe al Campus Centre de Tarragona, a Vila-seca (que és a prop, a 10 quilòmetres), i a dos centres de Reus però no arribem a fer classes ni a Tortosa ni al campus del Vendrell. Esperem començar a impartir docència en aquests dos llocs a partir del setembre. A més, l'oferta que fem està limitada a 500 places i molts estudiants que van fer la prova van quedar sense plaça. Aquest problema s'agreujarà cada any perquè enguany només hi ha una tanda; és a dir, una entrada d'alumnes que necessiten fer anglès. L'any que ve hi haurà dos cursos. Fomentar l'autoaprenentatge pot ser una opció, i estem organitzant una aula d'aprenentatge de llengües, que està previst que entri en operació d'aquí aproximadament un mes. També volem ampliar l'oferta d'ensenyament d'altres idiomes dins del currículum nuclear de la URV. A més a més de les classes d'anglès que oferim, actualment també tenim dos nivells consolidats de francès amb les mateixes condicions econòmiques que els cursos d'anglès, és a dir, paguen el preu subvencionat. L'any vinent volem ampliar el francès a un tercer nivell i introduir l'italià, que ara mateix ja s'ofereix amb condicions econòmiques diferents; a partir del setembre les condicions econòmiques seran les mateixes.

També és un objectiu el fomentar el coneixement de llengües entre el personal acadèmic i el PAS. Hem establert un programa de formació en anglès pel PAS i queda per establir un programa de formació pel PDI que, com ja s'ha esmentat, està contemplat en el PEI. Volem elaborar un protocol per determinar els usos multilingües en les comunicacions institucionals, i de moment aquest tema està pendent. De cara al 2011, volem introduir el requisit "Coneixements en llengua anglesa" en la selecció de personal, establir un nivell de tercera llengua d'entrada per als màsters, establir un nivell i un sis-

tema d'acreditació per als docents responsables d'impartir docència en aquesta llengua i informar als estudiants de les llengües en què s'han de poder expressar i les llengües que han de poder entendre, per seguir un determinat programa d'estudi.

Pel que fa a la qualitat dels textos lingüístics, que pertany a l'objectiu número 3, es pretén consolidar els mecanismes de suport per tal que el personal universitari pugui garantir la qualitat lingüística en les seves produccions orals i escrites. El Servei Lingüístic ofereix assessorament a preus reduïts en català, espanyol i anglès. Una traducció feta pel Servei Lingüístic en llengua anglesa d'un text de recerca sortiria per la tercera part del preu de mercat. Els textos institucionals són gratuïts. Ocasionalment, es fan traduccions a altres llengües (bàsicament al francès o a l'alemany), però la URV no pot controlar la qualitat dels textos redactats en altres llengües. I el servei d'assessorament en llengua anglesa té problemes per respondre a l'allau de peticions. L'any 2009 vam fer el 20% més d'assessorament en comparació amb el 2008. I, tal com va, el 2010 farem 20% més que l'any passat. L'increment en peticions és molt gran.

Per concloure, es podria dir que anem pel bon camí, però que anem a poc a poc. Hi ha coses que s'estan quedant per fer, i la magnitud del repte requereix una inversió considerable en recursos. El tema recursos s'ha esmentat un parell de vegades, i és quelcom que jo voldria recalcar. Hi ha moments de l'any que el servei on jo treballa grinyola. Els recursos són limitats i per poder donar un servei de qualitat tant en la formació com en l'assessorament, ens estem quedant curts.

Actualització de dades (maig 2012)

Les línies generals d'actuació el maig de 2012 són gairebé les mateixes que fa dos anys. Ara bé, hi ha hagut alguns canvis que milloren la situació. En primer lloc, s'ha consolidat un petit grup de professors, que tenen contractes indefinits a temps parcial (quatre d'anglès, un d'italià i un de francès). Això proporciona certa estabilitat i una plantilla que pot assumir les feines generades pels objectius lingüístics. En segon lloc, seguim oferint la convocatòria lliure del B1, però ara tres vegades l'any. També el format de l'examen ha canviat. Té tres apartats: el primer és una prova adaptativa en línia de coneixements gramaticals i comprensió oral; el segon és una prova d'expressió escrita; i el tercer és una prova d'expressió oral. I per últim, ja funciona l'Espai d'Aprenentatge de Llengües, incorporat dins el CRAI (Centre de Recursos per a l'Aprenentatge i la Investigació). Té 201 usuaris inscrits i disposa d'una tècnica que supervisa i guia el seu procés d'aprenentatge lingüístic.

10. Internacionalización y multilingüismo en universidades en contextos bilingües: algunos resultados de un proyecto de investigación

*Josep M. Cots¹, Lurdes Armengol¹, Aintzane Doiz²,
Peter Garrett³, David Lasagabaster², Enric Llurda¹,
Guzman Mancho-Barés¹ y Juan M. Sierra²*

*¹Universidad de Lleida (UdL), ²Universidad del País
Vasco (UPV/EHU), ³Universidad de Cardiff (CU)
Cercle de Lingüística Aplicada*

Introducción

El conjunto de afirmaciones en las que se basa este último capítulo son resultado del proyecto de investigación *Internacionalización y multilingüismo en universidades en contextos bilingües: Cataluña, País Vasco y Gales*, llevado a cabo por investigadores de la Universidad de Lleida (UdL), la Universidad del País Vasco (UPV/EHU) y la Universidad de Cardiff (CU) entre los años 2009 y 2012 con financiación del MICINN (Ref.: FFI2008-00585/FILO). Estas tres universidades, además de encontrarse en tres regiones europeas bilingües (con distintas lenguas minoritarias), han apostado de forma decidida por la internacionalización de sus programas y de sus políticas dentro de un marco global que claramente apuesta por la universalidad del conocimiento y por el fomento de la movilidad. Este proceso de internacionalización conlleva unas actuaciones institucionales y despierta unas actitudes concretas hacia las respectivas lenguas, las cuales constituyen el objeto principal de investigación en este proyecto. Uno de los focos de

interés del proyecto fue las actuaciones institucionales que las tres universidades han llevado a cabo para definir sus políticas lingüística y de internacionalización. Además, se recogieron opiniones de los distintos colectivos universitarios: autoridades encargadas de confeccionar políticas, profesorado, estudiantes locales y estudiantes internacionales, y miembros del personal de administración y servicios. Para conseguir estas opiniones se administró un amplio cuestionario con preguntas abiertas y cerradas. Los participantes se distribuyeron según se refleja en la tabla 1.

TABLA 1. DISTRIBUCIÓN DE PARTICIPANTES EN EL ESTUDIO

	Estudiantes			PDI	PAS
	Locales	Internacionales	Total (internacionales + locales)		
UdL	694	71	765	69	75
UPV/ EHU	513	101	614	104	51
CU	423	63	488	31	14
Total	1.630	235	1.867	204	140

Asimismo, se organizaron grupos de discusión con distintos representantes de la comunidad universitaria, en los que los participantes vertían sus opiniones sobre las políticas y las prácticas educativas a partir de sus propias experiencias.

Las afirmaciones que siguen han sido agrupadas en tres áreas temáticas: (i) universidad internacional y multilingüe; (ii) impacto de la internacionalización sobre la lengua minoritaria (catalán, euskera y galés según el contexto de las universidades involucradas); (iii) actitudes y prácticas acerca del enfoque pedagógico AICLE (Aprendizaje Integrado de Contenidos y de Lengua Extranjera). En cada sección las afirmaciones están ordenadas siguiendo un criterio de representatividad, de forma que las conclusiones derivadas de la comparación de un tema entre dos o tres universidades anteceden a las conclusiones que provienen del estudio de un aspecto en solo una de las tres universidades participantes en el proyecto de investigación. Del mismo modo, las conclusiones de dos o más colectivos universitarios van delante de las conclusiones que tienen que ver con tan solo uno. Cada conclusión se inicia con una pregunta, le siguen los datos que pueden responder esta pregunta, y finalmente una posible interpretación de estos datos. La sección finaliza con una relación de las fuentes documentales en las que se han publicado los resultados del proyecto de investigación y de las que proceden los contenidos de los apartados que siguen.

A. UNIVERSIDAD INTERNACIONAL Y MULTILINGÜE

1. ¿Cómo conciben una universidad internacional los estudiantes de la UdL y la CU?

1.1. Datos

Para averiguar cómo conciben los estudiantes una ‘universidad internacional’, en uno de los ítems del cuestionario se pidió a los encuestados que escribieran las cinco primeras palabras con las que asociaban este término. Una comparación de las respuestas de los estudiantes locales y de los internacionales de la UdL y de la CU muestra que todos los estudiantes asocian ‘universidad internacional’ con las siguientes palabras clave: lengua, multilingüismo, cultura, multiculturalidad y diversidad. Entre las diferencias, tenemos que para los estudiantes internacionales de la CU una universidad internacional se asocia con una buena reputación y con personas provenientes de todo el mundo. Los estudiantes locales de la CU hacen más hincapié que los otros grupos en la convivencia entre individuos de distintas culturas, así como en el hecho de que la institución se encuentre localizada en el extranjero. Por su parte, los estudiantes locales e internacionales de la UdL relacionan la idea de una universidad internacional con programas de intercambio y viajes en mayor grado que los estudiantes de la CU, a la vez que con el aprendizaje y estudio. Los estudiantes locales de la UdL destacan por ser el grupo que más a menudo asocia ‘universidad internacional’ con enlaces a nivel global, interrelación, y también con la adquisición de experiencia y oportunidades, incluyendo la mención explícita de más oportunidades de trabajo.

1.2. Interpretación

Lo que se extrae de estos resultados es que, aunque existe cierto terreno común en la forma en que las personas conciben una universidad internacional, ésta se ve de manera distinta por grupos distintos de personas, e incluso distintos grupos de estudiantes —en nuestro caso, según si en el momento de administrar el cuestionario están estudiando y si son estudiantes locales o estudiantes internacionales—. El estudiantado internacional de la CU que no proviene de programas de intercambio es mayor en número y proporción que el de la UdL, y muchos de ellos pagan unas tasas considerablemente mayores para realizar sus estudios en la CU. Así, para ellos, resulta comprensible que sean conscientes del alto número de personas a su alrededor provenientes de todo el mundo, y que la calidad y reputación de la institución tenga gran importancia para ellos. En la UdL, donde los estudiantes de intercambio ocupan un lugar más importante proporcionalmente que en la CU, los estudiantes atribuyen más relevancia a los intercambios, los viajes y las

diferencias de aprendizaje; los estudiantes locales de la UdL son más conscientes de experiencias nuevas y útiles y de las ventajas laborales. Al parecer estamos ante trasfondos, prioridades y aspiraciones de distinto calado que afectan a la forma discursiva que cada uno de los grupos mencionados da a la idea de una universidad internacional.

2. ¿Cuál es el grado de coincidencia entre el profesorado, el estudiantado y el personal de administración y servicios de la UdL al definir una universidad internacional?

2.1. Datos

Tras pedir que definieran la noción de ‘universidad internacional’ mediante palabras clave, el profesorado, el personal de administración y servicios (PAS), y el estudiantado de la UdL coinciden en incluir tres palabras clave: lenguas, movilidad y contacto cultural. El profesorado y el PAS también incluyen excelencia, cooperación y apertura como palabras clave. El estudiantado y el PAS coinciden en otra palabra clave: globalización.

2.2. Interpretación de los datos

El profesorado, el estudiantado y el PAS de la UdL parecen reconocer que la internacionalización de una universidad se efectúa principalmente mediante el movimiento de personas entre las instituciones y que estas personas llevan consigo sus lenguas y culturas particulares. El profesorado y el PAS también ven la internacionalización como una oportunidad de mejora. En tercer lugar, mientras que los estudiantes y el PAS coinciden en considerar la universidad internacional como una oportunidad para llevar a cabo un primer encuentro con el mundo en general, este no es el caso para el personal docente e investigador (PDI); esto puede ser debido al hecho de que el PDI tiene una experiencia mayor como miembro de una comunidad global.

3. ¿Cuál es el impacto de la internacionalización y el multilingüismo en la universidad según el profesorado, estudiantado y PAS de la UPV/EHU?

3.1. Datos

Al analizar las opiniones y creencias de los diferentes estamentos de la UPV/EHU sobre los efectos de la internacionalización en la institución universitaria y de la extensión del multilingüismo en la misma, se constata que todos los participantes consideran que

la internacionalización ha supuesto un cambio de perspectiva positivo: la comunidad universitaria mira más hacia fuera y la internacionalización implica una mayor presencia de lenguas extranjeras, de estudiantado y profesorado internacional. El estudiantado y el profesorado resaltan los beneficios de la participación en los programas de movilidad, mientras que el PAS no se muestra tan entusiasta. El profesorado manifiesta opiniones contrapuestas sobre el multilingüismo. Cuando se trabajó en pequeños grupos de discusión, los estudiantes internacionales y los locales matriculados en el programa de multilingüismo comparten una actitud negativa hacia la predominancia del inglés. El PAS considera que la lengua minoritaria (euskera en este caso) y el inglés pueden coexistir. Todos los participantes reconocen que la implementación de una política lingüística multilingüe está llena de dificultades.

3.2. Interpretación de los datos

A pesar de la percepción positiva del proceso de internacionalización, los estamentos manifiestan intereses diversos y destacan distintos aspectos. La planificación curricular multilingüe es motivo de especial preocupación entre el profesorado. Algunos profesores opinan que los recursos dedicados a la normalización del euskera pueden suponer un obstáculo para el desarrollo del aprendizaje y la investigación en inglés, mientras que para otros los esfuerzos dedicados son insuficientes. Para el PAS, este proceso de normalización ha supuesto un gran esfuerzo, por lo que la necesidad de aprender inglés se convierte en una carga adicional. El estudiantado es consciente de la dificultad de cursar asignaturas en inglés. En contextos universitarios en los que la lengua minoritaria juega un papel importante es necesario desarrollar la sensibilidad hacia el aprendizaje y el uso de distintas lenguas, así como explicitar los objetivos que deben ser alcanzados en cada lengua.

4. ¿Cómo es una universidad multilingüe según los estudiantes internacionales de la UdL?

4.1. Datos

Para los estudiantes internacionales de la UdL que participaron en uno de los grupos de discusión, una universidad multilingüe es aquella en la que los estudiantes locales y los internacionales se relacionan, las personas son abiertas y se adaptan a la cultural global, se habla inglés, las interacciones se pueden efectuar en dos o más lenguas, la información necesaria para los estudiantes se encuentra disponible en las tres lenguas del entorno (catalán, español e inglés) y un amplio número de asignaturas se imparten en lenguas distintas.

4.2. Interpretación de los datos

Parece probable que los estudiantes internacionales que participaron en el grupo de discusión se basaran en su experiencia en el seno de la UdL para definir las características de una universidad multilingüe. Esta experiencia puede haberles inducido a basar sus respuestas sobre cómo caracterizar una universidad internacional en las actitudes de los miembros locales de la comunidad universitaria. Con respecto al uso de las lenguas se menciona la preponderancia del inglés y del español como *linguae francae*. De hecho, esta condición de *lingua franca* se menciona explícitamente para el inglés, y de forma subyacente para el español, en todas las referencias sobre la presencia o uso de dos o más lenguas. El uso del catalán y de las primeras lenguas de los estudiantes internacionales aparece cuando se habla de documentos oficiales (en el caso del catalán) y de interacciones donde estudiantes internacionales comparten la primera lengua. Donde se hace más patente el papel del español y del inglés como *linguae francae* es al expresar sus preferencias por las lenguas vehiculares de la docencia. A pesar de mencionar la opción de distintas lenguas vehiculares, los estudiantes internacionales sitúan el español en primer lugar y el inglés en segundo.

5. ¿En qué medida se relacionan los estudiantes locales y los internacionales en la UdL?

5.1. Datos

A pesar de que tanto los estudiantes locales como los estudiantes internacionales en los grupos de discusión de la UdL afirman recurrentemente que una universidad internacional se caracteriza por una alta presencia del inglés y de un número elevado de estudiantes internacionales, ambos grupos de estudiantes afirman que el contacto entre el estudiantado autóctono e internacional es muy limitado. A los dos grupos les gustaría tener mayor contacto con el otro grupo, pero ambos se quejan de que no es fácil debido a la poca colaboración de los otros. Los estudiantes locales afirman que los internacionales van juntos normalmente, mientras que los internacionales se refieren a las dificultades de entrar en contacto con estudiantes locales, por lo que no les queda otro remedio que terminar socializando con otros estudiantes internacionales.

5.2. Interpretación de los datos

Es razonable pensar que uno de los beneficios buscados con el proceso de internacionalización de las universidades es el de establecer mayor contacto entre la población estudiantil local y la extranjera, a fin de dotar de más amplitud las redes sociales y académicas facilitadas por la propia experiencia universitaria. Se desprende de nuestros

datos que esta integración no se da tanto como sería deseable, con lo que es necesario plantear políticas y actuaciones claras enfocadas a promover la interacción entre los estudiantes locales y los internacionales.

6. ¿Cuál es el nivel de lengua inglesa percibido por los estudiantes locales y los internacionales de la UPV/EHU?

6.1. Datos

Al analizar los resultados del cuestionario completado por estudiantes locales e internacionales de la UPV/EHU se constata que entre los primeros el 43,3% piensa que su dominio del inglés es bajo o muy bajo, mientras que dicho porcentaje disminuye considerablemente en el caso de los segundos (11,7%). Por el contrario, el 56,7% de los estudiantes locales considera que su inglés es bueno o muy bueno, porcentaje que se eleva hasta el 88,3% entre el estudiantado internacional.

6.2. Interpretación de los datos

Existe una necesidad perentoria de mejorar la competencia en lengua inglesa con la que llegan los estudiantes universitarios locales a la universidad. Los estudiantes provenientes de otros contextos se muestran mucho más confiados en sus habilidades lingüísticas, y esto puede tener un efecto determinante tanto en forma de un mayor aprovechamiento de la experiencia universitaria como en las posibilidades que un alto nivel de inglés aporta en el mercado laboral, ya que hoy día el conocimiento de inglés se considera no un mérito sino una condición *sine qua non* a la hora de acceder a muchos puestos de trabajo.

B. IMPACTO DE LA INTERNACIONALIZACIÓN SOBRE LA LENGUA MINORITARIA

7. ¿Qué opinión les merece la lengua minoritaria en el contexto de la internacionalización a los estudiantes autóctonos de la UdL, la UPV/EHU y la CU?

7.1. Datos

En las tres universidades se ha comparado el grado de acuerdo/desacuerdo de los estudiantes autóctonos con las siguientes afirmaciones, que constituyen distintos ítems del cuestionario:

- i. La universidad debería ofrecer más oportunidades para aprender la lengua minoritaria: el apoyo de los estudiantes es positivo en las tres universidades, pero el apoyo es más enérgico en la UPV/EHU, seguido por la UdL y la CU. En la UPV/EHU y la CU, los estudiantes con un conocimiento más alto de la lengua minoritaria favorecen en mayor grado la afirmación que los estudiantes con un conocimiento menor; no se observan tales diferencias en la UdL.
- ii. La universidad debería ofertar más docencia en esta lengua: el apoyo de los estudiantes es firme solo en la UPV/EHU, mientras que es relativamente neutro en la UdL y negativo en la CU. En apoyo de lo anterior, en las tres universidades, los estudiantes con un conocimiento más alto de la lengua minoritaria dan un mayor apoyo a esta afirmación que los estudiantes cuyo conocimiento es menor.
- iii. “Si sólo se hablaran tres o cuatro lenguas en el mundo, todo sería más fácil para todos”: los estudiantes de las tres universidades discrepan de esta afirmación, pero los estudiantes que provienen de la UPV/EHU (y especialmente los que tienen un alto conocimiento de euskera) se muestran en mayor desacuerdo que el resto.

7.2. Interpretación de los datos

Estos hallazgos ponen de manifiesto los distintos contextos sociolingüísticos de cada universidad y las diferencias en los orígenes de los estudiantes. La firmeza de las convicciones de los estudiantes de la UPV/EHU refleja una actitud más apasionada hacia la revitalización de su lengua minoritaria que la de los estudiantes de la UdL. Esta opinión aparentemente concuerda con el elevado nivel de desacuerdo con la afirmación “Si sólo se hablara...”, que se incluye en los ítems del cuestionario, lo cual demuestra que los estudiantes de la UPV/EHU dan una mayor importancia a la diversidad lingüística, en general, y a la preservación de las lenguas minoritarias, en particular.

Los estudiantes de la UdL adoptan una postura menos apasionada sobre la revitalización del catalán. Con relación a si la universidad debería ofrecer más oportunidades para aprender el catalán los estudiantes de la UdL con un conocimiento más alto de catalán no se diferencian de los estudiantes con un menor conocimiento.

Los estudiantes de la CU se muestran menos entusiastas sobre el hecho de tener más oportunidades para aprender galés y son menos favorables que los de la UPV/EHU o de la UdL a tener más docencia en esta lengua, seguramente debido a la baja densidad de hablantes de galés en la universidad, y también por el hecho de que los estudiantes provenientes de otros países escogen la CU con el fin de cursar sus estudios en inglés. A esta explicación de los datos obtenidos en la CU, podría añadirse el hecho de que mientras los estudiantes locales de la UPV/EHU y de la UdL provienen mayoritariamente de la zona geográfica más cercana, la CU atrae estudiantes de muchas partes de Inglaterra que no tienen ningún conocimiento de galés.

8. ¿Qué implicaciones se vislumbran de la internacionalización para las lenguas minoritarias (catalán y galés) según el estudiantado local e internacional de la UdL y de la CU?

8.1. Datos

La comparación de las respuestas del estudiantado local e internacional de la UdL y de la CU a la pregunta del cuestionario sobre el impacto que la internacionalización puede llegar a tener sobre la lengua minoritaria muestra que los comentarios hechos por los estudiantes locales de la CU mantienen un equilibrio entre una actitud pesimista, otra optimista y otra neutral. Los comentarios de los estudiantes internacionales de la CU tienden mayormente hacia la neutralidad. Por su parte, los estudiantes de la UdL aparecen más polarizados, entre un mayor grado de optimismo por parte de los estudiantes locales y una clara actitud pesimista de los estudiantes internacionales.

8.2. Interpretación de los datos

En la CU, donde la lengua minoritaria está relativamente en segundo plano a pesar de existir legislación que la promueve, las opiniones más optimistas de los estudiantes locales manifiestan que la internacionalización es una posibilidad de dar a conocer la lengua galesa y hacer que más personas la aprendan. Estas opiniones también consideran que la internacionalización es una forma de promover el uso del galés entre una mayor variedad de lenguas presentes en el contexto universitario. Estos comentarios se contrarrestan con opiniones más negativas que sugieren que el galés no será promocionado tanto y perderá posición ante la presencia de otras lenguas, y especialmente ante el mayor énfasis dado al inglés, la lengua que tiende a acompañar el proceso de internacionalización. Los estudiantes internacionales, sin embargo, no participan de esta disyuntiva y tienden a la neutralidad, posiblemente debido a la poca presencia del galés en la vida académica.

Los estudiantes de la UdL, y en especial los internacionales, parecen tener experiencias distintas con la lengua minoritaria en comparación con los de la CU. El optimismo de los estudiantes locales de la UdL se basa principalmente en la expectativa de que los estudiantes internacionales aprenderán catalán y se incorporarán al número de hablantes de esta lengua. Pero esta opinión no es compartida por los estudiantes internacionales, quienes tienden a ver la promoción de una lengua minoritaria como incongruente con la idea de internacionalización universitaria, y creen que el catalán no les es tan útil como otras lenguas.

Cada uno a su manera, los estudiantes de estos dos contextos ponen de relieve la cuestión difícil y fundamental de cómo reconciliar la presencia y vitalidad de las lenguas minoritarias con las tendencias y prioridades de la internacionalización en las universidades.

9. ¿Qué impacto tiene la presencia del catalán entre los estudiantes internacionales de la UdL?

9.1. Datos

Los diarios escritos por estudiantes internacionales en la UdL dejan patente que la existencia del catalán como lengua vehicular ocasiona reticencias y problemas de adaptación que sólo se van diluyendo con el paso del tiempo.

9.2. Interpretación de los datos

Los estudiantes afrontan el inicio de una estancia Erasmus con toda su ilusión puesta en una experiencia internacionalizadora. Sin embargo, al llegar a la UdL se encuentran con que el catalán no es solamente una lengua de comunicación para la población en general, y para la población estudiantil local en particular, sino también la lengua vehicular mayoritaria en la docencia. La presencia inesperada de esta lengua endurece el proceso de adaptación y sólo el paso del tiempo, con la comprensión que éste comporta del nuevo entorno por parte de los estudiantes internacionales, logra paliar el sentimiento de rechazo. La intención minimizadora de la dificultad del catalán que se observa en la información accesible en la web de la universidad es probablemente un elemento crucial para comprender la desinformación inicial. Es innegable que como lengua románica, el catalán es relativamente comprensible para una persona que sepa otra lengua de la misma familia lingüística. Sin embargo, quizás no se debería minimizar su presencia en la vida pública para evitar esa frustración inicial, comprensible en un proceso de adaptación.

C. ACTITUDES SOBRE EL INGLÉS COMO LENGUA VEHICULAR EN LA UNIVERSIDAD

10. ¿Que opinión tiene el profesorado universitario sobre la forma de promover el multilingüismo en la UdL y en la UPV/EHU?

10.1. Datos

Comparando las actitudes de los profesores de la UdL con los de la UPV/EHU, vemos que los primeros se inclinan significativamente más a favor que sus colegas del País Vasco con relación a las siguientes afirmaciones del cuestionario administrado: los

estudiantes deben poseer conocimiento de inglés al finalizar sus estudios; los estudiantes deben matricularse de asignaturas en inglés; y los estudiantes deben ser competentes en inglés. Sin embargo, el profesorado de la UPV/EHU muestra una disposición significativamente más positiva hacia la posibilidad de que los estudiantes tengan asignaturas ofrecidas en otras lenguas, así como que se ofrezcan cursos opcionales de lenguas extranjeras a los tres colectivos universitarios (estudiantado, profesorado y personal de administración y servicios).

10.2. Interpretación de los datos

El profesorado de la UdL tiende a ser favorable al conocimiento del inglés como requisito académico para los estudiantes; por su parte, el profesorado de la UPV/EHU lo considera como una opción. La diferencia puede relacionarse con el modo en que se implementa el bilingüismo en cada una de las instituciones. Así, mientras que en la UPV/EHU cuando se oferta una asignatura en euskera, existe habitualmente un grupo alternativo en el mismo curso con español como lengua vehicular en el caso de las asignaturas obligatorias, en la UdL esto no suele ocurrir, ya que las asignaturas se ofertan la mayoría de veces en sólo una de las tres lenguas. Por tanto, al parecer estamos ante dos enfoques distintos del multilingüismo, *multilingüismo forzado* y *multilingüismo voluntario*, que se vinculan totalmente con la situación bilingüe de la institución, y, por extensión, del contexto social de Cataluña y del País Vasco.

11. ¿Cuál es el grado de concreción de las políticas universitarias sobre multilingüismo en los planes de estudios y asignaturas de la UdL?

11.1. Datos

Los documentos en los que se explicitan las políticas sobre docencia y usos lingüísticos de la UdL prevén como competencia estratégica el “dominio de una lengua extranjera”, y sugieren introducir asignaturas en lengua extranjera para acometer tal objetivo. El análisis de los planes de estudio del 50% de los grados de la UdL ofertados durante el curso 2011-12 revela que 87,5% de estos planes menciona “dominio de lengua extranjera” como una de sus competencias. Por su parte, el estudio de las asignaturas de estos grados pone de manifiesto que el 4% de las asignaturas son asignaturas de lengua relacionada con un ámbito académico/profesional concreto (conocidas como asignaturas de “lengua para fines específicos”); que el 10% indican el uso de inglés como lengua de docencia en distintas proporciones; que el 17% aluden al uso del inglés sólo para acceder a los recursos de aprendizaje; y que el restante 69% de

los programas de las asignaturas o no incluyen tal competencia en los programas o la mencionan sin especificar ningún procedimiento sobre su puesta en práctica.

11.2. Interpretación de los datos

La UdL, como una mayoría de universidades en el contexto europeo, reconoce la necesidad de incrementar el conocimiento en lengua extranjera por parte del estudiantado. Para la UdL, este incremento pasa por diseñar políticas de internacionalización curricular de los grados, que incluyan asignaturas donde se utilice una lengua extranjera. Estas recomendaciones son mencionadas por casi el 88% de los grados analizados de la UdL, según información pública de sus sitios web. Sin embargo, datos como que el 69% de los planes de estudios de las asignaturas no menciona ninguna competencia relacionada con lenguas extranjeras ponen de manifiesto una amplia brecha entre las políticas y las prácticas docentes en la universidad, brecha que se ve ampliada, si se incluye el 17% de las asignaturas cuyo uso de lengua extranjera en el proceso de aprendizaje es meramente testimonial. Las asignaturas que utilizan el inglés como lengua de docencia (10%) apuestan por un modelo pedagógico AICLE, pero con una presencia menor de actividades previstas para el aprendizaje de lengua extranjera. Esta implementación irregular del modelo AICLE en las asignaturas de los grados tanto en número como en enfoque demuestra que no es el resultado de la aplicación de una política docente clara, sino de esfuerzos voluntarios de grupos de profesorado.

12. ¿Qué opiniones y creencias tienen los estamentos universitarios sobre el uso del inglés como lengua vehicular de la docencia en la UPV/EHU?

12.1. Datos

Al analizar las opiniones y creencias de los diferentes estamentos de la UPV/EHU respecto a la utilización del inglés como lengua vehicular de la docencia, se observa un reconocimiento de los beneficios de índole personal y académico. El estudiantado participante en el programa de multilingüismo en la UPV/EHU, que consiste en la introducción de asignaturas cuya docencia se lleva a cabo en una lengua extranjera, destaca los beneficios lingüísticos y la ausencia de un efecto negativo en el aprendizaje de los contenidos. El profesorado del programa considera que la enseñanza en inglés es fundamental ya que la investigación se difunde en esta lengua. Sin embargo, señala algunos aspectos negativos: falta de apoyo por parte de los colegas y directores de departamento o una deficiente planificación de las asignaturas dentro del currículo. Ambos estamentos consideran que este proceso de enseñanza-aprendizaje requiere un mayor esfuerzo. El PAS

resalta las mejoras en las oportunidades profesionales, la movilidad académica y la proficiencia lingüística. Los tres estamentos locales reconocen sus limitaciones en el dominio del inglés. Tanto los estudiantes internacionales como los locales señalan que se debería evitar la imposición del inglés y la necesidad de enseñar también en otras lenguas.

12.2. Interpretación de los datos

El proceso de internacionalización ha supuesto la creciente utilización del inglés como medio de instrucción. Aunque la enseñanza en inglés es altamente valorada por la comunidad universitaria, los diferentes estamentos son conscientes de la necesidad de mejorar su dominio de la misma. Es crucial mejorar la competencia lingüística del estudiantado local que accede a los estudios universitarios y continuar con la política de formación e incentivación del profesorado del programa de multilingüismo para mejorar la implementación del mismo. Los participantes en el programa reclaman cursos de formación específicos, un mayor reconocimiento de su labor por parte de las autoridades académicas y más presupuesto y recursos humanos. La insuficiente dotación para este tipo de programas es también algo común en otros muchos contextos europeos. Las tensiones lingüísticas generadas por el contacto entre la lengua mayoritaria, la lengua minoritaria y la lengua extranjera son inevitables, sobre todo en un periodo de recesión económica, por lo que es necesario establecer estrategias claras para minimizar sus efectos nocivos.

13. ¿Qué amenazas percibe el profesorado ante la posibilidad de introducir el inglés como lengua vehicular de la docencia en la UPV/EHU?

13.1. Datos

Los profesores de la UPV/EHU con docencia en lengua inglesa que participaron en los grupos de discusión son partidarios de ofertar las clases en un idioma extranjero, principalmente en inglés, una vez que la oferta de las asignaturas obligatorias en las dos lenguas oficiales esté cubierta. Al mismo tiempo, son conscientes de la existencia de cierto rechazo hacia la introducción del inglés en las aulas por parte de los miembros de la comunidad universitaria para los que la normalización del euskera y la enseñanza en euskera son una prioridad.

13.2. Interpretación de los datos

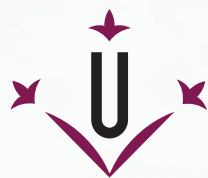
Las lenguas son elementos de identidad e instrumentos de comunicación. Es por ello que, en contextos en los que conviven dos lenguas, una de las cuales es una lengua

minoritaria, la introducción por parte de los gestores de una universidad de una tercera lengua puede ser interpretada como una amenaza para la lengua minoritaria y para la comunidad que la habla. Para garantizar la convivencia de las distintas lenguas y evitar tensiones entre los miembros de la comunidad universitaria es necesario articular una política lingüística que establezca de manera clara el espacio que cada lengua ocupa en la comunidad y realizar una labor de sensibilización de la comunidad universitaria sobre el valor añadido del multilingüismo.

Fuentes

- Armengol, L.; Cots, J.M.; Llurda, E. (2009) Erasmus students in a bilingual university: dealing with Spanish as L3 along an unexpected Catalan as L4. Comunicación presentada en *The Sixth International Conference on Third Language Acquisition and Multilingualism* (Free University of Bozen-Bolzano, Italia, 10-12 septiembre 2009).
- Armengol, L.; Cots, J.M.; Llurda, E. (2011) Administrative staff in the spotlight: views on multilingualism and internationalisation. Comunicación presentada en el *Symposium on multilingual and international universities: policies and practices* (Universidad de Lleida, 11-12 noviembre 2011).
- Armengol, L.; Arnó, E.; Llurda, E. (2011) Internationalisation and Multilingualism in Higher Education. Comunicación presentada en *The Seventh International Conference on Third Language Acquisition and Multilingualism* (Varsovia, Polonia, 15-17 septiembre 2011).
- Cots, J.M.; Armengol, L.; Llurda, E. (2009) Multilingual policies and practices. The case of Erasmus students at a Catalan university. Comunicación presentada en *XXVII AESLA International Conference* (Universidad de Castilla-La Mancha, Ciudad Real, 26-28 marzo, 2009).
- Doiz, A.; Lasagabaster, D.; Sierra, J.M. (2011) Internationalisation, multilingualism and English-medium instruction: the teacher's perspective. *World Englishes* 30:3, 345-359.
- Doiz, A.; Lasagabaster, D.; Sierra, J.M. (eds.) (2013a) *English-Medium Instruction at Universities: Global Challenges*. Bristol/Buffalo/Toronto: Multilingual Matters.
- Doiz, A.; Lasagabaster, D.; Sierra, J.M. (2013b) English as L3 at a bilingual university in the Basque Country (pp. 84-105). En Aintzane Doiz, David Lasagabaster, Juan Manuel Sierra (eds.) *English-Medium Instruction at Universities: Global Challenges*. Bristol/Buffalo/Toronto: Multilingual Matters.

- Doiz, A.; Lasagabaster, D.; Sierra, J.M. (2012) Globalisation, internationalisation, multilingualism and linguistic strains in higher education. *Studies in Higher Education* (DOI:10.1080/03075079.2011.642349).
- Garrett, P.; Gallego Balsà, L. (2011) Discursive shapes of international universities and implications for minority languages: views from university students in Catalonia and Wales. Comunicación presentada en el *Symposium on multilingual and international universities: policies and practices* (Universidad de Lleida, 11-12 noviembre 2011).
- Garrett, P.; Cots, J.M.; Lasagabaster, D.; Llurda, E. (2012) Internationalization and the place of minority languages in universities in three European bilingual contexts: a comparison of students perspectives in the Basque Country, Catalonia and Wales. En Androula Yiakoumetti (ed.) *Harnessing Linguistic Variation to Improve Education*. Oxford: Peter Lang.
- Lasagabaster, D.; Cots, J.M.; Mancho-Barés, G. (2012) Teaching staff's views about internationalisation in higher education: the case of two bilingual communities in Spain. Comunicación presentada en el congreso internacional *CALPIU'12: Higher Education across Borders: Transcultural Interaction and Linguistics Diversity* (Universidad de Roskilde, Dinamarca, 1-4 abril de 2012).
- Llurda, E.; Cots, J.M.; Armengol, L. (2013) Expanding language borders in a bilingual institution aiming at trilingualism. En Hartmut Haberland, Dorte Lønsmann, Bent Preisler (eds.) *Language Alternation, Language Choice, and Language Encounter in International Tertiary Education*. Dordrecht, The Netherlands: Springer.
- Mancho-Barés, G.; Arnó, E. (2011) *What about the 'L' for Language in CLIL? English-medium University Classes and ESP implications*. Comunicación presentada en X Congreso Internacional de AELFE (Universidad Politécnica de Valencia, 5-7 septiembre 2011).
- Mancho-Barés, G.; Cots, J.M.; Llurda, E. (2012) Practices and beliefs in connection with foreign languages in Bologna-adapted degrees. Comunicación presentada en *5th Annual Symposium Languages for Specific Purposes* (Universidad de Estocolmo, Suecia, 12-13 enero 2012).

Universitat de Lleida